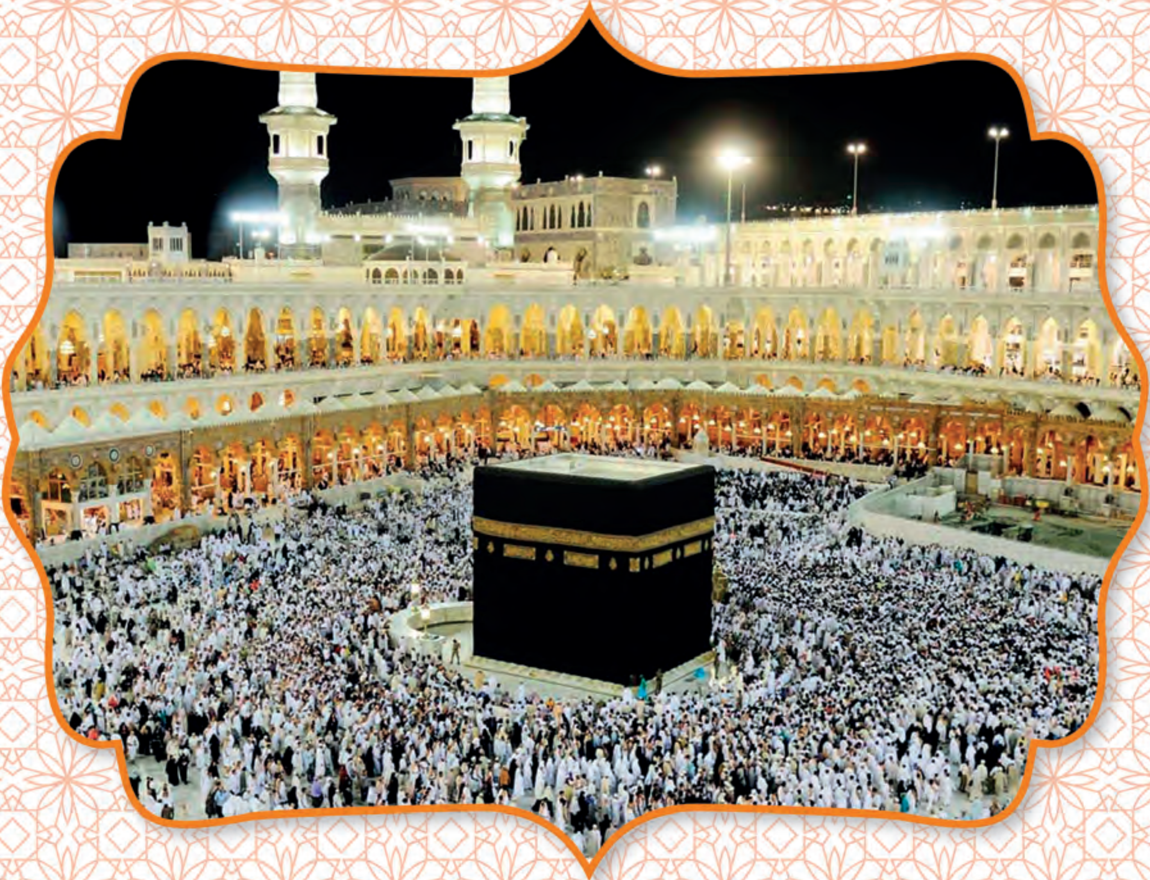
ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ

5

Ders Kitabı

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ

5

Ders Kitabı

YAZARLAR

Prof. Dr. İsmail ERDOĞAN
Dr. Öğr. Üyesi Enver DEMİRPOLAT
Dr. Rahime ÇELİK
Gözde ETİK ACAR
Mehmet ÖNAL

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarihli ve 8 sayılı (ekli listenin 78'inci sırasında) kurul kararı ile 2019 - 2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Dil Uzmanı
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER

Görsel Tasarımcı
Emrullah EZBERCİ

ISBN
978-605-9498-60-9

Baskı
ADA Matbaacılık, Ankara - 2019

Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A Avcılar - İSTANBUL
Telefon: (0212) 619 18 38 (pbx) belgeç: (0212) 619 18 38

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

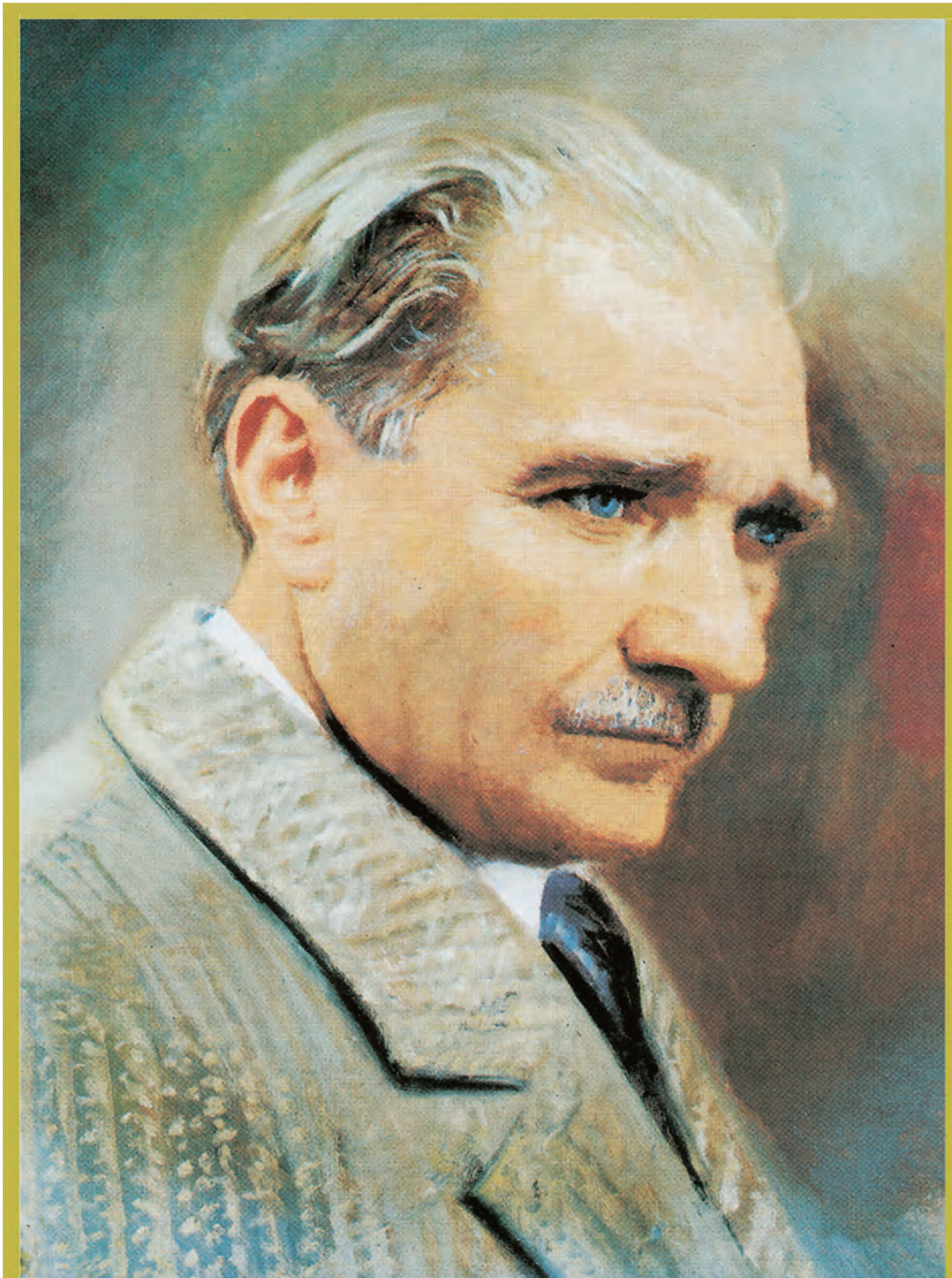
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

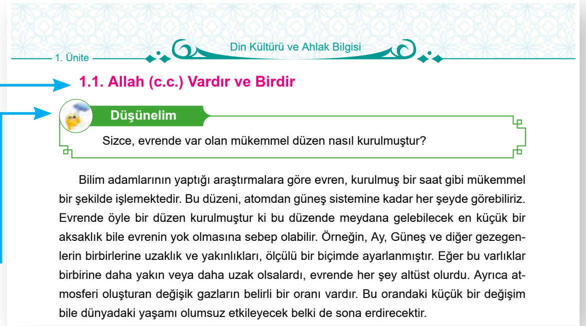
ORGANİZASYON ŞEMASI

Her ünitenin girişinde bir ünite kapağı bulunmaktadır. Kapakta, ünitenin adı ve içeriğiyle ilgili hazırlık çalışmaları yer almaktadır.

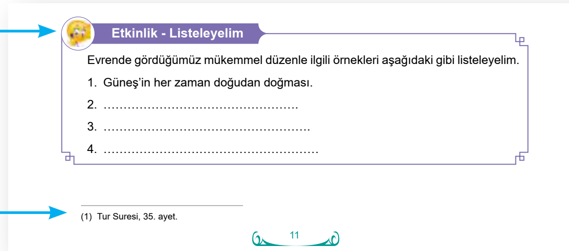
Konu başlığını gösterir.

Konuya başlamadan önce ön bilgilerinizi harekete geçirecek güdüleme sorularına yer verilmiştir.

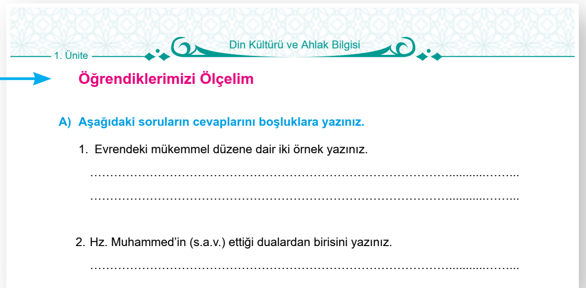

Konunun daha iyi anlaşılmasını ve pekiştirilmesini sağlamaya yönelik etkinlik çalışmaları

Konuda yer alan ayet, hadis vb. alıntıların kaynağını gösteren dipnot

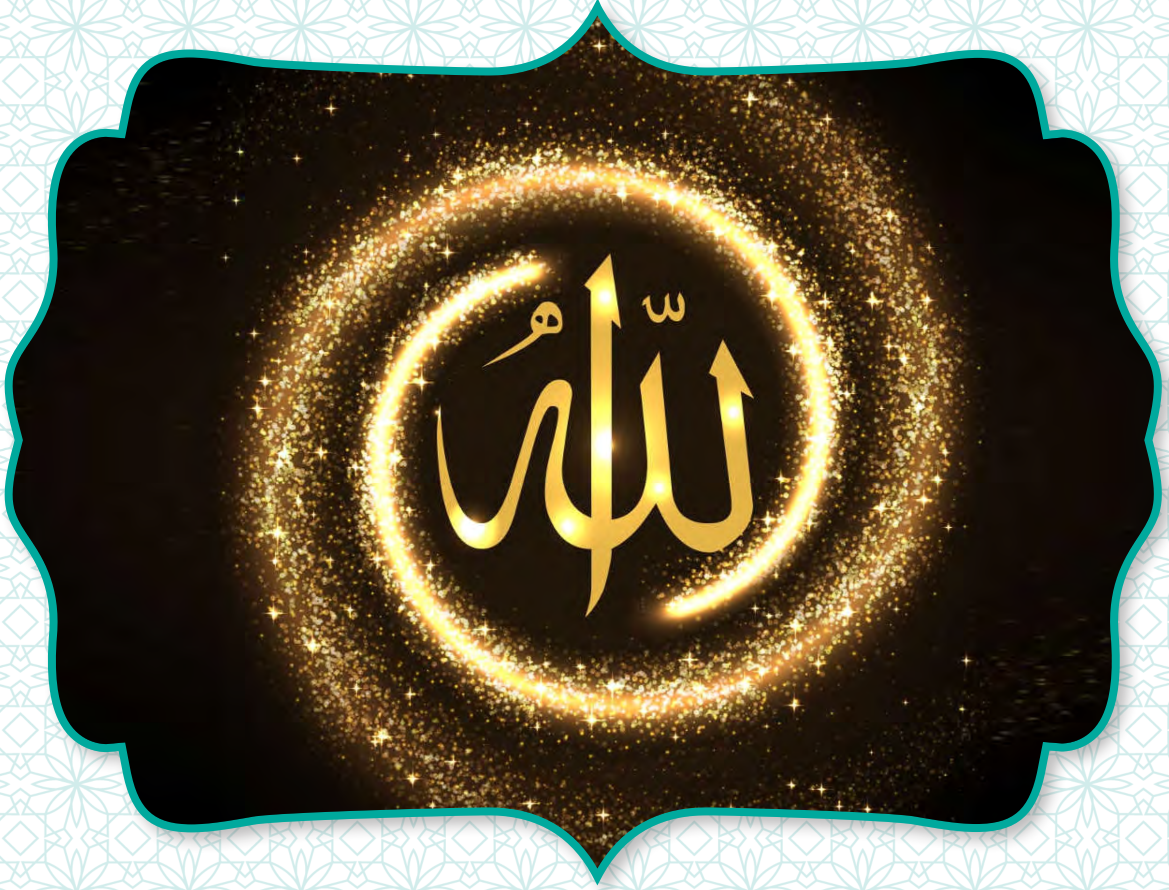

Ünite sonundaki "Öğrendiklerimizi Ölçelim" bölümünde, ünite kapsamında öğrenmeniz gereken bilgilere ne düzeyde sahip olduğunuzu belirlemeye yönelik sorular bulacaksınız.

1. Ünite

ALLAH İNANCI

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Evrendeki mükemmel düzenle ilgili üç tane örnek bulup defterimize yazalım.
2. Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm isimlerinin anlamlarını araştırarak defterimize yazalım.
3. Dua ne demektir? Hangi durumlarda dua ederiz? Araştıralım.
4. Esmâ-i Hüsnâ ne demektir? Araştıralım.
5. Hz. İbrahim (a.s.), tevhid inancına nasıl ulaşmıştır? Araştırarak defterimize yazalım.

1.1. Allah (c.c.) Vardır ve Birdir

Düşünelim

Sizce, evrende var olan mükemmel düzen nasıl kurulmuştur?

Bilim adamlarının yaptığı araştırmalara göre evren, kurulmuş bir saat gibi mükemmel bir şekilde işlemektedir. Bu düzeni, atomdan güneş sistemine kadar her şeyde görebiliriz. Evrende öyle bir düzen kurulmuştur ki bu düzende meydana gelebilecek en küçük bir aksaklık bile evrenin yok olmasına sebep olabilir. Örneğin, Ay, Güneş ve diğer gezegenlerin birbirlerine uzaklık ve yakınlıkları, ölçülü bir biçimde ayarlanmıştır. Eğer bu varlıklar birbirine daha yakın veya daha uzak olsalardı, evrende her şey altüst olurdu. Ayrıca atmosferi oluşturan değişik gazların belirli bir oranı vardır. Bu orandaki küçük bir değişim bile dünyadaki yaşamı olumsuz etkileyecek belki de sona erdirecektir.

Deniz altındaki mükemmel düzen, bir yaratıcının var olduğunu göstermektedir.

Dünya'nın kendi etrafında yirmi dört saatte dönmesi, Güneş'in etrafında ise 365 gün altı saatte dönmesi, mevsimlerin birbirini takip etmeleri ve gece ile gündüzün peş peşe gelmeleri o kadar ince ayarlanmıştır ki bu ayar hiç şaşmamaktadır. Güneş'in her zaman doğudan doğması ve batıdan batması da bu düzenin bir parçasıdır.

Evrende bulunan varlıkların özelliklerine bakıldığı zaman, hiçbir şeyin boş yere yaratılmadığını görürüz. Her varlık mutlaka belli bir düzende ve belli bir amaç için yaratılmıştır. Evrendeki düzen ve amacı anlamanın en basit yolu, kendi vücudumuza bakmamızdır. Çünkü insan bedeni mükemmel bir uyum içinde çalışmaktadır.

Kendi varlığımızdan hareketle bir yaratıcının varlığına doğru gitmemiz, Kur'an-ı Kerim'in gösterdiği bir yoldur. Çünkü Allah (c.c.)[1], insanın nasıl yaratıldığını düşünmemiz gerektiğini şöyle belirtmektedir: **"Acaba onlar bir yaratıcı bulunmadan mı yaratıldılar, yoksa yaratıcı kendileri midir?"**[2] İnsan, o kadar mükemmel bir varlıktır ki kendi kendine meydana gelmesi mümkün değildir. İnsan, adeta evrenin küçültülmüş bir modeli gibidir. Bundan dolayı insana "küçük âlem" yani küçük evren de denilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de evrendeki mükemmel ve olağanüstü düzenin Allah (c.c.) tarafından kurulduğunu bildiren başka ayetler de bulunmaktadır. Örneğin, bir ayette Allah (c.c.); **"Rahman'ın yaratmasında bir düzensizlik göremezsin."** (Mülk Suresi, 3. ayet.) diye buyurarak evrendeki mükemmel düzene dikkat çekmektedir.

Gerek bilim adamlarının yaptığı araştırmalar gerekse Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler evrendeki tüm varlıklar arasındaki ölçü, düzen ve dengenin yüce bir yaratıcı tarafından meydana getirildiğine işaret etmektedir.

Etkinlik - Listeleyelim

Evrende gördüğümüz mükemmel düzenle ilgili örnekleri aşağıdaki gibi listeleyelim.

1. Güneş'in her zaman doğudan doğması.
2. ....
3. ....
4. ....

(1) "c.c.", Allah'ın adı anıldığı zaman kullanılan "Celle celâluh." kelimesinin kısaltılmışı olup "Allah'ın azameti yüce ve ulu oldu." demektir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 89.)

(2) Tur Suresi, 35. ayet.

Evrendeki bu düzeni düşündüğümüzde, bunu en mükemmel biçimde ayarlayan olağanüstü bir yaratıcının bulunduğunu kolayca anlarız. İşte bu varlık, her şeyi en iyi bilen ve her şeye gücü yeten Allah'tır (c.c.).

Allah'ın (c.c.) en önemli özelliği bir ve tek olmasıdır. Çünkü birden fazla yaratıcı olmuş olsaydı, evrende bu kadar mükemmel bir düzen olmazdı. Örneğin iki veya daha fazla yaratıcının olduğunu, bu yaratıcıların her şeyi bildiğini ve her şeye güçlerinin yettiğini varsayalım. Bunlardan birisi bir şeyi yaratmak isterken diğerinin de onu yok etmek istediğini düşünelim. Böyle bir durumda evrende tam bir düzensizlik meydana gelir ve belki de evren diye bir şey kalmazdı.

Eğer birden fazla yaratıcı olsaydı ne olurdu? Bu soruyu aslında Allah'ın (c.c.) kendisi sormuş ve cevabını da yine kendisi vererek şöyle buyurmuştur: **"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı, yer ve gök bozulur giderdi."**[1] Başka bir ayette ise birden fazla tanrı olmasının mantık açısından mümkün olamayacağı şöyle ifade edilmiştir: **"Onunla beraber hiçbir tanrı yoktur. Eğer olsaydı, her biri yarattığına hükmeder ve biri diğerine üstünlük kurmaya kalkardı."**[2]

Allah'ın (c.c.) bir ve tek olması, hem sayı olarak bir olması hem de her yönüyle eşsiz ve benzersiz olması demektir. Allah (c.c.) öyle bir varlıktır ki O, hiçbir şeye benzemediği gibi hiçbir şey de O'na benzemez.

Etkinlik - Şiir Dinleyelim

Âşık Veysel'in aşağıdaki dizelerle başlayan şiirini öğretmenimizle birlikte internetten dinleyip, neler hissettiğimizi arkadaşlarımızla paylaşalım.

Allah birdir, Peygamber Hak,
Rabbül âlemindir mutlak,
Senlik benlik nedir bırak,
Söyleyim geldi sırası.

(Âşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın, s. 61.)

Allah'ın (c.c.) bir ve tek olduğuna dair Kur'an-ı Kerim'de çok açık ayetler bulunmaktadır. Örneğin İhlas Suresi'ndeki ayetlerde; Allah'ın (c.c.) bir, tek ve eşsiz olması gibi özelliklerinden söz edildiğini görürüz.[3]

(1) Enbiya Suresi, 22. ayet.
(2) Müminûn Suresi, 91. ayet.
(3) "De ki: O, Allah'tır, tektir. Allah Samed'dir. (Herkes kendisine muhtaç olduğu hâlde kendisi kimseye muhtaç olmayandır.) Doğurmamış ve doğmamıştır." (İhlas Suresi, 1-3. ayetler.)

Bilgi Küpü

Allah'ın (c.c.) bir ve tek olmasına "vahdaniyet", bu inanca da "tevhid" inancı denir. Tevhid inancı; Allah'ı (c.c.) zatı, sıfatları ve fiilleri bakımından bir ve tek olarak kabul etmek, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak ve ibadeti yalnız O'nun için yapmak demektir. (Dini Terimler Sözlüğü, s. 365.)

Kur'an-ı Kerim, bizim Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğine inanmamızı emrederken aynı zamanda bizden aklımızı kullanmamızı da istemiştir. Çünkü evren ve ondaki mükemmel düzeni düşündüğümüzde mutlaka bir yaratıcının yani Allah'ın (c.c.) var olduğu sonucuna ulaşırız.

Bilgelik Sözler

"Bir yaratıcının var olduğu fikrini zihnimize bizzat Tanrı'nın kendisi yerleştirmiştir."

Descartes (Dekart) Fransız düşünür ve matematikçi.

1.2. Allah (c.c.) Yaradan'dır

Düşünelim

Evrende kendi kendine meydana gelen bir şey gösterebilir miyiz?

Evren ve ondaki mükemmel düzenin kendi kendine meydana gelmesi mümkün değildir. Çünkü hiçbir şey kendi kendine var olamaz. Öyleyse evreni ve ondaki bu düzeni kuran bir yaratıcı olmak zorundadır ve bu yaratıcı da Allah'tır (c.c.). Allah (c.c.), mükemmel bir varlık olduğu için O'nun yarattığı her şeyde de bir mükemmellik bulunmaktadır. Bu mükemmelliği hem evreni gözlemleyerek hem de aklımızı kullanarak anlayabiliriz.

Bilgi Küpü

Allah'ın (c.c.) her şeyi yaratması sıfatına "tekvîn" denir.

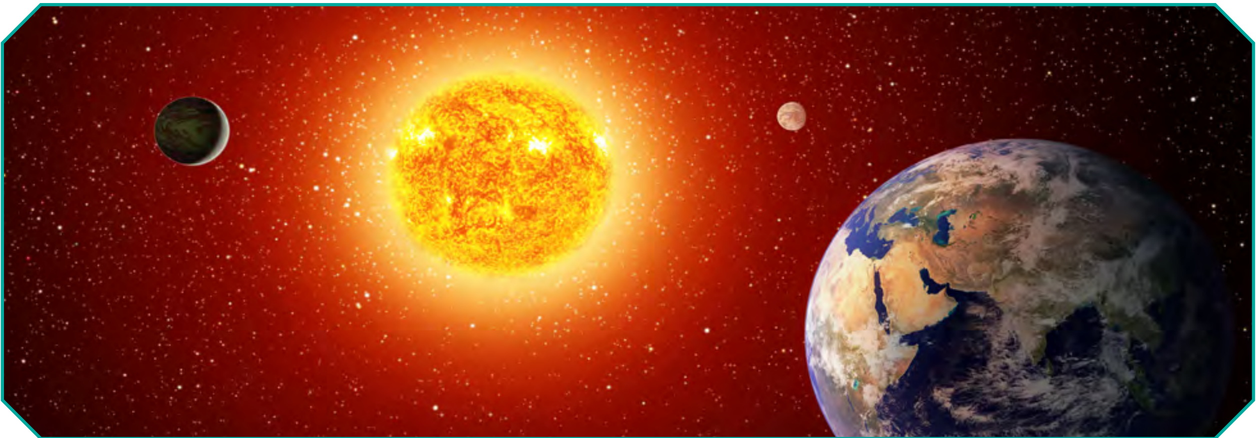
Allah'ın (c.c.) yaratması, bütün varlıkları yoktan var etmesi demektir. O, varlıkları yaratmak için hiçbir malzeme veya alete ihtiyaç duymaz. Çünkü O, Allah'tır (c.c.). Allah (c.c.), kendisi yaratılmayan ve her şeyi kendisi var eden demektir. O'nun bir şeyi yaratması için sadece "Ol!" demesi yeterlidir.[1]

Evren ve evrendeki varlıklar rastgele değil belli bir düzen, denge ve amaca göre yaratılmıştır. Allah (c.c.) sonsuz bilgi ve güç sahibi olduğu için O'nun yarattığı hiçbir şeyde eksiklik veya fazlalık olmaz. Bu durum bir ayette şöyle belirtilmektedir: **"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık."** (Kamer Suresi, 49. ayet.)

Allah (c.c.), her şeyi mükemmel bir düzen içinde yaratmıştır.

Allah'ın (c.c.) yarattığı her şeyde bir amaç ve düzen bulunmaktadır. Yaratılıştaki düzen ve amacı anlayabilmek için bilim ve teknolojinin yardımı gereklidir. Örneğin uzaydaki yıldız ve gezegen gibi varlıkları inceleyebilmek için onları gözlemleyecek aletlerden yararlanmalıyız. Bu aletler sayesinde uzayda bulunan gezegen, yıldız ve benzeri varlıkların nasıl bir âhenk içerisinde hareket ettiklerini ve birbiriyle uyum içinde bulunduklarını öğrenmiş oluruz. Aynı şekilde gözle görülmeyecek kadar küçük canlılar olan hücrelerin yapısını incelediğimizde de Yüce Allah'ın (c.c.) yarattığı "mükemmelik" karşısında hayrette kalırız. Bu şekilde hem bilimsel gelişmelere katkıda bulunuruz hem de Allah'ın (c.c.) bütün varlıkları niçin ve nasıl yarattığını anlamaya çalışırız.

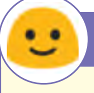
Yaratılıştaki düzeni anlayabilmek için bilim ve teknolojiden yararlanmalıyız.

"O (Allah), gece ile gündüzü, ayla güneşi hizmetinize verdi; yıldızlar da O'nun emrine boyun eğmişlerdir. Bunda aklını kullanan bir topluluk için önemli ibretler (ders ve öğütler) vardır." [2]

(1) Bakınız, Nahl Suresi, 40. ayet; Yasin Suresi, 82. ayet.

(2) Nahl Suresi, 12. ayet.

İslam inancına göre evreni ve evrendeki her şeyi Allah (c.c.) yaratmış ve onu bir şekle sokmuştur. Bu durum bir ayette şöyle belirtilmiştir: **“O (Allah), yaratıp şekillendirendir.”**[1]

Etkinlik - Konuşalım

“O (Allah), yedi göğü kat kat yaratandır. Rahman’ın yaratmasında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir düzensizlik görüyor musun?” (Mülk Suresi, 3. ayet.)

Yukarıdaki ayetten anladıklarımızı arkadaşlarımızla konuşalım.

1.3. Allah (c.c.) Rahman ve Rahîm’dir

Düşünelim

Rahman ve Rahîm kelimelerinin anlamlarını biliyor muyuz?

Allah’ın (c.c.) yarattığı varlıklara karşı rahmet ve sevgisini ifade eden birçok ismi bulunmaktadır. Bunlara Allah’ın (c.c.) güzel isimleri anlamına gelen “Esmâ-i Hüsnâ” denir. Esmâ-i Hüsnâ, Allah’a (c.c.) ait isimler olup, Kur’an-ı Kerim’de ve hadis-i şeriflerde çokça zikredilmektedir. Örneğin Kur’an-ı Kerim’de **“En güzel isimler Allah’ındır. O’na o güzel isimleriyle dua edin.”**[2] diye buyrularak, Allah’a (c.c.) dua ederken, O’nu güzel isimleriyle birlikte anmamız istenmektedir.

Allah’ın (c.c.) güzel isimlerinden ilk akla gelenleri Rahman ve Rahîm isimleridir.

Rahman kelimesi pek merhametli, çok nimet verici ve çok şefkatli gibi anlamlara gelmektedir. Allah’ın (c.c.) Rahman olması hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın varlıkları yaratması ve onlara sonsuz nimet vermesi anlamına gelir. Bunu **“Rahmetim her şeyi kuşatmıştır.”**[3] ayetinden anlamaktayız.

Allah’ın (c.c.) bize merhamet etmesini istiyorsak, bizim de diğer canlılara merhamet etmemiz gerekir.

(1) A‘lâ Suresi, 2. ayet.
(2) A’râf Suresi, 180. ayet.
(3) A’râf Suresi, 156. ayet.

Yüce Allah (c.c.), Rahman isminin bir gereği olarak yarattığı bütün varlıklara olduğu gibi insanlara da merhamet eder. Allah (c.c.), Rahman özelliği ile insanlar arasında Müslüman olan veya olmayan şeklinde bir ayrım yapmadan herkese nimet verir. Bütün varlıkları olduğu gibi insanları da yaratan, yaşatan, sağlık, akıl, irade ve rızık veren Allah'tır (c.c.). O, Dünya'yı, Ay'ı, Güneş'i, yıldızları, gezegenleri, havayı, suyu, rüzgârı, bitkileri, ağaçları, hayvanları, geceyi ve gündüzü kısaca her şeyi insan için yaratmıştır.

Allah (c.c.), dünyada insana bazen emeğinin karşılığı olarak bazen de emeği olmadan pek çok nimet vermiştir. Örneğin oksijeni, suyu, ağaçları, bitkileri, türlü türlü meyveleri; etinden, sütünden, yününden, derisinden ve gücünden yararlandığımız pek çok hayvanı ve daha nice nimetleri emeğimiz olmadan bizlere veren Allah'tır (c.c.). Bu, O'nun Rahman olmasının bir sonucudur.

Her türlü meyve ve sebzeler Allah'ın (c.c.) Rahman sıfatının eseridir.

Allah'ın (c.c.) Rahîm ismi ise, bu dünyada iman edip salih amel işleyenlere ahirette nimet vermesi ve onları cennetine koyması demektir. Yani Allah (c.c.), iman edip güzel eylemlerde bulunanlara sevap verir, onları ahiret nimetlerinden yararlandırır, onlardan razı olur ve onları cennetine koyar. Bunu, Kur'an'daki birçok ayetten anlamaktayız. Örneğin, Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de güzel işler yapanlara, kendisinin buyruklarına uyanlara, namaz kılanlara, zekât verenlere, kötülüklerden kaçınanlara ve bunun gibi güzel ve faydalı işler yapanlara ödül vereceğini bildirmiştir.[1]

Etkinlik - Şiir Okuyalım

Mevla'dan Gelir

Sevgi, şefkat, merhamet,
Bize Mevla'dan gelir.
Rahmet yüklü bereket,
Bize Mevla'dan gelir.

Yaprakların yeşili,
Renk renk açan dağ gülü,
Muhabbetin bülbülü,
Bize Mevla'dan gelir.

(Celalettin Kurt, Mavi Kuşun Rüyası, s. 86.)

Şiire göre, Allah'ın (c.c.) bizlere vermiş olduğu nimetler hangileridir?

(1) Bakınız, "Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz. Kafirler için hazırlanmış ateşten sakının. Allah'a ve Peygamber'e itaat edin ki rahmete erdirilesiniz." (Âl-i İmrân Suresi, 130-132. ayetler.); "Namazı kılın; zekâtı verin; Peygamber'e itaat edin ki merhamet göresiniz." (Nur Suresi, 56. ayet.); "İnanıp iyi işler yapanlara gelince, Rableri onları rahmetine kabul eder..." (Câsiye Suresi, 30. ayet.)

Allah'a (c.c.) iman etmeyenler, O'nun dünyadaki nimetlerinden faydalansalar bile ahiretteki nimetlerinden mahrum kalırlar. Dolayısıyla Allah'ın (c.c.) Rahman ismi bütün insanlara nimet vermesi, Rahîm ismi ise yalnız iman edenlere nimet vermesi demektir.

Bir Hadis Öğreniyorum

"Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize hürmet etmeyen bizden değildir."

(Tirmizî, Birr, 15.)

Allah (c.c.), Rahman ve Rahîm isimleri ile bizlere hem bu dünyada hem de ahirette bol rızıklar vermekte ve merhamet etmektedir. Bizlerin de Allah'ın (c.c.) yarattığı insan ve diğer canlılara merhamet etmemiz ve onların ihtiyaçlarını gidermemiz gerekir.

1.4. Allah (c.c.) Görür ve İşitir

Düşünelim

Sizce Allah'ın (c.c.) her şeyi gördüğüne inanan bir kişinin davranışları nasıl olur?

Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm gibi isim ve sıfatları dışında başka özellikleri de vardır. O'nun her şeyi görmesi, işitmesi ve bilmesi bu sıfatlarından sadece birkaçıdır.

İslam dinine göre Allah (c.c.) her şeyi görür. Ancak O'nun görmesi bizim görmemiz gibi değildir. Çünkü bizim bir şeyi görmemiz için önce sağlam bir gözümüzün olması gerekir. Bunun yanında, görebileceğimiz bir varlığın olması ve aynı zamanda aydınlık bir ortamın bulunması şarttır. Eğer gözümüzde bir sıkıntı olursa veya aydınlık bir ortam olmazsa biz nesneleri göremeyiz. Ayrıca bir varlığı görebilmemiz için bu varlığın hem maddesinin bulunması hem de o varlığın görülebilir mesafede olması lazımdır. Örneğin çok uzakta olan, karanlıkta bulunan veya virüs gibi çok küçük olan varlıkları göremeyiz. Yine maddi olmayan bir şeyi de göremeyiz. Çünkü bu varlıklar madde olmadıkları için gözle görülemezler. Hâlbuki Allah (c.c.), bizim gördüğümüz veya göremediğimiz her şeyi en mükemmel biçimde görür.

Bilgi Küpü

Allah'ın (c.c.) her şeyi görmesi sıfatına "basar" adı verilir.

Allah'ın (c.c.) bir şeyi görmesi için göze, aydınlığa veya uzaklık ve yakınlığa ihtiyacı yoktur. Bunun için hiçbir şey O'nun görme alanı dışında kalamaz. İster evren ve içindekiler gibi maddeden oluşan varlıklar olsun, isterse melekler gibi madde olmayan varlıklar

olsun, Allah (c.c.) her şeyi gerçek anlamda görür. Örneğin Allah (c.c.), karanlık bir gecede siyah bir taş üzerinde bununan siyah bir karıncayı bile doğrudan görür.

Allah'ın (c.c.) işitmesi de tıpkı görmesi gibi hiçbir şeye ihtiyacı olmadan ve hiçbir şart bulunmaksızın işitmesi demektir. O'nun duymayacağı bir ses ve fısıltı yoktur. Ancak O'nun işitmesi bizim işitmemiz gibi değildir. Bizim bir şeyi işitebilmemiz için kulağımızın sağlam olması, işitilecek sesin işitme mesafesinde ve belli bir seviyede bulunması gerekir. Allah (c.c.) tüm bunlara muhtaç olmadan her şeyi olduğu gibi işitir.

Bilgi Küpü

Allah'ın (c.c.) her şeyi işitmesi sıfatına "semi" adı verilir.

Görme ve işitme sıfatlarında olduğu gibi Allah'ın (c.c.) bilmesi de bizim bilmemiz gibi değildir. Bizim bir şeyi bilmemiz için bir varlığın olması ve onun hakkında çeşitli şekillerde bilgi araçlarının bulunması gerekir. Örneğin, biz olmayan bir şeyi bilemeyiz veya bazı şeylere aklımız ermediği için o şey hakkında bilgi sahibi olamayız. Hâlbuki Allah'ın (c.c.) bilmesi için hiçbir şart ve hiçbir araca gerek yoktur. Zaten evren ve ondaki varlıklar O'nun bilgisi sayesinde meydana gelmiştir.

Allah'ın (c.c.) bilmesi sıfatına "ilim" adı verilir. İlim, Allah'ın (c.c.) olmuş veya olacak her şeyi bilmesi demektir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) işitme, görme ve bilme gibi sıfatları genelde birlikte zikredilir. Örneğin bir ayette **"Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir."**[1] diye buyrulurken, bir başka ayette ise **"O her şeyi işiten ve bilendir."**[2] diye buyrulmaktadır.

(1) Lokman Suresi, 28. ayet.
(2) Maide Suresi, 76. ayet.

Peygamberimizin hadislerinde de Allah'ın (c.c.) her şeyi gördüğü, bildiği ve işittiği açıkça ifade edilmiştir. Nitekim bir hadiste; **"İşiten, gören ve çok yakında olan Allah'a dua ediyorsunuz."**[1] diye buyrulmaktadır.

Etkinlik - Okuyalım

Allah (c.c.) Bizi Görür

Dedesi Semih'le birlikte ağaçlar arasında yürürken Semih dedesine:

- Dedeciğim biz her şeyi görüyoruz. Ama Allah'ı (c.c.) niçin göremiyoruz, diye sordu.

Dedesi:

– Bizim gözümüz, Allah'ı (c.c.) görecek şekilde yaratılmadığı için O'nu göremeyiz, dedi.

– Ama nasıl olur dedeciğim?

– Sen fotoğraf makinesi ile her şeyin fotoğrafını çekebilir misin?

– Evet, çekebilirim.

– Ciğerlerinin, midenin fotoğraflarını da çekebilir misin?

– Hayır, onları röntgen makinesi çekebilir.

– Demek ki her ikisi de film çekebildiği hâlde, röntgen makinesinin görüp aldığını fotoğraf makinesi çekemiyor. Çünkü yapılışları farklıdır. Allah (c.c.) bizim gözümüzü de kendini görecek şekilde yaratmamıştır.

– O bizi görür mü?

– Evet, karanlık bir gecede, karanlık bir odada, siyah elbiseler içinde bile olsak, O bizi görür.

(M. Yaşar Kandemir, Allah'a İnanıyorum, s. 40.)

Metne göre Allah'ın (c.c.) her şeyi gördüğü nasıl bir benzetme ile ifade edilmiştir? Arkadaşlarımızla konuşalım.

(1) Buhari, el-Camiu's-Sahih, C. VIII, s. 168.

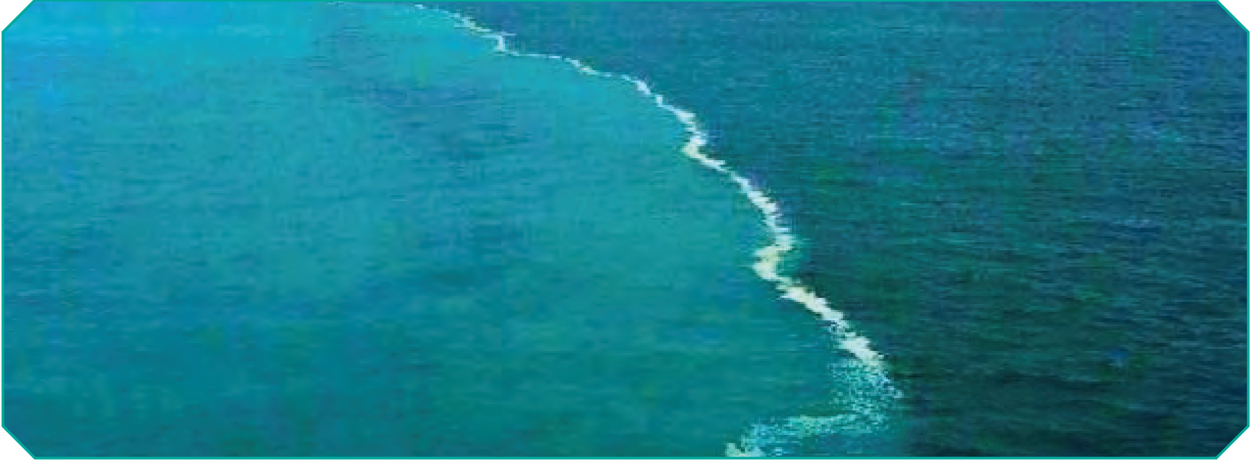
1.5. Allah'ın (c.c.) Her Şeye Gücü Yeter

Düşünelim

Allah'ın (c.c.) her şeye gücünün yetmesi ne demektir?

Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri de sınırsız bir güce sahip olması ve her şeye gücünün yetmesidir. Çünkü evren ve ondaki her şey O'nun bilmesi, istemesi, gücü ve yaratmasıyla meydana gelmiştir. Allah (c.c.), sadece kendisinde var olan sonsuz gücü ile dilediği her şeyi hiçbir zorlukla karşılaşmadan yapmaktadır.

Tatlı su ile tuzlu suyun birbirine karışmadığı Alaska Körfezi.

"(Allah) iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. (Ancak) aralarında bir engel olduğu için birbirine karışmıyorlar." (Rahman Suresi, 19-20. ayetler.)

Bilgi Küpü

Allah'ın (c.c.) her şeye gücünün yetmesi sıfatına "kudret" adı verilir.

Allah'ın (c.c.) her şeye gücünün yetmesini, O'nun herşeyi bilmesi, dilemesi ve kimsenin yardımına ihtiyacı olmadan yaratması şeklinde bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Zira Allah'a (c.c.) ait tüm bu özellikler, bizdeki gibi ayrı ayrı olmayıp bir bütünlük gösterir. Biz bir şeyi yaparken değişik biçimlerde hesap yapıp farklı şartları göz önüne alır ve ondan sonra yapmaya kalkışırız. Eğer bir şeyi bildiğimiz hâlde gücümüz yetmez ise onu yapamayız. Gücümüz yettiği hâlde başka engeller ortaya çıkarsa o şeyi yine yapamayız. Hâlbuki Allah (c.c.) sadece "Ol!" demek suretiyle her şeyi bir defada ve mükemmel bir şekilde yaratır. Bu da O'nun her şeye gücünün yettiğini gösterir.

Etkinlik - Yazalım

Aşağıdaki boş kutucuklara Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarının anlamlarını yazalım.

Allah'ın (c.c.) İsim ve Sıfatları

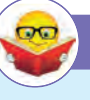
Kudret: ....

Semi: ....

Basar: Allah'ın (c.c.) her şeyi görmesi.

Rahman: ....

Rahîm: ....

Etkinlik - Şiir Okuyalım

Allah (c.c.) Sevgisi

Kim çıkarır sabahleyin erkenden,
Dünyamıza ışık veren Güneşi?
Gece vakti denizlere serpilen,
Ay doğuyor; kim yapıyor bu işi?

Kışın kuru sandığımız fidana,
Baharda kim yeşillikler giydirir?
Bülbül öter, yuva yapmış ormana,
Bu sedayı ona acep kim verir?

Vatan, millet ne demektir bilmeden,
O sevgiyi kalbinize kim verdi?
Babanızdan güzel bir şey isterken,
Gönlünüze kim koyuyor ümidi?

Akşamüstü karanlıklar içinden,
Milyonlarca yıldızı kim parlatır?
İşte bütün bu şeyleri düşünen,
Yapan, eden, yaratan hep Allah'tır.

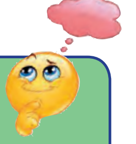
(İbrahim Alaaddin Gövsa, Çocuk Şiirleri, s. 17.)

Şiire göre Allah'ın (c.c.) varlığını gösteren olayları sıralayalım.

Allah'ın (c.c.) sonsuz güç sahibi olduğu Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde çok açık olarak belirtilmiştir. Örneğin bir ayette, **"Şüphesiz Allah her şeye gücü yetendir."**[1] diye buyrulmuştur.

Allah'ın (c.c.) her şeye gücünün yettiğini anlayabilmek için sadece etrafımıza bakıp biraz düşünmemiz yeterlidir. Bütün yıldızları, Ay'ı, Güneş'i, Dünya'yı ve dünya üzerindeki canlı ve cansız varlıkları yaratması, O'nun sonsuz bir güce sahip olduğunu gösterir. Allah (c.c.), kendi güç ve kuvvetinden çok az bir kısmını da insanlara vermiştir. O'nun vermiş olduğu bu güç sayesinde insan da birçok şey yapabilmektedir. Bunun bilincinde olduğumuz için bir işe başlarken veya bir işi yapmakta zora düştüğümüz zaman, "Allah'ım bana güç ve kuvvet ver." diye dua ederiz. Bu da bizim bilgi ve gücümüzün sınırlı olduğunu göstermektedir.

Bir Ayet Öğreniyorum

"Gökleri ve yeri yaratan, gökten su indirip onunla size rızık olarak türlü türlü ürünler çıkaran Allah'tır. İzni ile denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize veren, nehirleri sizin için faydalı olacak şekilde yaratan O'dur. Düzenli seyreden Güneş'i ve Ay'ı sizin için yararlı kılan, gece ile gündüzü faydalanacağınız biçimde yaratan O'dur. O, size istediğiniz her şeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Şu bir gerçek ki insanoğlu çok zalim, çok nankördür!"

(İbrahim Suresi, 32-34. ayetler.)

Etkinlik - Yazalım

Aşağıdaki bulutların içerisine Allah'ın (c.c.) isimlerini yazalım.

(1) Bakara Suresi, 109. ayet.

1.6. Allah (c.c.) İle İrtibat: Dua

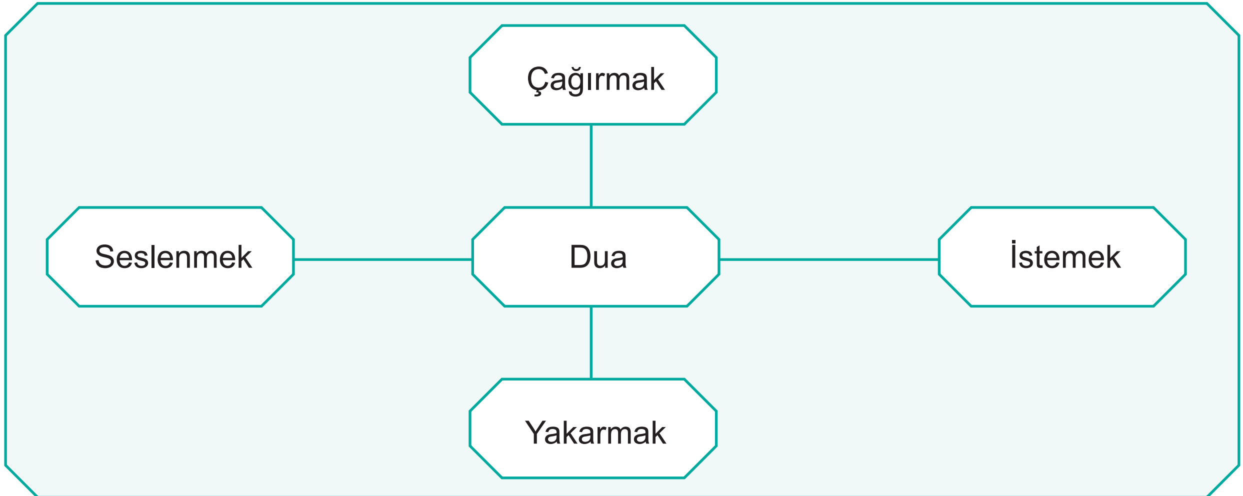
Düşünelim

Dua kavramı hakkında neler biliyoruz?

Sözlükte, "çağırmak, seslenmek, istemek ve yakarmak" gibi anlamlara gelen dua, Yüce Allah'a (c.c.) yalvarmak ve O'ndan birtakım isteklerde bulunmaktır. Dua, Allah (c.c.) ile kul arasında irtibatı sağlayan bir iletişim biçimi ve O'na olan güvenimizin bir göstergesidir.

İslam dininde ibadet ve dua ayrılmaz bir bütündür. İbadet demek yalnızca namaz kılıp oruç tutmak gibi görevleri yapmak değildir. Bunların dışında ilim öğrenmek, güzel ahlak sahibi olmak, adaletli olmak ve iyi davranışlarda bulunmak da birer ibadettir. Bütün ibadetler ya dua ile başlar ya da dua ile biter. Örneğin, namaz kıldıktan sonra veya kurban kesmeden önce dua ederiz. Böylece yapmış olduğumuz ibadetlerin kabul olması için Allah'tan (c.c.) istekte bulunmuş oluruz.

Duanın temel amacı insanın hâlini Allah'a (c.c.) arz etmesi ve O'na yakarışta bulunmasıdır. Allah (c.c.), **"Bana dua edin, duanıza karşılık vereyim."**[1] diyerek dua etmemizi istemekte ve kendisinin de yapılan dualara karşılık vereceğini belirtmektedir.

Dua, aynı zamanda insanın yaratıcısı katındaki değerini de belirler. **"(Ey Muhammed) de ki: Duanız olmasa Rabb'im size ne diye değer versin!"**[2] ayeti, duasız bir hayatın Allah (c.c.) katında değerinin olmadığını ifade etmektedir. Dua eden insan, Allah (c.c.) ile kurduğu bağın güçlendiğini ve hiçbir zaman yalnız olmadığını hisseder. Güçlüklerle dolu olan dünya hayatında her an sesini duyan bir yaratıcının var olduğunu bilmesi, insana manevi olarak huzur verir.

(1) Mümin Suresi, 60. ayet.
(2) Furkan Suresi, 77. ayet.

Dualarımızı içimizden geldiği gibi ve en samimi bir biçimde doğrudan Allah'a (c.c.) yöneltmeliyiz. Allah'tan (c.c.) ne istediğimizi kesin bir şekilde belirtmeli ve asla ümitsiz olmamalıyız. Bunun için Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: **"Sizden biriniz dua ederken: 'Allah'ım! Dilersen beni bağışla; dilersen bana merhamet et.' demesin. Dilediğini kesin bir dille istesin."**[1]

Dua etmek için belirlenmiş bir vakit olmadığından her zaman dua edebiliriz. Ancak bazı vakitlerde edilen dualar Allah (c.c.) katında daha makbuldür. Örneğin arefe günü, iftar vakti, bayram geceleri, kandil geceleri, cuma gecesi, farz namazlardan sonra ve cemaat hâlinde edilen dualar daha makbuldür.

Dua, kişinin hâlini Allah'a (c.c.) arz etmesidir.

Her konuda olduğu gibi işlerimizin yolunda gitmesi için de dua etmeliyiz. Ancak işlerimizin yolunda gitmesi için önce elimizden gelen tüm gayreti göstermeli ve sonrasında dua etmeliyiz. Örneğin, derslerimize yeteri kadar çalıştıktan sonra dua edip sınava girmeliyiz. Çalışmadan sınavlardan başarılı bir sonuç almak için yaptığımız dua gerçek anlamda bir dua değildir.

Etkinlik - Aklımızda Kalsın

Yapılan araştırmalar, samimi bir şekilde dua eden kişilerin hem beden hem de psikolojik olarak rahatladığını ortaya koymuştur.

Dua anı, kişinin kendisini Allah'a (c.c.) yakın hissetiği anlardan biridir. O anda Allah (c.c.) ile aramızda hiçbir mesafe kalmadığı için duygularımızı doğrudan O'na iletmiş oluruz. Bundan dolayı Peygamberimiz bir hadis-i şerifinde **"Dua, ibadetin özüdür."**[2] diye buyurarak dua ile ibadetin ayrılmaz bir bütün olduğunu ifade etmiştir.

Bilgelik Sözler

Önce çalışmak sonra dua dinin esası,
Kabul olur çalışanın duası.
Keçecizade İzzet Molla (Cevdet Kılıç, Bilgelik Hikâyeleri, s. 267.)

(1) Buhârî, Deavat, 21.
(2) Tirmizi, Deavat, 1.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Tevhid	Allah'ın (c.c) bir olduğuna, eşi ve benzerinin bulunmadığına ve sadece O'na ibadet edileceğine inanmak. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 659-660.)
Hanif	Hz. İbrahim'in (a.s.) tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanan kimse. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 230.)
Esmâ-i Hüsnâ	Ayet ve hadislerde geçen ve Allah'a (c.c.) ait olduğu belirtilen güzel isim ve sıfatlar. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 151.)

1.6.1. Kur'an'da Geçen Bazı Peygamber Duaları İle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Yaptığı Dualardan Örnekler

Düşünelim

Peygamberimiz ve diğer bazı peygamberlerin ettiği dualar hakkında neler biliyoruz?

Kur'an-ı Kerim'de geçmiş milletlere ve peygamberlere ait çok sayıda dua örneği yer almaktadır. Bu dualarda kendimiz, annemiz, babamız ve tüm Müslümanların bağışlanmasını isteyen ifadeler bulunmaktadır. Yüce Allah (c.c.) bu dua örneklerini bildirmek suretiyle bizlere hangi durumlarda ve nasıl dua etmemiz gerektiğini öğretmektedir.

Önceki peygamberlerin yapmış oldukları dualara benzer duaların Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)[1] tarafından da yapıldığını görmekteyiz. Peygamberimiz her konuda olduğu gibi yaptığı dualarla da bizlere örnek olmuştur.

Kur'an-ı Kerim ve Hadislerden Dua Örnekleri

Kur'an-ı Kerim'den

Hz. Adem'in (a.s.) Duası:
"Ey Rabb'imiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize acımazsan mutlaka zarara uğrayanlardan oluruz."
(A'raf Suresi, 23. ayet.)

Hz. İbrahim'in (a.s.) Duası:
"Rabb'imiz! Hesap kurulacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla!"
(İbrahim Suresi, 41. ayet.)

Hz. Musa'nın (a.s.) Duası:
"Mûsâ 'Rabbim!' dedi: Kalbime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar."
(Tâhâ Suresi, 25-28. ayetler.)

Hz. Muhammed'den (s.a.v.)

"Allah'ım! Kötü ahlak sahibi olmaktan, fena işler yapmaktan ve yanlış inançlara sapmaktan sana sığınırım."
(Tirmizî, Deavat, 84.)

"Allah'ım! Senden, faydalı bir ilim, temiz bir rızık ve kabul edilmiş bir ibadet dilerim."
(Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, C. 17, s. 32.)

"Ya Rabb'i! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet!"
(İbn Mâce, Dua, 5.)

(1) "s.a.v.", Peygamberimizin adı anıldığı zaman söylenen "Sallallâhu aleyhi ve sellem." ifadesinin kısaltılması olup, "Allah'ın övgüsü ve selamı ona olsun." demektir.

Etkinlik - Yazalım

Peygamberimiz yapmış olduğu dualarda Allah’tan (c.c.) neler istemiştir? Örnekte verildiği gibi kutucuklara yazalım.

....
....
....

Allah’tan (c.c.)
faydalı ilim
istemiştir.

....
....
....

Peygamberimizin
Yaptığı Dualar

....
....
....

....
....
....

....
....
....

Etkinlik - Pano Yapalım

Kur’an-ı Kerim mealinden dua örnekleri bularak sınıfımızda yaptığımız panoya asalım.

1.6.2. Kültürümüzden Dua Örnekleri

Düşünelim

Kültürümüzde hangi durumlarda dua ederiz?

Kültürümüzde yaşamın her alanıyla ilgili dua örnekleri vardır. Örneğin doğum, sünnet, asker uğurlama, evlenme, iş yeri açma, yola çıkma, hacca gitme, ölüm ve benzeri durumlarda birbirimize dua ederiz. Ayrıca önemli gün ve gecelerde bir araya gelerek topluca dua etmek de geleneklerimizdendir. Örneğin ülkemizin başına bir tehlike gelmesin diye hem bireysel hem de toplu olarak dua ederiz. İnsanlar böyle zamanlarda camilerde, mescitlerde veya evlerde toplanıp dua ederler.

Ülkemizin birlik ve beraberliği için yaptığımız dualardan birisi şöyledir. **"Ya Rabbi! Aziz milletimizi derin acılardan, ağır imtihanlardan, onulmaz yaralardan muhafaza eyle! Birliğimize ve dirliğimize göz dikenlere, onur ve şerefimize kastedenlere fırsat verme! Dinimizin, devletimizin, milletimizin bekasını sarsacak her türlü dâhili ve harici fitne ve fesattan bizleri korur! Kötü niyetlilere fırsat verme Ya Rabbi!"**

Topluca dua ettiğimiz yerlerden biri de ramazan ayının iftar sofralarıdır. Elbirliğiyle büyük sofralar kurup; çocuğu, genci, yaşlısı, zengini ve fakiri ile hep birlikte oruç açmadan önce dua ederiz. Yemeklerden sonra da dua ederiz. Bu dualardan biri şöyledir:

"Bizleri yedirip doyuran, bizim susuzluğumuzu gideren ve bizi Müslümanlardan eyleyen Allah'a hamdolsun."

Ayrıca cuma ve kandil gecelerinde, bayramlarda, Kur'an-ı Kerim'in tamamı okunduğunda yapılan hatim duaları ile mevlitlerde yapılan dualar da kültürümüze ait dua örnekleridir.

Geçmişte esnaf teşkilatlarında da duanın ayrı bir önemi vardı. Kalfalığa veya ustalığa yeni geçenler için törenler yapılır, terfi edenlere kuşaklar bağlanır ve ardından da dua edilirdi. Hatta esnaflar "dua kubbesi" adı verilen yerde her sabah dükkânlarını açmadan önce toplanarak, o günün bereketli olması ve helal kazanç elde edilmesi için dua ederlerdi.

Bugün bazı bölgelerimizde esnaflar, her cuma günü helal ve bol kazanç vermesi için Allah'a (c.c.) dua ederler.

Sanat eserlerimiz de dua örnekleri bakımından çok zengindir. Örneğin çeşme, evlerin kapı girişleri, cami kapıları ve mezar taşlarında da birbirinden güzel dua örnekleri yer almaktadır. Örneğin Üçüncü Ahmet tarafından yaptırılan bir çeşmede şöyle bir ifade yer almaktadır: " Aç besmeleyle iç suyu, Han Ahmet'e eyle dua!"[1]

(1) Sedat Çetintaş, " Türklerde Su-Çeşme, Sebil", Güzel Sanatlar, S. 5, İstanbul, 1944, s. 142.

Kültürümüzde yaygın olarak kullanılan bir çok dua örneği vardır. Dilimize yerleşmiş olan dua örneklerinden bazıları şunlardır: Hastalanan bir kimseye “Allah şifa versin.” deriz. Ölen kişilerin ardından “Allah rahmet eylesin.” ifadesini kullanırız. Çocuğu olan kişilere “Allah analı babalı büyütsün.” veya “Allah bağışlasın.” diye dua ederiz. Bu ifadeleri, çocuğun ailesiyle birlikte huzurlu ve sağlıklı büyümesini dilemek için kullanırız.

Akşam uyumadan önce aile bireyleri birbirlerine “Allah rahatlık versin.” derler. Bu ifadeyi, rahat bir uyku uyumamız ve dinlenerek kalkmamız için kullanırız. Günlük hayatımızda kullandığımız dualardan biri de “Allah’a emanet ol!” ifadesidir. Birbirimizden ayrılırken bu ifadeyi kullanırız. Böylece karşımızdaki kişiyi tüm tehlikelerden koruması için Allah’tan (c.c.) niyazda bulunuruz.

Etkinlik - Şiir Okuyalım

Dua

Biz, kısık sesleriz, minareleri,
Sen, ezansız bırakma Allah’ım!
Ya çağır şurda bal yapanlarını,
Ya kovansız bırakma Allah’ım!
Kahraman bekleyen yığınlarını,
Kahramansız bırakma Allah’ım!
Bilelim hasma karşı koymasını,
Bizi cansız bırakma Allah’ım!
Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız,
Ve vatansız bırakma Allah’ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma Allah’ım!

(Arif Nihat Asya, Duâlar ve Âminler, s. 44-45.)

Kendilerini Hz. Ali’ye (r.a.)[1] bağlı olarak kabul eden Müslümanların oluşturduğu Alevi-Bektaşi kültüründe de duanın önemli bir yeri vardır. Alevi-Bektaşi kültürünün temel kaynaklarından olan ve Hz. Ali’nin (r.a.) mektupları, hutbeleri ve vecizelerini içine alan “Nehcü’l-Belâga” adlı eserde de birçok dua örneği bulunmaktadır. Eserde Hz. Ali’nin (r.a.) ettiği dualardan birisi şöyledir:

(1) “r.a.”, Peygamberimizin yakın arkadaşları olan sahabenin adı anıldığı zaman söylenen “Radiyallahu anh.” cümlesinin kısaltılmışı olup “Allah ondan razı olsun.” demektir.

"Allah'ım! Senin kudretin varken horlanmaktan, perişan olmaktan sana sığınırım. Allah'ım! Emrinden çıkmaktan, dininde fitneye uymaktan, senin katından gelen hidayeti bırakıp nefsimize uymaktan sana sığınırız."[1]

Bir savaş esnasında, askerlerinin düşmana kötü söz söylemeleri ve hakaret etmeleri üzerine Hz. Ali (r.a.), onları uyarmış ve şöyle dua etmelerini istemiştir:

"Allah'ım! Onların da canlarını koru, bizim de canlarımızı koru. Onlarla aramızı uzlaştır. Onları yanlışlarından kurtar, hidayete ulaştır. Böylece bilmeyen hakkı tanısın, yanlışta direnen ondan vazgeçsin."[2]

Etkinlik - Hikâye Okuyalım

Nasıl Dua Etmeliyim?

Yılmaz'ın dedesi namaz kılıyor, Yılmaz da onunla birlikte yatıp kalkıyordu. Nihayet namaz bitti, tespihler çekildi ve dua faslı başladı. İhtiyar dede zarif ve temiz ellerini kaldırarak Allah'a (c.c.) yalvardı, hâline şükretti.

Yılmaz dedesinin bu hâline çok imrenmişti. Namaz ve duanın bitiminde dedesi kalkmaya hazırlanırken önünde diz çökerek gayet samimi bir ses tonuyla yalvarmaya başladı:

– Ne olur dedeciğim, bana da dua etmeyi öğret. Ben de senin gibi elimi Allah'a (c.c.) açıp O'na şükredip yalvarayım. Ama ben dua etmesini bilmiyorum. Arapçadan hiç anlamıyorum. Bana biraz Arapça dua öğret ki ben de Allah'a (c.c.) dua edeyim.

Yılmaz'ın bu isteğine dedesi şöyle cevap verdi:

– Aferin benim oğluma, hah şöyle. Müslüman çocuğu dediğin böyle olur. Allah'ı (c.c.) anmak ve O'na yalvarmak insanın içinden gelmeli. Allah (c.c.) böyle çocukları çok sever. Buraya kadar çok hoşuma gitti. Ancak dua edebilmek için Arapça veya başka bir dil bilmeye gerek yok. Sen hangi dili konuşuyorsan o dilde Allah'a (c.c.) yalvar ve duanı yap. O, senin ne istediğini, hangi dilde söylersen söyle bilir. Anladın mı oğlum? Aslında dua eden insanın, ne istediğini bilmesi gerek. Yani hangi dili biliyorsa o dille dua etmesi daha iyi olur. Yalnız dua etmeden önce, üstünü başını iyice temizle ve abdest al. Temiz ve sessiz bir yerde dua edersen daha güzel olur. Allah (c.c.) kendisine açılan elleri boş çevirmez.

(Rahmi Özer, Dinî ve Ahlaki Hikâyeler, s. 86-87.)

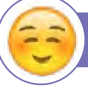
Hikâyeye göre dua ederken nelere dikkat etmeliyiz?

(1) Nehcü'l-Belâga, s. 153.
(2) Nehcü'l-Belâga, s. 235.

Etkinlik - Dua Defteri

Bir dua defteri tutalım. Bu deftere vatanımız, milletimiz, ailemiz, öğretmenlerimiz ve kendimiz için yaptığımız dualarımızı yazalım.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

İhlas	Her türlü dinî görevimizi sırf Allah (c.c.) için yapmak ve bütün işlerimizde samimi ve dosdoğru olmak. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 299.)
Kıssa	Kur'an-ı Kerim'de, geçmişte yaşamış toplumlar ve peygamberler ile ilgili anlatılan ibret verici hikâye ve olaylar. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 377.)

1.7. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İbrahim (a.s.)

Düşünelim

Kültürümüzdeki "Halil İbrahim Sofrası" deyiminin ne anlama geldiğini düşünelim.

Kur'an-ı Kerim'de geçmiş toplumlarla ilgili ibret verici birtakım olaylar anlatılmaktadır. Bu olaylara kıssa denir. Kıssalarda adı sıkça geçen peygamberlerden biri de kendisine "Halil" ve "Halilullah" lakapları verilmiş olan Hz. İbrahim'dir (a.s.)[4]. Halil "dost" ve Halilullah da "Allah'ın dostu" demektir. Hz. İbrahim'in (a.s.), Suriye'nin kuzeyi ve Anadolu'nun güney kısımlarında bulunduğu belirtilen "Ur" şehrinde doğduğu tahmin edilmektedir.[2] Putperestler arasında yaşamış olmasına rağmen hiçbir zaman puta tapmayan Hz. İbrahim (a.s.), çocukluk döneminde bile tek bir yaratıcının varlığına inanmıştır. Bu inancı, aklını ve mantığını son derece iyi kullanmak suretiyle elde etmiştir.

Hz. İbrahim (a.s.), Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirildikten sonra kendisine "suhuf"[3] diye tabir edilen 10 sayfalık bir kitap gönderilmiştir. Getirdiği din, daha önceki peygamberlerin getirmiş olduğu dinler gibi tevhit inancına dayanan bir dindir.

Peygamberimiz henüz peygamber olarak görevlendirilmeden önce Arap Yarımadası'nda az sayıda da olsa Hz. İbrahim'in (a.s.) dini üzere yaşayan ve tevhid ilkesine bağlı olan kimseler vardı. Bu kimselere "Hanif" denilmekteydi.[4]

(1) "a.s.", peygamberler ve büyük meleklerin adı anıldığı zaman söylenen "Aleyhisselam." ifadesinin kısaltılmışı olup "Selam onun üzerine olsun." demektir.

(2) Bakınız, Ömer Faruk Harman, "İbrahim", DİA, C. 21, s. 265-266.

(3) Suhuf, sayfa kelimesinin çoğuludur. Allah'ın (c.c.) göndermiş olduğu ve kapsamı daha az olan kitaplara suhuf adı adı verilir. Kapsamı geniş olanlara ise kitap denir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 598)

(4) Bakınız, Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 230.

Hz. İbrahim (a.s.), insanları putlara tapınmayı bırakıp Allah'a (c.c.) inanmaları için davet etmeye başladığında, kendisini Tanrı olarak gören zamanın hükümdarı Nemrut tarafından ateşe atılmıştır. Ancak Allah'ın (c.c.), **"Ey ateş, İbrahim'e serin ve selamet ol!"** (Enbiya Suresi, 69. ayet.) emriyle ateş onu yakmamıştır. Bugün Şanlıurfa'da bulunan Balıklı Göl'ün, Hz. İbrahim'in (a.s.) ateşe atıldığı yer olduğuna ve ateşin Allah (c.c.) tarafından suya dönüştürüldüğüne inanılmaktadır.[1]

Şanlıurfa ilimizde bulunan Balıklı Göl.

Hz. İbrahim (a.s.) daha sonra Mekke'ye gitmiş ve orada oğlu Hz. İsmail (a.s.) ile birlikte Kâbe'yi inşa etmiştir.[2]

Hz. İbrahim (a.s.) son derece cömert bir insandı. Sofrasında misafir eksik olmaz ve her zaman yemek bulunurdu. Bu yüzden misafir eksik olmayan sofralar için "Halil İbrahim Sofrası" tabiri kullanılır.

Etkinlik - Konuşalım

Hz. İbrahim'e (a.s.), niçin "Halilullah" denildiğini arkadaşlarımızla konuşalım.

1.8. Bir Sure Tanıyorum: İhlas Suresi ve Anlamı

Düşünelim

İhlas Suresi hakkında neler biliyoruz?

Kur'an-ı Kerim'in 112. Suresi olan İhlas Suresi, kısa surelerden biri olup dört ayetten oluşur. Bu sure tamamen Allah'ın (c.c.) varlığı, birliği ve hiçbir şeye muhtaç olmadığı gibi özelliklerinden bahseden bir suredir.

(1) Evliya Çelebi, Seyahatnâme, C. III, s. 153-154.
(2) M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, C. I, s. 200-203.

İhlas Suresi'nin bir başka özelliği ise diğer dinlerdeki ilah anlayışlarına karşı İslam dininin Allah (c.c.) anlayışını ortaya koymasıdır.

Bu sureye adını veren "ihlas" kelimesi, her türlü batıl ve yanlış inanıştan uzak durarak Allah'ın (c.c.) emirlerine uymak ve yasakladığı şeylerden kaçınmak anlamına gelmektedir.

Daha çok namazlarda okunan İhlas Suresi, ayrıca mevlit törenlerinde, kabir ziyaretlerinde, taziye ve benzeri yerlerde de okunur.

İhlas Suresi

Okunuşu	Anlamı
Bismillahirrahmanirrahîm.	Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.
1. Kul hüvallahu ehad.	1. De ki: O Allah birdir (Eşi benzeri olmayan tek varlıktır.).
2. Allâhüssamed.	2. Allah sameddir. (Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)
3. Lem yelid ve lem yûled.	3. Doğurmamış ve doğmamıştır.
4. Ve lem yekün lehû küfüven ehad.	4. O'nun hiçbir dengi yoktur.

Öğrendiklerimizi Ölçelim

A) Aşağıdaki soruların cevaplarını boşluklara yazınız.

1. Evrendeki mükemmel düzene dair iki örnek yazınız.

....

....

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ettiği dualardan birisini yazınız.

....

....

3. Allah'ın (c.c.) her zaman bizi gördüğünü ve işittiğini bilmek davranışlarımızı nasıl etkiler? Kısaca yazınız.

....

....

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

İhlas	samed	Rahîm	Esmâ-i Hüsnâ

1. Her şeyin Allah'a (c.c.) muhtaç olması ve Allah'ın (c.c.) hiçbir şeye muhtaç olmamasına ....denir.

2. Allah'ın (c.c.) .... ismi, bu dünyada iken iman edip güzel davranışlarda bulunanlara ahirette nimet vermesi demektir.

3. Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi olan .... Suresi, kısa bir sure olup dört ayetten oluşur. Sure, Allah'ın (c.c.) varlığı, birliği ve diğer özelliklerinden bahsetmektedir.

4. Yalnız Allah'a (c.c.) ait olan güzel isimlere .... denir.

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D" yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

☐ Allah'ın (c.c.) görmesi için göze, aydınlığa, uzaklık ve yakınlığa ihtiyacı yoktur.

☐ Kur'an-ı Kerim'de geçmiş toplumlarla ilgili anlatılan ibret verici olaylara "suhuf" denir.

☐ Allah (c.c.), Rahman isminin bir gereği olarak insanlar arasında Müslüman olan veya olmayan şeklinde bir ayrım yapmadan herkese nimet verir.

☐ İstediğimiz şekilde dua edebiliriz.

☐ Hz. İbrahim'in (a.s.) tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanan kimseye "Hanif" denir.

D) Aşağıdaki "A" sütununda verilen kavramları "B" sütununda verilen tanımlarla örnekteki gibi eşleştiriniz.

	A		B
1.	Basar	( ) a.	Allah'ın (c.c.) her şeyi bilmesi.
2.	Tekvîn	( ) b.	Allah'ın (c.c.) her şeyi işitmesi.
3.	İlim	(1) c.	Allah'ın (c.c.) her şeyi görmesi.
4.	Kudret	( ) d.	Allah'ın (c.c.) her şeyi yaratması.
5.	Semi	( ) e.	Allah'ın (c.c.) gücünün her şeye yetmesi.

E) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.

- Evrendeki gezegenlerin birbirlerine olan uzaklıklarının değişmemesi
- Atmosferi oluşturan gazların belirli bir oranda olması
- Güneş'in her zaman doğudan doğup batıdan batması
- Gece ve gündüzün birbirini izlemesi

1. Yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak ulaşabileceğimiz sonuç aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Evrenin mükemmel bir şekilde yaratıldığı
   B) Güneş'in yaşamımız için önemli olduğu
   C) Gezegenlerin birbirine çok uzak olduğu
   D) Atmosferin kat kat yaratıldığı

2. “Allah’ın (c.c.) bir ve tek olduğunu kabul edip ibadeti yalnızca O’nun için yapmak” şeklinde tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İhlas B) Tevhid C) Basar D) Kudret

3. *“Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilahlar olsaydı, yer ve gök bozulur giderdi.”*
(Enbiya Suresi, 22. ayet.)

Yukarıda anlamı verilen ayetten, aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılamaz?

A) Evrende bir düzenin bulunduğu
B) Yeryüzünün göklerden önce yaratıldığı
C) Birden fazla ilah olması durumunda evrendeki düzenin bozulacağı
D) Evrenin bir tek yaratıcı tarafından yaratıldığı

4. “Yüce Allah (c.c.), insanı diğer varlıklardan daha üstün özelliklerde yaratmıştır.”
Yukarıdaki ifadelerden hareketle aşağıdaki sonuçlardan hangisini çıkarabiliriz?

A) İnsanın sıradan bir varlık olduğu
B) İnsanın hareketli bir varlık olduğu
C) Bütün varlıkların birbirine benzediği
D) İnsanın ayrıcalıklı bir varlık olduğu

5. Allah (c.c.) tarafından bazı peygamberlere gönderilen ve “sayfalar” anlamına gelen ilahi kitaplara hangi isim verilir?

A) Hadis B) Suhuf C) Ayet D) Sure

6. *“O, karada ve denizde ne varsa bilir; O´nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir.”* (En’am Suresi, 59. ayet.)
Yukarıdaki ayette Allah’ın (c.c.) hangi sıfatına vurgu yapılmaktadır?

A) Semi B) Kudret C) İlim D) Basar

7. “Sözlükte “çağırmak, seslenmek, istemek ve yakarmak” gibi anlamlara gelir. Yüce Allah’a (c.c.) yalvarmak ve O’ndan birtakım isteklerde bulunmaktır.”
Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İbadet B) Tevhid C) Dua D) Zekât

8. Dua ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Dua anı, kişinin Allah’a (c.c.) yakın olduğu anlardan biridir.
B) Dualarımızı sadece sesli olarak yapmalıyız.
C) Dua, Allah (c.c.) ile kul arasında iletişimi sağlar.
D) Dua, dilek ve isteklerimizi samimi bir şekilde Allah’a (c.c.) sunmaktır.

Öz Değerlendirme

Bu ünite hakkında neler bildiğimizi ve neler öğrendiğimizi kendimiz bulabiliriz. Aşağıdaki soruların cevaplarını kutucuklara işaretleyelim. Hangi konuda iyi olduğumuzu ve hangi konularda kendimizi geliştirmemiz gerektiğini bulalım.

Öz Değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum.	Bunu kısmen yapabiliyorum.	Bunu henüz yapamıyorum.
Evrende mükemmel bir düzen ve işleyişin olduğunu fark ettim.			
Niçin bir yaratıcının var olması gerektiğini anladım.			
Allah'ın (c.c.), "Rahman" ve Rahîm" isimleri arasındaki farkı öğrendim.			
"Esmâ-i Hüsnâ"nın ne anlama geldiğini biliyorum.			
Peygamberimizin yaptığı dualardan bazılarını öğrendim.			
Dua ederken nelere dikkat etmem gerektiğini biliyorum.			
Hz. İbrahim'in (a.s.) tevhid inancını yerleştirmek için yaptığı mücadeleyi öğrendim.			
İhlas Suresi'nin okunuşunu ve anlamını öğrendim.			

2. Ünite

RAMAZAN VE ORUÇ

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Ramazan ayının Müslümanlar için önemi nedir? Araştıralım.
2. İftar, sahur ve teravih sözcüklerinin anlamlarını öğrenerek defterimize yazalım.
3. Oruç tutmanın insanlara ne gibi faydaları vardır? Araştıralım.
4. Kültürümüzde ramazan ayı için ne gibi hazırlıklar yapılır? Defterimize yazalım.

2.1. Ramazan Orucu ve Önemi

Düşünelim

Ramazan ayı sizlere neleri hatırlatıyor?

İslam dininin temel ibadetlerinden biri ramazan ayında oruç tutmaktır. Oruç; akıllı, sağlıklı ve ergenlik çağına gelmiş her Müslümanın Allah (c.c.) rızası için, havanın aydınlanmasından hemen önce yani tan yerinin ağarmasından başlayarak Güneş batıncaya kadar yiyip içme ve bazı bedensel isteklerden uzak durması suretiyle yerine getirilen bir ibadettir.

Oruç ibadeti sadece İslam dininde değil daha önceki ilahî dinlerde de var olan bir ibadettir. Bunu Yüce Allah'ın (c.c.), **"Ey inananlar! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."**[1] ayetinden anlamaktayız.

Oruç, bedenle yapılan bir ibadet olduğu için, oruç tutacak bir Müslümanın sağlığının yerinde olması ve yolcu olmaması gerekir. Yüce Allah (c.c.) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: **"Oruç, sayılı günlerdedir. İçinizden hasta veya yolcu olanlar, (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde oruç tutar. Orucu tutmakta zorlananlar için bir yoksulun (bir günlük) yiyeceği kadar fidye yeterlidir. Bununla birlikte kim gönülden bir iyiliği mecbur olmadan yaparsa (daha fazla fidye verirse), bu kendisi için daha iyidir. Ama bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır."**[2]

Yukarıdaki ayetten anladığımıza göre Yüce Allah (c.c.), bazı sebeplerden dolayı oruç tutmakta zorlananlar için birtakım kolaylıklar sağlamıştır. Örneğin, ramazanda geçici bir hastalığı bulunan veya yolculuk edenler oruçlarını tutmayabilirler. Ancak bu kişiler ilk fırsatta tutamadıkları gün sayısı kadar oruç tutmalıdırlar. Buna **"kaza orucu"** denir. Kaza, zamanında yapamadığımız bir ibadeti başka bir zamanda yerine getirmek demektir. Sürekli hastalık gibi, oruç tutmalarına engel olacak bir mazereti bulunanlar ise tutamadıkları her oruç için bir fakiri doyurmalı veya bunu karşılayacak kadar para vermelidirler. Dinimizde buna **"fidye"** adı verilir.

Ramazan ayında, geçerli bir mazereti olmadan başlamış olduğu orucu sebepsiz yere bozan bir kimse, iki ay bir gün ara vermeden oruç tutmalıdır. Buna **"kefaret orucu"** denir.[3]

Bilgi Küpü

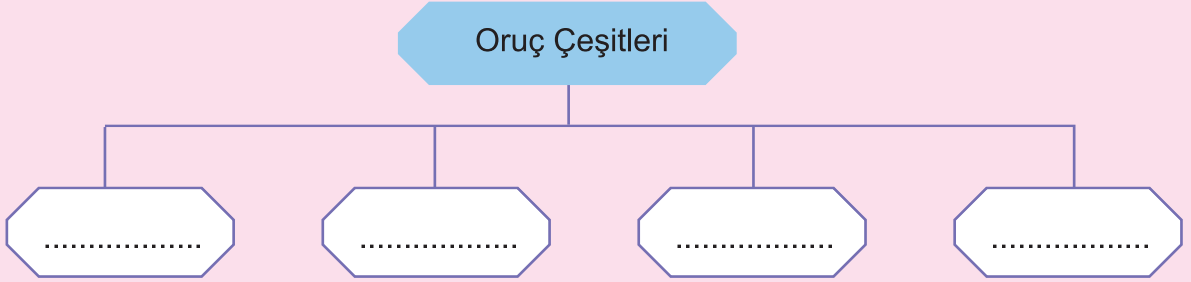
Ramazan ayının dışında tutulan bazı oruçlar da vardır. Bunlar **"nâfile oruç"** ve **"adak orucu"**dur. Nâfile oruç, ramazan ayı dışında herhangi bir zamanda Allah'ın (c.c.) rızasını (güzel bir eylem, söz ve davranışta bulunmak suretiyle Allah'ın (c.c.) sevgisini) kazanmak amacıyla tutulan oruçtur. Bu orucun belli bir sayısı yoktur. Adak orucu ise, bir işimizin olması veya bir dileğimizin yerine gelmesi durumunda, Allah (c.c.) rızası için tutmaya söz verdiğimiz oruçtur.

(1) Bakara Suresi, 183. ayet.
(2) Bakara Suresi, 184. ayet.
(3) Komisyon, İlmihâl-I, İman ve İbadetler, Ankara: DİB Yayınları, 2006, s. 407.

Etkinlik - Dolduralım

Aşağıdaki şemayı, ramazan ayı dışında tutulan oruç çeşitlerini yazarak dolduralım.

İslam dinine göre bir Müslümanın oruç ibadetinden sorumlu tutulmasının birçok amacı vardır. Bunların başında insanın bazı bedensel istekler karşısında sabırlı olması gelir. Ramazanda sabırlı olmak, insanı olgunlaştırır ve bu durum ramazandan sonraki hayatına da yansır. Ramazan orucuyla sorumlu tutulmamızın bir başka amacı da insanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamaktır.[1]

Ramazan ayında yapılan iyiliklere Allah (c.c.) tarafından daha fazla sevap verilir. Bunun için ramazan ayında çokça iyilik yapmalı, sadaka vermeli ve insanlara yardım etmeliyiz. Fakir ve kimsesizlerin hâlini en iyi bu ayda anlarız. Bu nedenle onlara en güzel şekilde davranıp yardımcı olmalı ve onların ihtiyaçlarını gidermeliyiz.

Ramazan ayında Müslümanlar manevi duyguları daha yoğun olarak yaşarlar. Bu ayda cami ve mescitler kalabalıklaşır ve Allah'a (c.c.) daha çok ibadet edilir. Kur'an-ı Kerim baştan sona okunarak hatim yapılır.

(1) Ömer Özden, "Türk Ramazan Kültürü", s. 83.

Ramazan ayının bir başka önemi de Kur'an-ı Kerim'in bu ayda inmeye başlamış olmasıdır. Ayrıca bin aydan daha hayırlı olarak kabul edilen Kadir Gecesi de ramazan ayının içindedir. Kur'an-ı Kerim'de **"Doğrusu biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır."** diye buyrulmuştur (Kadir Suresi, 1-3. ayetler.).

Oruç tutmanın diğer bir önemi de insanları güzel davranışlarda bulunmaya teşvik etmesidir. Bu nedenle oruçlu kişiler iyi ve güzel davranışlarda bulunmak için gayret ederler. Ramazan bağışlanma ayı olduğu için Müslümanlar, Allah'tan (c.c.) günahlarının bağışlanmasını dileyip tövbe ederler. Böylece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmaya çalışırlar.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Farz: Yapılması Allah (c.c.) tarafından kesin olarak emredilen fiil ve davranışlara farz denir. Örneğin, ramazan ayında oruç tutmak farzdır. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 172.)

Vacip: Yapılması Allah (c.c.) tarafından emredilen ancak farz kadar kesin olmayan fiil ve davranışlara vacip denir. Örneğin, adak orucu tutmak vaciptir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 674.)

Sünnet: Yapılması farz veya vacip olmayan ancak Peygamberimiz tarafından yapılan ve yapılması tavsiye edilen söz, fiil ve davranışlara sünnet denir. Örneğin, kandil günlerinde tutulan oruçlar sünnettir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 606.)

Müstehap: Peygamberimizin bazen yaptığı bazen terk ettiği fiil ve davranışlara müstehap denir. Örneğin, sıcak mevsimlerde öğle namazını biraz geciktirmek müstehaptır. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 504-505.)

Oruç tutmak, sağlık açısından da önemli bir ibadettir. Örneğin, oruç tutan kişiler daha sağlıklı olurlar. Çünkü bir yıl boyunca çalışıp yorulan midemiz, oruç sayesinde dinlenme imkânı bulur.

Oruç aynı zamanda Müslümanların birlik ve dayanışma içinde olmalarının yolunu açar. Çünkü ramazanda kurulan iftar sofraları, insanların bir araya gelmelerine vesile olur. Bu birliktelik, kişiler arasındaki sevgi, saygı ve dayanışmayı arttırır.

Oruç, Müslümanların şefkat ve merhamet duygularını geliştirir. Oruç tutmak suretiyle yeme ve içme gibi nimetlerden uzak kalan bir insan, açlığın ne demek olduğunu yaşayarak anlamış olur. Bu sayede açlık içinde yaşayan insanların çektiği sıkıntıları gidermek için onlara yardımcı olmaya çalışır.

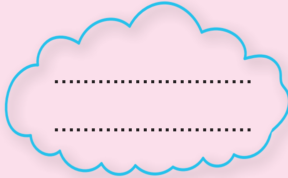
Ramazan ayı, Müslümanlar arasında birlik ve beraberlik duygularının gelişmesini sağlar.

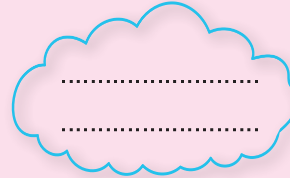
Bizler de ramazan ayına ulaştığımızda oruçlarımızı, amacına uygun olarak tutmalı ve yılda bir defa gelen bu ayın değerini bilmeliyiz. Orucu Yüce Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak için bir fırsat olarak görmeli ve buna uygun davranışlarda bulunmalıyız.

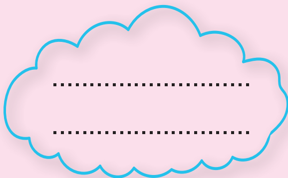

Etkinlik - Dolduralım

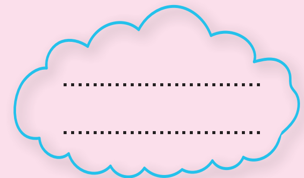
Oruç tutmanın insana sağladığı faydaları aşağıdaki bulutların üzerine yazarak dolduralım.

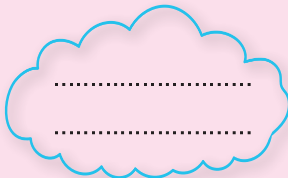

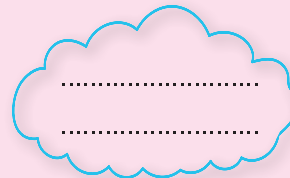

2.1.1. Oruçlunun Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Düşünelim

Oruçlunun dikkat etmesi gereken hususlar neler olabilir?

Diğer ibadetler gibi oruç ibadeti de Allah'ın (c.c.) bize verdiği sorumluluğu yerine getirmek ve O'nun hoşnutluğunu kazanmak için yapılır. Oruç tutmak sadece yeme ve içmeden uzak kalmak suretiyle yapılan bir ibadet değildir. Oruç, aynı zamanda kötü söz ve davranışlardan da kaçınmaktır. Çünkü kötü söz ve davranışlar, Müslümanların oruç ibadetinden kazanacağı sevapların azalmasına sebep olur. Peygamberimiz bu konuda **"Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü söz söylemesin. Eğer biri kendisine sataşırsa, iki defa, 'Ben oruçluyum." desin."**[1] diye buyurmuştur. Bunun için oruçlu insanların bu ayda söz ve davranışlarına özen göstermeleri gerekmektedir.

Oruç tutarken dikkat edilmesi gereken birtakım kurallar vardır. Bu kurallara uyulmadığında oruç ibadeti tamamlanamaz. Bu duruma orucun bozulması denir. Örneğin bir kimse, oruçlu olduğunu bilerek bir şeyler yiyip içerse onun orucu bozulur. Ancak oruç tutan birisi, oruçlu olduğunu unutarak bir şeyler yiyip içerse orucu bozulmaz. Unutarak yiyip içen bir kimse, oruçlu olduğunu hatırladığı anda derhal yeme ve içmeyi bırakmalıdır. Yoksa orucu bozulur.

Etkinlik - Not Edelim

Bilerek bir şey yemek veya içmek, ağız yoluyla ilaç almak ve iğne yaptırmak gibi şeyler orucu bozar.

Oruç; beden, duygu, düşünce ve davranışlarımızla bir bütün olarak yapmamız gereken ibadettir. Bu bütünlük sağlandığı takdirde Müslümanlar kendilerini manevi olarak mutlu ve huzurlu hissederler. Bu yüzden oruç tutarken aşağıdaki hususlara dikkat etmeliyiz:

1. Oruçlu olan bir kişi, hiçbir şekilde harama el uzatmamalıdır.
2. Oruçlu olan kişi, hiçbir şekilde yalan ve küfürlü söz söylememeli, dedikodu yapmamalıdır.
3. Oruçlu olan biri, kimseye kötü gözle bakmamalıdır.
4. Oruçlu olan bir kişi, tüm kötü sözlere kulağını kapamalıdır.
5. Oruçlu olan kişi, her an Allah (c.c.) ile beraber olduğunu bilmeli ve O'nun vermiş olduğu nimetlerden dolayı Allah'a (c.c.) şükretmelidir.
6. Oruç tutan kişi, güzel ahlak sahibi olmalıdır.
7. Oruçlu bir kişi, iradesine hakim olmalıdır.

(1) Buhari, Savm, 2.

Etkinlik - Dolduralım

Aşağıdaki balonları oruç tutarken dikkat edilmesi gereken durumları yazarak dolduralım.

....
....
....

....
....
....

Oruç Tutarken Dikkat Edilmesi Gereken Durumlar

....
....
....

....
....
....

2.2. Ramazan ve Oruçla İlgili Kavramlar

Düşünelim

Ramazan ayı denilince aklımıza hangi kavramlar gelmektedir?

Ramazan ayı boyunca çevremizde sıklıkla duyduğumuz bazı kavramlar vardır. Bunlar; sahur, imsak, iftar, teravih ve fitre gibi kavramlardır.

Yüce Allah'ın (c.c.) emrine uymak için oruç tutan Müslümanlar, ramazan ayında hava aydınlanmadan önce kalkar ve yemek yerler. Yenilen bu yemeğe **"sahur"** denir. Peygamberimiz sahura kalkmamızı tavsiye etmiş ve bu konuda **"Sahura kalkın! Çünkü sahurda bereket vardır."**[1] diye buyurarak sahur yemeğinin önemi üzerinde durmuştur. Sahura kalkmak bizim gün boyunca oruç tutmamızı kolaylaştırır. Sahurumuzu yaptıktan sonra dişlerimizi fırçalar ve oruç tutmaya niyet ederiz. Niyet ederken "Niyet ettim Allah (c.c.) rızası için bugünkü ramazan orucumu tutmaya." deriz. Bu ifadeyi dilimizle söyleyebileceğimiz gibi içimizden de niyet edebiliriz. Oruç tutmak için sahura kalkmamız da bir niyet olarak kabul edilir.

(1) Buhârî, Savm, 20.

Havanın aydınlanmaya başlamasıyla birlikte oruç tutmaya başladığımız vakte **"imsak"** denir. Ramazan ayında, imsak vaktinin başladığını okunan sabah ezanından da anlayabiliriz. İmsak vakti girdiğinde yeme ve içme gibi bazı yasaklar başlar. Bu yasaklar Güneş batıncaya kadar devam eder.

Gün boyunca oruçlu olan Müslümanlar güneş battığında oruçlarını açarlar. Buna **"iftar"** denir. İftar vaktinin girdiğini akşam ezanının okunmasından da anlayabiliriz. İftar vaktiyle birlikte Müslümanlar sevinç içerisinde yemeklerini yerler. Peygamberimiz bununla ilgili olarak **"Mü'minin iki sevinci vardır: Biri iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri de Rabb'ine kavuştuğu zaman orucunun (mükâfatından kaynaklanan) sevincidir."**[1] diye buyurmuştur.

Tarih	İmsak	Güneş	Öğle	İkindi	Akşam	Yatsı
6 Mayıs 2019 Pazartesi	04:06	05:50	13:08	16:58	**20:14**	21:48
7 Mayıs 2019 Salı	04:05	05:48	13:08	16:59	**20:15**	21:50
8 Mayıs 2019 Çarşamba	04:03	05:47	13:08	16:59	**20:16**	21:51
9 Mayıs 2019 Perşembe	04:01	05:46	13:08	16:59	**20:17**	21:53
10 Mayıs 2019 Cuma	04:00	05:45	13:08	17:00	**20:18**	21:54
11 Mayıs 2019 Cumartesi	03:58	05:44	13:08	17:00	**20:19**	21:56
12 Mayıs 2019 Pazar	03:56	05:43	13:08	17:00	**20:20**	21:57
13 Mayıs 2019 Pazartesi	03:55	05:42	13:08	17:00	**20:21**	21:59
14 Mayıs 2019 Salı	03:53	05:41	13:08	17:01	**20:22**	22:00
15 Mayıs 2019 Çarşamba	03:52	05:40	13:08	17:01	**20:23**	22:02
16 Mayıs 2019 Perşembe	03:50	05:39	13:08	17:01	**20:24**	22:03
17 Mayıs 2019 Cuma	03:49	05:38	13:08	17:02	**20:25**	22:05
18 Mayıs 2019 Cumartesi	03:47	05:37	13:08	17:02	**20:26**	22:06
19 Mayıs 2019 Pazar	03:46	05:36	13:08	17:02	**20:27**	22:08
20 Mayıs 2019 Pazartesi	03:44	05:35	13:08	17:02	**20:28**	22:09
21 Mayıs 2019 Salı	03:43	05:34	13:08	17:03	**20:29**	22:11
22 Mayıs 2019 Çarşamba	03:42	05:34	13:08	17:03	**20:30**	22:12
23 Mayıs 2019 Perşembe	03:40	05:33	13:08	17:03	**20:31**	22:13
24 Mayıs 2019 Cuma	03:39	05:32	13:08	17:03	**20:32**	22:15
25 Mayıs 2019 Cumartesi	03:38	05:31	13:08	17:04	**20:33**	22:16
26 Mayıs 2019 Pazar	03:36	05:31	13:08	17:04	**20:33**	22:18
27 Mayıs 2019 Pazartesi	03:35	05:30	13:08	17:04	**20:34**	22:19
28 Mayıs 2019 Salı	03:34	05:30	13:08	17:05	**20:35**	22:20
29 Mayıs 2019 Çarşamba	03:33	05:29	13:09	17:05	**20:36**	22:21
30 Mayıs 2019 Perşembe	03:32	05:28	13:09	17:05	**20:37**	22:23
31 Mayıs 2019 Cuma (KADİR GECESİ)	**03:31**	**05:28**	**13:09**	**17:06**	**20:37**	**22:24**
1 Haziran 2019 Cumartesi	03:30	05:27	13:09	17:06	**20:38**	22:25
2 Haziran 2019 Pazar	03:29	05:27	13:09	17:06	**20:39**	22:26
3 Haziran 2019 Pazartesi	03:28	05:27	13:09	17:06	**20:40**	22:27

Ramazan ayında imsak, iftar ve namaz vakitlerini belirten çizelgeye **"imsakiye"** adı verilir.

(1) Müslim, Sıyâm, 163.

İftara başkalarını da davet etmek sevap olan davranışlardandır. Bunun için Müslümanlar zaman zaman akraba, komşu ve ihtiyaç sahibi insanları davet ederek oruçlarını birlikte açarlar. İftar anındaki sevinçlerini onlarla paylaşarak daha mutlu olurlar.

İftar sevincini birlikte paylaşırız.

İftar yapılırken genellikle şöyle bir dua okunur:

"Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim, senin rızkınla orucumu açtım. Hamd olsun verdiğin nimetlere, sağlık ve afiyete. Ey bağışlaması bol Rabb'im! Beni, ailemi, milletimi, devletimi ve bütün inananları koru. Rahmetini ve yardımını üzerimizden esirgeme. Bizlere yaşama sevinci ver. Her türlü güçlüğe karşı dayanma gücü ver. Senin her şeye gücün yeter. Âmin."

Etkinlik - Bir İftar Duası Yazalım

Büyüklerimizden bir iftar duası öğrenip defterimize yazalım ve sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Ramazan ayına özel olarak kılınan bir namaz vardır ki buna **"teravih namazı"** denir. Genellikle yirmi rekât olarak kılınan teravih namazı, yatsı namazından sonra ve vitir namazından önce kılınır. Teravih namazı cemaat hâlinde kılınabileceği gibi tek başına da kılınabilir. Ancak teravih namazını cemaatle kılmak daha sevaptır.[1]

(1) Seyfettin Yazıcı, Temel Dini Bilgiler, s. 139.

Ramazan ayında Müslümanlar hep birlikte teravih namazı kılarlar.

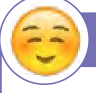
Ramazan ve oruçla ilgili bir başka kavram da, İslam dininin toplumsal yardımlaşmaya verdiği önemi gösteren **"fitre"**dir. Fitre; belli bir düzeyin üzerinde geliri bulunan her Müslümanın ramazan ayında vermesi vacip olan bir sadakadır. Fitreye **"fıtır sadakası"** da denir. Fitre, bir fakirin bir günlük yiyecek ihtiyacının karşılanması veya bunu karşılayacak kadar paranın bir fakire verilmesidir. Verilecek paranın miktarı o günün şartları dikkate alınmak suretiyle her yıl Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenerek ilan edilmektedir.

Dinimize göre fitreyi aile bireylerinin her biri ayrı ayrı verebileceği gibi, onlar adına aile büyükleri de verebilir. Fitre, aynı zamanda Yüce Allah'ın (c.c.) bizlere verdiği nimetlerin bir şükrü olarak da kabul edilir. Fitrenin ramazan ayı içerisinde ve en geç bayram namazı öncesine kadar verilmesi gerekir. Fitre vermek insanlar arasındaki yardımlaşma, dayanışma ve kardeşlik duygularını geliştirerek, ihtiyaç sahiplerinin de bayram sevinci yaşamalarına yardımcı olur.

Etkinlik - Araştıralım

Fitre miktarı Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından her yıl yeniden belirlenmektedir. Bu yılki fitre miktarının ne kadar olduğunu araştırarak, kendi ailemizin vereceği toplam fitre bedelini hesaplayalım.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

İmsak	Ramazan ayında yeme ve içmenin sona erip orucun başladığı vakit. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 315.)
Sahur	Ramazan ayında oruç tutanların imsak vaktinden önce yedikleri yemek. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 574.)
İftar	Akşam ezanının okunmasıyla birlikte oruç açmak. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 297.)
Teravih	Ramazan ayında yatsı namazından sonra ve vitir namazından önce kılınan namaz. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 651.)
Fitre	Ramazan ayı içinde ihtiyaç sahiplerine verilen sadaka, fıtır sadakası. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 186.)

Etkinlik - Hâlden Anlayalım

Yardıma muhtaç olanları düşünerek empati kuralım.

Siz de yardıma muhtaç olan birisiyle karşılaştığınızda onun için ne düşünürsünüz ve ne yaparsınız?

2.3. Kültürümüzde Ramazan ve Oruç

Düşünelim

Ramazan ayı yaklaşırken evlerimizde ne gibi hazırlıklar yapılır?

Ramazan ayı ve oruç ibadetinin dinimizde olduğu gibi kültürümüzde de önemli bir yeri vardır. Milletimiz, ramazan ayının faziletlerinden yola çıkarak bir “Ramazan Medeniyeti” meydana getirmiştir. Bu medeniyetin temeli temizlik, güzel ahlak, günah ve zararlı şeylerden kaçınmak, yerinde eğlenebilmek, dinlenebilmek, cömertlik ve başkalarını düşünmek gibi esaslardan oluşmaktadır.

Kültürümüzde, ramazan uzun süre beklenen bir misafir gibi karşılanır. Gelmesi yaklaştıkça insanları tatlı bir telaş sarar. Bu telaş, ramazan ayı için ne gibi hazırlıklar yapılacağının telaşıdır. Bunun amacı da ramazanı en güzel şekilde karşılamaktır. Bunu yapabil-

mek için evlerde temizlikler yapılır, yiyecek ve içecekler hazırlanır. Bazı işyeri sahipleri ve kurumlar ramazan imsakiyeleri hazırlayıp dağıtırlar.

Toplu iftar yemeklerinin verilmesi kültürümüzün bir parçasıdır.

Ramazan ayının başlamasıyla birlikte ramazan pideleri, şerbetleri ve tatlıları yapılır. İftar sofralarımızı çevremizdekilerle ve ihtiyaç sahipleriyle paylaşırız. Böylece ramazan ayının güzelliklerini ve iftar anındaki sevinçlerimizi birlikte yaşarız.

Ramazan ayının ilk haftasından itibaren Peygamberimizin hırka-i şerifleri ziyaret etmek adet hâline gelmiştir. Hırka-i şerif, Peygamberimizin Veysel Karanî'ye hediye ettiği ve günümüze kadar muhafaza edilmiş olan bir hırkadır. İstanbul Fatih'deki Hırka-i Şerif Camisi'nde koruma altına alınan hırka-i şerif, her ramazan ayının ilk haftasından başlayarak arefe gününe kadar halkın ziyaretine açık tutulur.

Her ramazan ayında hırka-i şerif ziyarete açılır.

2.3.1. Ramazan Eğlenceleri

Gün boyu oruç tutan Müslümanlar iftardan sonra geleneksel olarak meydanlarda düzenlenen şenliklere katılırlar. Bu şenliklerde gelenek ve göreneklerimize uygun oyunlar oynatılır ve sergiler açılır. Meydanlarda toplanan insanlara ramazan şerbeti ikram edilir. Mehter gösterileri düzenlenir. Camilerin minareleri mahyalarla yani ışıklı sözlerle süslenir. İnsanlar evlerde, camilerde ve mescitlerde Kur'an-ı Kerim okuyarak hatimler indirirler.

Etkinlik - Mani Okuyalım

Bu gece ayın evveli,
Açıldı İslam'ın gülü,
Geldi mübarek ramazan,
Mesrur etti can-u dili.

Âlem bu gece nur oldu,
Kalbimize sürur oldu,
Ey benim ağam, efendim,
Kalkın vakit sahur oldu.

(Amil Çelebioğlu, Ramazan-Nâme, s. 21.)

Biz de bilgi teknolojilerini kullanarak bir ramazan manisi bulup sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Kültürümüzde ramazan ayında sahura kalkacak olanları davulcular uyandırır. Bu vazifeyi de genellikle mahallenin bekçisi veya özel olarak tutulmuş davulcular yapar. Bu davulcular sevgi, saygı, tatlı şaka ve nükte dolu maniler söylerler. Davulcu, kapıların önünde durarak bir mani söyler, açılan kapıdan kendisine bir miktar harçlık verilir, aldığı paranın sevinciyle bir mani daha söyler ve sonraki eve doğru gider. Ramazan ayında davulcuların söyledikleri bu maniler daha sonra derlenerek "Ramazannâme" adı verilen kitaplarda toplanmıştır.

Etkinlik - Fıkra Okuyalım

Hocam! Oruç bitti. Ramazanı memnun edebildik mi acaba?

Elbette! Eğer memnun etmeseydik her yıl on gün önce gelir miydi?

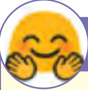
2.3.2. Tekne Orucu ve Diş Kirası

Kültürümüzde oruç tutmakla yükümlü olmayan küçük çocukların oruca alışmaları için **“tekne orucu”** denilen güzel bir geleneğimiz vardır. Tekne orucu, özellikle uzun yaz günlerinde, çocukların tam gün değil belli bir süre boyunca oruç tutmaları anlamına gelmektedir. Örneğin, çocukların ya sabahtan öğleye kadar ya da öğleden akşama kadar belli bir süreliğine tuttukları oruca tekne orucu adı verilir.

Osmanlılarda iftara katılanlara “diş kirası” verilirdi.

Ramazanla ilgili geleneklerimizden biri de **“diş kirası”** vermektir. Şimdilerde unutulmaya yüz tutmuş olan bu geleneğe göre, maddi durumu iyi olan aileler ramazan ayında iftar yemekleri verirlerdi. Yemeğe zengin ve fakir gözetmeksizin herkes davet edilirdi. Yemekten sonra da davete katılan herkese, bir kese içinde para ya da değerli eşyalar hediye edilirdi. İşte bu hediyeye **“diş kirası”** denir.

Etkinlik - Drama Yapalım

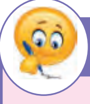
Kültürümüze ait ramazan etkinliklerini sınıfta arkadaşlarımızla canlandıralım.

2.3.3. Mukabele

Ramazan ayında Müslümanlar arasında gelenek hâline gelen bir diğer uygulama da mukabeledir. Bir kişinin Kur’an-ı Kerim’i okuyup diğerlerinin dinlemesine veya takip etmesine **“mukabele”** denir. Mukabele, Peygamberimizin her yıl ramazan ayında Cebrail (a.s.) ile o güne kadar inen ayetleri karşılıklı okumalarından ortaya çıkmıştır. Bunun amacı Kur’an-ı Kerim’i indirildiği şekliyle korumak, ayet ve surelerin sıralanışının doğru bir şekilde olup olmadığını kontrol etmekti.

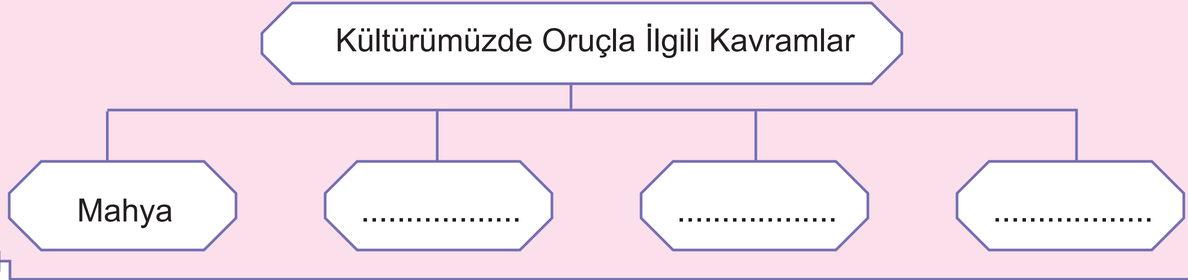

Mukabelede bir kişi Kur’an-ı Kerim’i okur, diğerleri de takip eder.

Etkinlik - Tamamlayalım

Aşağıdaki kavram haritasını tamamlayalım.

Etkinlik - Okuyalım

Yabancı Seyyahların Gözüyle Ramazan

16. Asırda İstanbul'da bulunan Alman seyyahlar gördükleri ramazan geleneklerini şöyle anlatmaktadırlar:

İstanbul'a gelen yabancı seyyahlar (temsilî resim.)

"30 Temmuz 1554'te Türkler İstanbul'da oruç tutmaya başladılar. 29 Temmuz'da Ay'ı görmüşler. Herkesin haberi olsun diye minarelere kandiller astılar. Yağmur ve rüzgâr zarar vermesin diye üstlerini kapadılar. Bu kandilleri akşam yakıyorlar. Tüm gece boyunca yanıyor. Akşama kadar hiçbir şey yemiyorlar. Akşam yıldızlar görününce yemeklerini yiyorlar. Yemek ayrımı yapmıyorlar. Ertesi gün açlığa dayanabilmek için uykularını alıp tekrar kalkarak gece yemek yiyorlar."

"Gökte hilalin görünmesi ile başlayan ramazan bir ay sürüyor. Bütün gün boyunca hiçbir şey yemez ve içmezler. Akşam vakti camilerin minareleri çevresinde bir taç gibi dolanan kandiller yanıncaya kadar tamamen aç gezerler. Kandiller yandıktan sonra da bütün gece boyunca yiyip içerler."

"Oruç zamanı yılın bolluk içinde geçen bir dönemidir. Bu yüzden de halk ramazanı büyük bir hevesle bekler. Bu ayda yaşlılara, çocuklara ve hastalara yiyip içme fırsatı verilir."

"Bunların yanında kedi ve köpeklere de sadaka verilir. Şehzade Mehmet Camisi'nin önünde her gün ikindi zamanı aç kediler toplanır. Türkler buraya gelerek onlara et ve küçük şişlere geçirilmiş kızarmış ciğer parçacıkları atarlar. Bu, çok önemli bir sadaka yerine geçer. Bazı kişiler kafesteki bir kuşu satın alıp onu serbest bırakarak sevap kazanmayı umut ederler."

(Firdevs Çetin, XVI. Asır Alman Seyyahlarına Göre Osmanlı Toplumu, s. 27-28.)

Metinde yabancı seyyahların isimlerini vermeden bahsettikleri ramazan ve oruçla ilgili kavramlar nelerdir? Araştıralım.

2.3.4. Muharrem Orucu ve Aşure

Hicri takvime göre yılın ilk ayı olan muharrem ayının kültürümüzde ayrı bir önemi vardır. Özellikle hicri yılbaşı olması ve Peygamberimizin sevgili torunu Hz. Hüseyin'in (r.a.) bu ayda şehit edilmesi, muharrem ayının önemini daha da artırmaktadır. Bu ayda tutulan oruç da kültürümüzün bir parçasıdır.

Muharrem ayında tutulan orucun geçmişi Hz. Âdem'e (a.s.) kadar dayanır. Peygamberimiz muharrem ayını "Allah'ın (c.c.) ayı" olarak nitelendirmiş ve ramazandan sonraki en faziletli orucun bu ayda tutulan oruç olduğunu ifade etmiştir.[1] Kendisi de ramazan orucu farz kılınmadan önce, nâfile bir ibadet olarak bu ayda oruç tutmuştur.[2] Muharrem ayına aynı zamanda **"aşure ayı"** da denir. Çünkü Müslümanlar bu ayın onuncu gününde yemek yapıp komşularına ve akrabalarına dağıtırlar. Bu yemek Muharrem ayının onuncu gününde yapıldığı için **"aşure"** olarak adlandırılmıştır.

Aşure, genellikle Muharrem ayında yapılan bir yemektir.

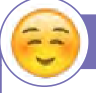
Muharrem ayında, Peygamberimizin torunu Hz. Hüseyin (r.a.) başta olmak üzere Kerbela'da şehit düşen diğer Müslümanlara dualar okunur, Peygamberimize ve Ehl-i Beyt'e salavat getirilir.

Türk kültürünün önemli bir parçası olan Alevi-Bektaşi geleneğinde muharrem ayının özel bir yeri vardır. Alevi-Bektaşiler bu ayın ilk on iki günü sıvı gıdalar tüketmezler. Muharrem ayının on üçüncü gününe geldiklerinde Kerbela olayından sağ kurtulan Hz. Hüseyin'in (r.a.) oğlu Zeynelabidin için Allah'a (c.c.) şükür kurbanı keser "Aşure Çorbası" adını verdikleri bir yemek yapıp dağıtırlar.[3]

(1) "Ramazan ayından sonra en kıymetli oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem ayında tutulan oruçtur." (Tirmizî, Savm, 40.)

(2) Peygamberimiz Medine'ye gelince Yahudilerin aşure gününde oruç tuttuklarını görmüş ve onlara şöyle demiştir. "Ben Musa'ya (a.s.) sizden daha yakınım." buyurup muharrem ayında oruç tuttu ve müslümanlarada tutmalarını da tavsiye etti. (Buhari, Savm 69.)

(3) Geniş bilgi için bakınız,Hüseyin Dedekargınoğlu, "Muharrem ve Aşure", Hünkâr Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi, 2014, S: 1, s. 35-44.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Mahya	Ramazan ayında camilerde iki minare arasına asılan ışıklı yazı. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 734.)
Diş kirası	Kültürümüzde eskiden zenginlerin iftara davet ettikleri kimselere vermiş oldukları hediye. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 365.)
Tekne orucu	Çocukların, oruca alışmaları için günün belli bir süresinde tuttukları oruç. (H. Ömer Özden, "Türk Ramazan Kültürü", s. 86.)
İmsakiye	Ramazan ayında imsak, iftar ve namaz vakitlerini gösteren çizelge. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 525.)
Mukabele	Üç aylarda ve özellikle de ramazan ayında Kur'an-ı Kerim'i bir kişinin okuyup diğerinin dinlemesi veya takip etmesi suretiyle hatim edilmesi (Kur'an'ın baştan sona okunması). (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 31, s. 100.)

Etkinlik - Şiir Okuyalım

Eski Ramazanlar ve Çocukluğum

Ah ramazan günlerinde gördüğüm sevgi,
Büyük bir huzurla başlayan sabah.
Sonra durup durup tekrarladığım,
Çocuksu çocuksu Bismillah.

Bakardım her sabah kadınlar, kızlar,
Bütün konu-komşu bizde.
Ve beyaz tülbentli ince bir kadın,
Kur'an okuyor evimizde.

Yavuz Bülent Bakiler

(http://www.davetci.com/d_siir/si_yavuzbb_06.htm, 11.02.2018)

Şiire göre eski ramazanlarda neler yaşanırdı?

2.4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Davud (a.s.)

Düşünelim

Hz. Davud (a.s.) hakkında neler biliyoruz?

Kur'an-ı Kerim'de adı çokça geçen peygamberlerden biri de Hz. Davud'dur (a.s.). O, İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiş ve kendisine ilahî kitaplardan Zebur indirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde Hz. Davud'un (a.s.) çeşitli özellikleri belirtilmekle beraber gerek soyu gerekse hayat hikâyesiyle ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Sadece kendisine hem hükümdarlık hem de peygamberlik verilen bir yönetici olduğu ve toplumu adaletle yönettiği bildirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Davud'un (a.s.) peygamberlik ve yöneticilik dışında başka özelliklerinden de bahsetmektedir. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

Hz. Davud (a.s.) demiri işleyip zırh yapardı. Bunun için ona, demircilerin piri de denir. Gür ve güzel bir sesi vardı. Zebur'u okumaya başladığında bütün canlılar durup onu dinler ve sesinden dağlar yankılanırdı. Allah'ı (c.c.) çok zikreder, güzel amellerde bulunur ve günah işlemekten titizlikle kaçınırdı.[1]

İslam kaynaklarının bildirdiğine göre Allah (c.c.) tarafından Hz. Davud'a (a.s.) gönderilen Zebur, içinde vaaz, ilahî ve hikmetli sözlerin bulunduğu bir kitaptır. Hz. Davud'un (a.s.) vefatından sonra oğlu Hz. Süleyman (a.s.) hem peygamber hem de yönetici olarak görevlendirilmiştir.[2]

Etkinlik - Yorumlayalım

"Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık; onun için insanlar arasında adaletle hükmet; nefsinin isteklerine uyma, sonra (nefsin) seni Allah'ın yolundan saptırır." (Sâd Suresi, 26. ayet.)

Yukarıdaki ayeti de dikkate alarak adaletli olmanın bireysel ve toplumsal açıdan niçin gerekli olduğunu yorumlayalım.

(1) Bakınız, Bakara Suresi, 251. ayet; Enbiya Suresi, 79-80. ayetler; Sebe Suresi, 10-11. ayetler; Sâd Suresi, 18-19. ayetler.
(2) Ömer Faruk Harman, "Davud", DİA, C. 9; s. 21-24. Ö. Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihâli, s. 508.

2.5. Bir Dua Tanıyorum: Rabbenâ Duaları ve Anlamları

Düşünelim

Rabbenâ duaları nerede okunur?

Rabbenâ duaları olarak bilinen iki dua vardır. Bunlardan birincisi "Rabbenâ âtinâ" diğeri ise "Rabenağfirlî" duasıdır. Rabbenâ âtinâ duası Bakara Suresi'nin 201. ayetinde, Rabbenâğfirlî duası ise İbrahim Suresi'nin 41. ayetinde geçmektedir.

Rabbenâ duaları kendimiz, anne ve babamız ile tüm Müslümanların dünya ve ahirette bağışlanmaları için her zaman okunması gereken dualardır. Bu dualar ayrıca bütün namazların son oturuşunda Salli ve Bârik dualarından sonra okunur.

Rabbenâ Duaları

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝
رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۝

Okunuşu	Anlamı
Rabbenâ Âtina Duası Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâbennâr	Rabb'imiz! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver. Bizi, cehennem azabından koru.
Rabbenâğfirlî Duası Rabbenağfirlî ve livâlideyye ve lilmü-minîne yevme yekûmül hisâb.	Anlamı Rabb'imiz! Ahirette hesabın görüleceği gün beni, annnemi, babamı ve müminleri bağışla.

Öğrendiklerimizi Ölçelim

A) Aşağıdaki soruların cevaplarını boşluklara yazınız.

1. Ramazan ayını diğer aylardan önemli kılan özellikler nelerdir?

....

....

....

2. **"Kim kötü söz ve davranışları bırakmazsa; onun yiyip içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur."** (Buhari, Savm, 8.) hadisinden yola çıkarak oruç tutarken dikkat etmemiz gereken hususları kısaca açıklayınız.

....

....

....

3. Muharrem orucu hakkında bilgi veriniz.

....

....

....

4. Oruç tutmanın faydaları nelerdir? Kısaca yazınız.

....

....

....

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

teravih	aşure	Kadir Gecesi	fidye	tekne orucu

1. Ramazan ayında, yatsı namazından sonra ve vitir namazından önce genellikle yirmi rekât olarak kılınan namaza …………..……..... namazı denir.

2. Muharrem ayına aynı zamanda …………..……..... ayı da denir.

3. Özellikle uzun yaz günlerinde, çocukların günün bir kısmında tuttukları oruca …………..……..... denir.

4. Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre …………..……..... bin aydan daha hayırlıdır.

5. Sürekli hastalık gibi, oruç tutmalarına engel olacak bir mazereti bulunanların tutamadıkları her oruç için bir fakiri doyurmalarına veya bunu karşılayacak kadar para vermelerine …………..……..... denir.

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D" yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

☐ Hastalık ve yolculuk gibi sebepler nedeniyle tutulamayan oruçların daha sonra aynı gün sayısınca tutulmasına "kaza orucu" denir.

☐ Allah (c.c.) tarafından Kur'an-ı Kerim'de kesin olarak yapılması emredilen davranışlara nâfile adı verilir.

☐ Ramazan ayında, havanın aydınlanmasından itibaren oruç tutmaya başladığımız vakte "iftar" denir.

☐ Ramazan ayında camilerin minareleri mahyalarla süslenir.

☐ Oruç ibadeti, insanlara sabırlı olmayı ve paylaşmayı öğretir.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini bularak işaretleyiniz.

İnsanlara sabretmeyi öğretir.	Sabah imsak vaktinden akşam güneş batıncaya kadar yemek ve içmekten uzak durmaktır.
İslam dininin temel ibadetlerinden birisidir.	Bu ibadet akıllı, sağlıklı ve ergenlik çağına girmiş her Müslümana farzdır.

?

1. Yukarıda özellikleri verilen ibadet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Namaz B) Zekât C) Oruç D) Hac

2. Kur'an-ı Kerim inmeye başladıktan sonra her yıl ramazan ayında Cebrail (a.s.) gelir ve o zamana kadar inen ayetleri Peygamberimizle karşılıklı olarak okurlardı. Müslümanlar, Peygamberimizin bu davranışını kendilerine örnek almışlar ve her yıl ramazan ayında karşılıklı olarak Kur'an-ı Kerim okumaya başlamışlar ve bunu hâlen devem ettirmektedirler.

Yukarıda verilen bilgilere göre Müslümanların ramazan ayında yaptıkları karşılıklı Kur'an okumalarına ne ad verilir?

A) Cüz B) Mahya
C) Mukabele D) Teravih

3. Alevi-Bektaşi geleneğinde özel bir yeri olan bu aya aynı zamanda "aşure ayı" da denir. Müslümanlar bu ayda aşure yapıp komşularına ve akrabalarına dağıtırlar.

Yukarıda özellikleri verilen ay aşağıdakilerden hangisidir?

A) Recep ayı B) Muharrem ayı
C) Zilhicce ayı D) Ramazan ayı

4.

Zengin olanlar ihtiyaç sahiplerine verir.
Verilmesi vaciptir.
Diğer adı “fıtır sadakası”dır.
Bayram namazından önce verilmelidir.

Yukarıda özellikleri verilen ve ramazan ayına özgü olan ibadet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fitre
B) Zekât
C) Kurban
D) Sadaka

5. (1) Ve kınâ azâbennâr

(2) Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten

(3) Yevme yekûmül hisâb

(4) Rabbenâğfirlî ve livâlideyye ve lil mü’minîne

Rabbenâ Dualarının doğru okunuşu aşağıdaki seçeneklerden hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) 1-2-3-4
B) 3-2-4-1
C) 2-1-4-3
D) 4-1-3-2

Öz Değerlendirme

Bu ünite hakkında neler bildiğimizi ve neler öğrendiğimizi kendimiz bulabiliriz. Aşağıdaki soruların cevaplarını kutucuklara işaretleyelim. Hangi konuda iyi olduğumuzu ve hangi konularda kendimizi geliştirmemiz gerektiğini bulalım.

Öz Değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum.	Bunu kısmen yapabiliyorum.	Bunu henüz yapamıyorum.
Ramazan ayının Müslümanlar için ne kadar önemli olduğunu anladım.			
Oruç çeşitlerinin neler olduğunu biliyorum.			
Ramazan ayının toplumsal birlikteliğe sağladığı katkıları öğrendim.			
Bir Müslümanın oruç tutarken nelere dikkat etmesi gerektiğini biliyorum.			
Kültürümüzde Ramazan ayına verilen önemi fark ettim.			
“Fidye” ile “fitre” arasındaki farkı öğrendim.			
Hz. Davud’un (a.s.) hayatı ve kendisine gönderilen ilahi kitap hakkında bilgi edindim.			
Rabbenâ Dualarının okunuşunu ve anlamını öğrendim.			

3. Ünite

ADAP VE NEZAKET

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Nezaket kuralları ne demektir? Toplum içinde uyulması gereken nezaket kurallarını araştırarak defterimize yazalım.
2. Çevremizdekilerle selamlaşırken hangi ifadeleri kullandığımızı araştıralım.
3. İnternet ve sosyal medya araçlarıyla iletişim kurarken nelere dikkat etmemiz gerektiğini araştırıp defterimize yazalım.
4. Hz. Lokman'ın (a.s.) kim olduğunu araştırarak defterimize yazalım.

3.1. Nezaket Kuralları

Düşünelim

Yaşadığımız toplumda uymamız gereken nezaket kuralları nelerdir?

İnsan, toplum içinde yaşayan bir varlıktır. Toplum içinde yaşamanın bazı kuralları vardır. Bunlar uzun zamanda oluşmuş ve toplum tarafından benimsenmiş olan kurallardır. Adap ve nezaket kuralları da bu kurallardan bir kısmını oluşturur.

Edep kelimesinin çoğulu olan adap, dinin ve aklın gerekli gördüğü söz ve davranışlarda bulunmak demektir. Nezaket ise kibar, nazik, ince ve görgülü olmak anlamlarına gelir. Bu kurallara uyanlara "nazik" denir. Nazik, nezaket sahibi demektir.

Adap ve nezaket sahibi insanlar büyüklerine saygı, küçüklerine de sevgi ve şefkatle yaklaşırlar. Bütün davranışlarında olduğu gibi konuşurken de kibar konuşurlar. Örneğin, "Çok teşekkür ederim.", "Rica ederim.", "Lütfen.", "Bir şey değil.", "Rahatsız ettiğim için özür dilerim." ve "Bana yardım edebilir misiniz?" gibi cümleler nezaket ifadelerine örnektir.

Nezaket Sözcükleri Kullanalım

Günaydın.
İyi geceler
Hoşgeldin.

Afiyet olsun.
Merhaba.
Özür dilerim.
Lütfen.

Memnun oldum.
Elinize sağlık.

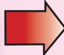
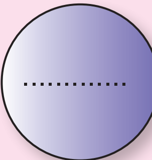

Teşekkür ederim.
Rica ederim.
Hayırlı olsun.

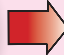
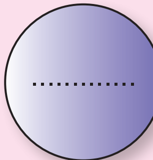
Nezaketli kişiler birbirlerini dinler ve biri konuşurken diğerleri onun sözünü kesmezler. Birbirlerine karşı müsamahalı ve iyimser yaklaşırlar. Başkalarını rahatsız edici söz ve davranışlardan kaçınırlar.

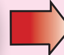
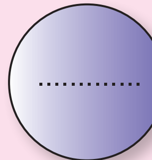
Nezaket, iyi duygu ve düşüncelerden meydana gelen bir davranış biçimi olduğu için, güzel düşünen insanlar, güzel şeyler söyler ve güzel davranışlarda bulunurlar. Nazik davranışlar, karşımızdaki insanlara verdiğimiz değeri gösterir. Yalnızca kendini düşünüp diğer insanlara değer vermeyen kişiler nezaket dışı davranmış olurlar.

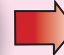
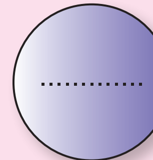
Etkinlik - Dolduralım

Aşağıdaki boşlukları örnekte olduğu gibi nezaket kurallarına uygun ifadelerle dolduralım.

Teşekkür ederim.

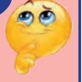

Adap ve nezaket kurallarının önemli bir kısmı, başta Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin hadisleri olmak üzere dinimizin temel ilkelerinden meydana gelmektedir. Örneğin Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın!"**[1] diye buyrulmaktadır. Bu ve benzeri birçok ayette, insanlar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair önemli kurallar bulunmaktadır.[2]

Bir Hadis Öğreniyorum

"Üç kişi bir arada olduğunuzda, iki kişi üçüncü kişiyi bırakarak kendi arasında fısıldaşmasın. Bu, onu üzer." (Buharî, İsti'zan, 47.)

Peygamberimiz, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen nezaket kurallarını en güzel biçimde uygulamak suretiyle bize örnek olmuştur. O, bu konuda **"Din kardeşinle tartışmaya girme, onunla kırıcı şekilde şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme."**[3] diye buyurarak uymamız gereken temel nezaket kurallarını bildirmiştir.

Bizler de dinimizin belirlediği şekilde birbirimize karşı gayet nazik ve kibar olmalıyız. Örneğin insanlardan bir şey isteyeceğimiz zaman onlara ricada bulunmalıyız. Bize yardım eden veya bizim için güzel şeyler yapanlara teşekkür etmeliyiz. Kimseyi rahatsız etmemeye özen göstermeliyiz. Derse geç kaldığımızda sınıfa girerken öğretmenimizden ve arkadaşlarımızdan özür dilemeliyiz. Başkalarının sözünü kesmemeliyiz. Kendimize nasıl davranılmasını istiyorsak başkalarına da öyle davranmalıyız.

Bilgelik Sözler

"Birisi konuşurken, daha sözünü bitirmeden başkası onun sözünü kesip konuşmaya başlıyorsa, işte o kimse cahilliğini göstermiş olur."
(Sadi Şirazî, Hikmetli Hikâyeler, s. 168.)

Etkinlik - Beyin Fırtınası

Problem Çözelim

Sınıfınızda nezaket kurallarına uymayan bir arkadaşımız olduğunu düşünelim.

1. Bu durumda ona nasıl davranmalıyız?
2. Arkadaşımızın davranışlarını düzeltmek için neler yapmalıyız?
3. Bu problemi çözmek için hangi yöntemlere başvurmalıyız?

Yukarıda verilen soruları sınıfımızda beyin fırtınası tekniğini kullanarak çözelim.

(1) Hucurât Suresi, 12. ayet.
(2) Bakınız, Ahzab Suresi, 53. ayet; Âl-i İmran Suresi, 159. ayet; Lokman Suresi, 18-19. ayetler.
(3) Tirmizî, Birr, 58.

3.1.1. Mahremiyet

Toplumsal hayatta uymamız gereken nezaket kurallarından biri mahremiyettir. Mahremiyet; bir kişinin bedeni, odası, elbisesi, eşyaları ve özel hayatının gizliliği demektir. Özel hayat, kişinin kendisine ait olup başkalarının girmesinin yasak olduğu alandır. Bu alana girmek hem dinimiz hem de gelenek ve göreneklerimizde hoş karşılanmamaktadır. Bir insanın kişisel özgürlüğü ile ilgili olan mahremiyete saygı duyulması, onun kişilik haklarının ve insanlık onurunun korunması demektir.

İslam dini, her insanın mahremiyetini koruma altına almıştır. Birçok ayet ve hadiste, başkalarının özel hayatını araştırmanın ve ona ait olan özel alana girmenin doğru olmadığı açıkça belirtilmiştir. Örneğin, Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah (c.c.), **"Ey iman edenler! Kendinizi tanıtıp izin almadan ve içinde oturanlara selam vermeden başkalarının evlerine girmeyin."**[1] diye buyurarak, evlerin mahrem yani özel mekânlar olduğunu ve buralara girmek için mutlaka ev sahiplerinden izin alınması gerektiğini bildirmektedir. Başka bir ayette ise **"Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın."**[2] diye buyrularak, akrabalarımızın veya başkalarının kusurlarını araştırmadan onların özel hayatlarına saygı duymamız istenmektedir.

İslam dinine göre başkalarının izni ve rızası olmadan onların mahremiyetine girilmesi günahtır. Örneğin bir kişinin odası, dolabı, çekmecesi, çantası, cüzdanı, telefonu veya özel eşyaları onun mahremiyetidir. Bunları izinsiz olarak kullanmak, o kişinin özel alanına girmek demektir. Bu da doğru değildir. Bunun için başkalarının özeline saygı duymalıyız ve kendi özelimize karışılmasına "dur!" demeliyiz.

Mahremiyetimize karışılmasına izin vermemeliyiz.

Başkalarının özel hayatını araştırarak bazı kusur ve hatalarını ortaya çıkarmak mahremiyete saygısızlıktır. Kendi hata ve kusurlarımızın başkaları tarafından araştırılmasını istemiyorsak, biz de başkalarının hata ve kusurlarını araştırmamalıyız. Bir arkadaşımızın hata ve kusurlarını başkalarının bilmemesi için elimizden

(1) Nur Suresi, 27. ayet.
(2) Hucurat Suresi, 12. ayet.

geleni yapmalıyız. Bunun için Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: **“Kim başkasının kusurlarını örterse, Allah da dünya ve ahirette onun kusurlarını örter.”**[1]

Mahremiyet alanlarımızdan birisi de aile mahremiyetidir. Gerek inancımıza gerekse örf ve adetlerimize göre, aile hayatının korunması son derece dikkat edilmesi gereken bir konudur. Örneğin, anne ve babalarımızın odalarına girerken kapıyı çalıp izin almalıyız. Yine kardeşlerimizin odalarına girerken izin istemeliyiz. Ayrıca aile içinde kalması gereken bazı özel durumları, başkalarına söylememeliyiz.

Etkinlik - Okuyalım

Keşke Sen de Uyusaydın!

Hiç unutmam. Çocukluğumda ibadete çok hevesliydim. Geceleri kalkar ibadet ederdim. Yine bir gece vakti, babamın yanında oturmuş Kur’an-ı Kerim okuyordum. Bütün gece gözümü hiç kırpmamıştım. Ev halkı da uykuya dalmış, mışıl mışıl uyuyordu.

Babama dedim ki:

- Bunlar kalkıp da Allah (c.c.) için iki rekât namaz kılsaydı iyi olmaz mıydı? Başlarını bile kaldırmadan ölü gibi uyuyorlar.

Babam bana dönerek şu cevabı verdi:

- Sevgili oğlum! Başkalarının kusurunu araştıracağına keşke sen de uyusaydın!

(Sadi Şirazî, Hikmetli Hikâyeler, s. 80.)

Anlatılan olayda, babası oğluna niçin böyle bir cevap vermiş olabilir. Arkadaşlarımızla konuşalım.

3.2. Selamlaşma Adabı

Düşünelim

Selamlaşırken nelere dikkat etmeliyiz?

Toplumda uymamız gereken kurallardan biri selamlaşma adabıdır. Selam; barış, esenlik, güven ve selamet anlamına gelir. Selam, aynı zamanda Allah’ın (c.c.) isimlerinden biridir. İnsanların birbirlerine karşı güzel söz söyleyip iyi temennilerde bulunmalarına “selamlaşmak” denir.

(1) Ebû Dâvûd, Edeb, 60.

İslam dinine göre selamlaşmak, insanlar arasında iyi ilişkiler kurmak veya var olan ilişkiyi güçlendirmek için önemli bir adımdır. Bundan dolayı selam, diğer insanlara karşı ilgi, sevgi, saygı ve nezaketimizi göstermenin en iyi yoludur. Eğer selam verdiğimiz kişi tanıdık birisi ise onunla tokalaşmak da geleneklerimizden birisidir.

Etkinlik - Afiş Yapalım

Selamlaşma adabı ile ilgili bir afiş yapıp sınıfımıza asalım.

Kültürümüzde selamlaşmanın bir adabı vardır. Bu adaba göre, konuşmaya başlamadan önce selam vermek gerekir. Bunu İslam âlimleri **"es-selam, kable'l-kelam."** yani "Selam, konuşmadan önce gelir." şeklinde ifade etmişlerdir. Yine selamlaşma adabına göre, küçük olanın büyüğe, yürüyen kişinin oturana ve sayıca az olan kişilerin çok olanlara selam vermesi gerekir. Selam alıp verirken sesimizi çok yükseltmemek veya çok kısmamak gerekir. Yüce Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de **"Size bir selam verildiği zaman ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin."**[1] diye buyurmuştur. Birbirimize selam verirken genelde **"Selamünaleyküm."**[2] ifadesini kullanırız. Bize verilen bir selama aynı şekilde karşılık vermek için **"Aleykümselam."**[3] ifadesini kullanırız. Daha güzel karşılık vermek için ise **"Ve aleynâ aleykümesselam."**[4] ifadesini kullanırız.

İnsanlar birbirlerini gördüklerinde veya bir ortama girip çıkarken çeşitli ifadelerle selamlaşırlar. Örneğin sabah sınıfa girdiğimizde arkadaşlarımıza **"Selamünaleyküm."**, **"Günaydın."**, **"Merhaba."**, **"Hayırlı sabahlar."**, **"İyi günler."** veya buna benzer ifadelerle selam veririz. Onlar da benzer şekilde bize karşılık vererek selamımızı alırlar. Peygamberimiz kadın, erkek, çocuk, genç ve yaşlı ayrımı yapmaksızın herkese selam vermiştir. Peygamberimiz, hem bir topluma girerken hem de toplumdan ayrılırken selam vermiş ve bizim de böyle yapmamızı istemiştir.[5]

Sevgili Peygamberimiz yolda birine rastlayıp konuştuğu zaman, o kişi dönüp gidinceye kadar ondan yüzünü çevirmezdi. Bir kişiyle tokalaştığı zaman o kişi elini bırakmadıkça, Peygamberimiz onun elini bırakmazdı.[6]

(1) Nisa Suresi, 86. ayet.
(2) Selamünaleyküm, "Allah'ın (c.c.) rahmet ve bereketi üzerinize olsun." demektir.
(3) Aleykümselam , "Allah'ın (c.c.) rahmet ve bereketi sizin de üzerinize olsun." demektir.
(4) Ve aleynâ aleykümesselam , "Allah'ın (c.c.) rahmet ve bereketi hem bizim hem de sizin üzerinize olsun." demektir.
(5) Bakınız, Ebû Dâvûd, Edeb, 138-139.
(6) Bakınız, Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 46.

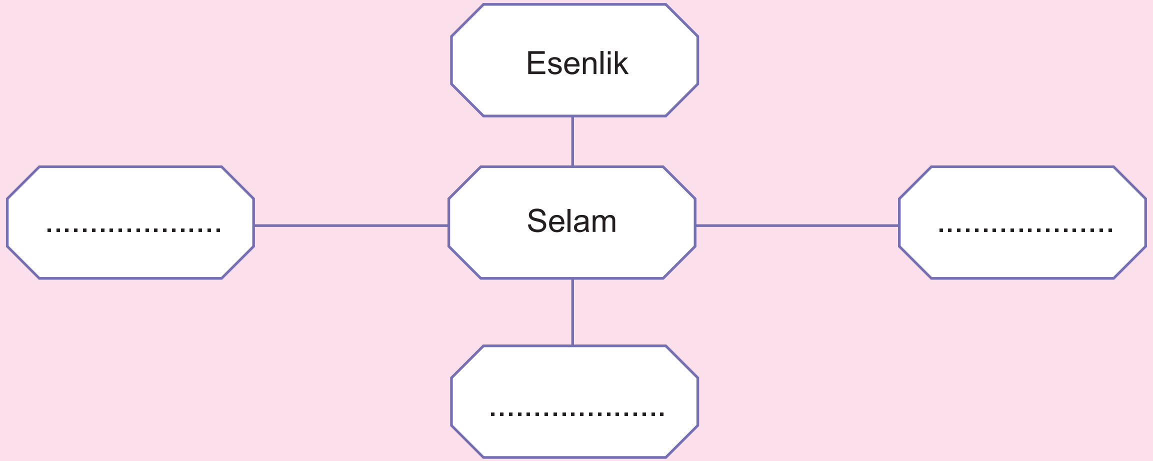
Selamlaşmak, aynı zamanda Müslüman olmamızın bir göstergesidir. Bu hususu Peygamberimiz şöyle ifade etmiştir: **"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek anlamda iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız."**[1]

Yukarıdaki hadisten de anlaşıldığına göre; selamı yaymak, insanlar arasında dostluk, sevgi ve barışın yaygınlaşması ve Müslümanların kalplerinin birbirlerine ısınması açısından çok önemlidir.

Etkinlik - Yazalım

Aşağıdaki kutucukları örnekte olduğu gibi "selam" kelimesinin anlamlarını yazarak dolduralım.

3.3. İletişim ve Konuşma Adabı

Düşünelim

İnsanlar birbirleriyle iletişim kurarken hangi kurallara uymalıdır?

3.3.1. İletişim Adabı

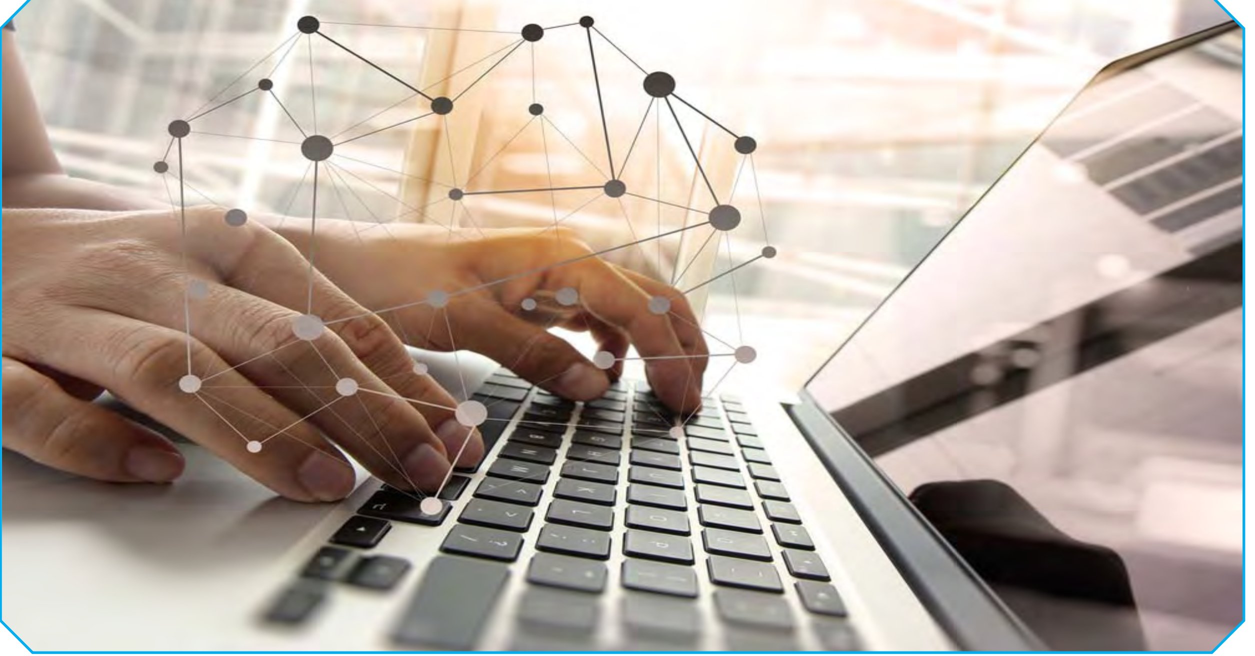
İletişim; bir duygu, düşünce veya bilginin çeşitli yollarla başkalarına aktarılması demektir. Bu aktarma işlemi; sözlü, yazılı ve davranışlarla iletişim olmak üzere üç gruba ayrılır.

Sözlü iletişim, insanların birbiriyle konuşmasıdır. Yazılı iletişim, farklı şekillerde yazışmak suretiyle gerçekleşir. Hareket ve davranışlarla yapılan iletişim ise sadece jest,

(1) Müslim, İman, 93.

mimik ve çeşitli hareketlerle sağlanan iletişimdir. İletişimde kişinin konuşma biçimi, seçtiği sözcükler, ses tonu, beden duruşu, jest ve mimikleri önemlidir.

Günümüzde iletişim; mektup, telefon, televizyon, radyo, internet ve sosyal medya aracılığıyla sağlanmaktadır. Sağlıklı bir iletişim kurabilmek için bu araçları ahlak ve nezaket kurallarını dikkate alarak ve gerektiği kadar kullanmak durumundayız.

İnternet ve sosyal medyayı gerektiği kadar kullanmalı ve bağımlı hâle gelmemeliyiz.

İnternet yoluyla iletişim kurarken uymamız gereken birtakım kurallar bulunmaktadır. Bu kurallardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Sosyal medya araçlarını 13 yaşından küçüklerin kullanması kanunen yasaktır.
- Sosyal medyayı bağımlılık derecesinde kullanmamalıyız.
- Sanal ortamdaki ilişkilerimizde yüz yüze kurduğumuz iletişimde olduğu gibi gereken özeni göstermeli ve hassas davranmalıyız.
- Mesajlarımızı güzel bir Türkçe ile ve Türkçe karakterlerle yazmalıyız.
- Özel mesajlarımızı elektronik ortamda göndermemeliyiz.
- Bir mesaj gönderirken yanlışlıkla başkalarına gitmemesi için dikkatli olmalıyız.
- Göndereceğimiz bir mesaja hitapla başlamalı ve metni oluştururken ifade etmek istediğimiz şeyleri tam ve anlamlı cümleler hâlinde yazmalıyız.
- Kullandığımız kelimelerde kısaltma yapmamalıyız. Özellikle saygı bildiren kelimelerde kısaltma yapmak, saygısızlık olarak değerlendirilir. Örneğin; selam yerine “slm”, sayın yerine “sn”, saygılar yerine “syg”, teşekkürler yerine “tşk” şeklinde kısaltma yapmak yerine kelimeleri tam olarak yazmalıyız.

- Kısaltmalar hariç, elektronik ortamda kelimeleri büyük harflerle yazmaktan kaçınmalıyız. Tamamı büyük harfle yazılan mesajlar bağırmak anlamına gelir.
- Başkasının yüzüne söylenmeyecek şeyleri elektronik ortamda yazmamalıyız.
- Arkadaşlarımızın telefon numarası ve diğer elektronik adreslerini, kendilerine sormadan başkalarına vermemeliyiz. Bu tür şeyler kişilerin özel hayatına saygısızlık olarak kabul edilir.
- Kişilerin fotoğraflarını, onların izni olmadan yayınlamamalıyız.
- Bir arkadaş görüşmesinde, yemekte veya toplantıda devamlı cep telefonuyla oynamak, mesaj yazmak ve çevremizdekilerle ilgilenmemek de saygısızlık olarak değerlendirilir.

Etkinlik - Ne Dersin?

Aşağıdaki boşlukları telefonla konuşma adabına uygun olarak arkadaşlarımızla birlikte dolduralım.

Telefonla konuşurken birden öksürmeye başladın. Ne dersin?
....

Arkadaşını aradın, evde yokmuş, annesi cevap verdi. Ne dersin?
....

Telefon çaldı, sen açtın. Açar açmaz ne dersin?
....

Arkadaşını telefonla aradın ama aradığın kişi yanlış numara olduğunu söylüyor. Ne dersin?
....

Telefon çaldı, sen açtın, arayan kişi yanlış aramış. Ne dersin?
....

3.3.2. Konuşma Adabı

Düşünelim

"İnsanlar konuşa konuşa anlaşırlar." atasözüyle ne anlatılmak istendiğini arkadaşlarımızla paylaşalım.

İnsanlar duygu, düşünce ve isteklerini konuşarak ifade ederler. Bu yüzden konuşurken uymamız gereken bazı kurallar vardır. Bu kurallara konuşma adabı denir. Açık, anlaşılır bir şekilde, karşımızdaki insanın seviyesine uygun olarak konuşmak ve anlaşılmayan yerleri tekrar ederek kibar bir ses tonuyla insanlara hitap etmek konuşma adabının gereğidir.

Peygamberimiz, konuşma adabı konusunda insanlara bazı tavsiyelerde bulunmuştur. O, bir ortamda herhangi bir konu görüşüldüğünde **"İlk sözü büyüğe bırak, ilk sözü büyüğe ver!"**[1] diye buyurarak, yaşlılara saygı gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca o konuşurken gereksiz ve boş sözlerden kaçınılmasını, az ve öz konuşulmasını, hiçbir faydası olmayan ve zarar veren konuşmalardan uzak durulmasını tavsiye etmiştir. Peygamberimiz bu konuda **"Her kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayır söylesin ya da sussun."**[2] diye buyurmuştur. Yine bilgiçlik taslama ve kendini başkalarına üstün gösterme niyetiyle yapmacık konuşmalarda bulunmak veya insanların anlayamadıkları kelimelerle onlara hitap etmek konuşma adabına aykırıdır.

Etkinlik - Yorumlayalım

"Söz gümüşse sükût altındır." atasözünün ne anlama geldiğini arkadaşlarımızla yorumlayalım.

Çevremizdeki insanlarla konuşurken onları kıracak ve üzecek sözlerden, yalan söylemek, iftira atmak ve gıybet etmekten kaçınmalıyız. Çünkü iyi bir Müslüman, elinden ve dilinden insanların zarar görmediği kişidir. Bunun için sözlerimizle ve davranışlarımızla başkalarına zarar vermemeliyiz. Yerinde olmayan ve bir anlam taşımayan konuşmalar dinimizce hoş karşılanmaz. Onların bu özelliğini Allah (c.c.) şöyle belirtmektedir: **"Müminler kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Ki onlar, namazlarında derin bir saygı hâli yaşarlar. Anlamsız, yararsız şeylerden uzak dururlar."**[3]

(1) Buhari, Cizye, 12.
(2) Buharî, Edeb, 3.
(3) Mü'minûn Suresi, 1-3. ayetler.

Bilgelik Sözler

“Ayağa kalkacaksan; iyi bir iş yapmak için kalk. Konuşacaksan hikmetli konuş. Oturacağın zaman da edeple otur.”

Hacı Bektaş-ı Veli

(Turan Bozkurt, Hünkar Hacı Bektaşi Veli, s. 139.)

Kültürümüzde konuşma adabı ile ilgili birçok atasözü bulunmaktadır. Örneğin, “Bin düşün bir konuş.” atasözü, bir söz söylemeden önce defalarca düşündükten sonra konuşmamız gerektiğini ifade etmektedir.

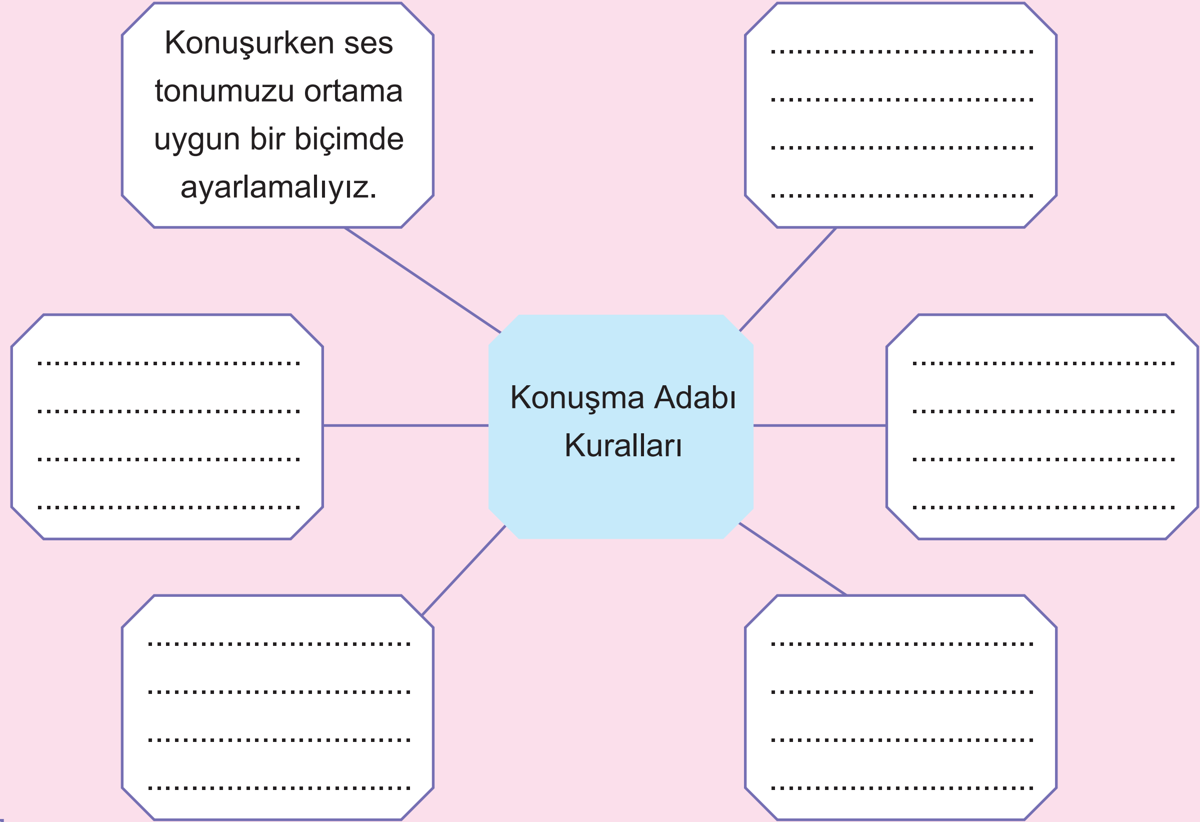
Sınıfımızda konuşmak istediğimiz zaman öğretmenimizden izin almalıyız.

Adaba uygun bir konuşma, yerine, zamanına ve karşımızdaki kişinin seviyesine uygun olan bir konuşmadır. Bu nedenle hangi sözü nerede ve nasıl konuşacağımızı iyi düşünüp ondan sonra konuşmalıyız. Ayrıca konuşan kişilerin sözünü kesmeden onları dinlemeliyiz, konuşma sırası bize geldiği zaman anlaşılır bir dille konuşmalıyız.

Etkinlik - Dolduralım

Aşağıdaki kutucukları örnekte olduğu gibi konuşma adabına uygun olarak dolduralım.

3.4. Sofra Adabı

Düşünelim

Sofrada uyulması gereken kurallar nelerdir?

Sofra adabı deyince aklımıza yeme ve içme sırasında uyulması gereken kurallar gelir. Bu kuralların oluşmasında inancımızın ve gelenek göreneklerimizin önemli bir yeri vardır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'deki **"Yiyiniz, içiniz ancak israf etmeyiniz."**[1] ayeti, yeme ve içmede ölçülü olmamız gerektiğini bildirmektedir. Peygamberimizin yeme ve içme ile ilgili söz ve uygulamaları da sofrada uymamız gereken adap hakkında bizlere yol göstermektedir. Peygamberimiz bir yemek esnasında sofrada bulunan küçük bir çocuğa "**Evladım! Besmele çek, sağ elinle ye ve önünden ye.**"[2] diye buyurarak sofra adabı hakkında bilgi vermiştir.

(1) A'raf Suresi, 31. ayet.
(2) Buharî, Et'ıme, 2; Müslim, Eşribe, 108.

Sofraya "Bismillah." diyerek otururuz ve "Elhamdülillah." diyerek kalkarız.

Sofra adabından bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- Yemekten önce elleri yıkamak.
- Yemeğe önce yaşça büyük olan kişilerin başlamasını beklemek.
- Yemeğe besmele ile başlamak.
- Verilen nimetlere şükretmek.
- Tıka-basa yemeyip henüz iştahımız varken sofradan kalkmak.
- Acele etmeden yemek.
- Yemeği küçük lokmalar hâlinde yemek.
- İsrafa kaçmamak.
- Sofradan kalkmadan önce herkesin yemeğini bitirmesini beklemek.
- Ayakta bir şey yiyip içmemeye dikkat etmek.
- Yemeği yapan aile büyüklerimize "Ellerinize sağlık." demek.
- Yemeği yedikten sonra "Elhamdülillah." diyerek vermiş olduğu nimetler için Allah'a (c.c.) şükretmek.
- Yemekten sonra elleri yıkamak.

Etkinlik - Dolduralım

Aşağıdaki bulutları, örnekte olduğu gibi sofra adabına uygun olarak dolduralım.

Yemekten önce elleri yıkamak.

....
....

....
....

....
....

....
....

....
....

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Nezaket	Başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 852.)
Adap	Dinin gerekli gördüğü, aklın güzel bulduğu ve bir toplumun geleneklerine uygun olan bütün söz ve davranışlar ile uyulması gereken görgü kuralları. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 5.)
Mahremiyet	Bir kişinin bedeni, odası, elbisesi, eşyaları ve özel hayatının gizliliği. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 733.)
İletişim	Bir duygu, düşünce veya bilginin çeşitli yollarla başkalarına aktarılması. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 519.)

Aşağıda verilen ifadelerin hangi adap ve nezaket kurallarına ait olduğunu örnekte verildiği gibi işaretleyelim.

Adap ve Nezaket İfadeleri	Selamlaşma	İletişim	Konuşma	Sofra
Günaydın.	X			
Bismillah.				
Özür dilerim.				
Rica ederim.				
Alo.				
Aleykümselam.				
Ellerinize sağlık.				
Sesinizi alamadım.				

3.5. Hz. Lokman'dan (a.s.) Öğütler

Düşünelim

Hz. Lokman (a.s.) hakkında neler biliyoruz?

Kültürümüzde "Lokman Hekim" olarak bilinen Hz. Lokman (a.s.), Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve kendisine hikmet verildiği bildirilen bir şahsiyettir. Bir ayette Yüce Allah (c.c.); **"Andolsun ki vaktiyle Lokman'a şu hikmeti vermiştik: Allah'a şükret, O'na şükreden kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük eden de bilmelidir ki Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O her türlü övgüye layıktır."**[1] diye buyurarak bizlere yol göstermiştir.

Hz. Lokman'ın (a.s.) peygamber olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Bazı eski Arap kıssalarında Lokman, Âd kavmine mensup bir kişi olarak gösterilmektedir. Fakat onun Kur'an'da bahsedilen Hz. Lokman (a.s.) olup olmadığını bilemiyoruz. İslami kaynakların verdiği bilgilere göre ise Hz. Lokman (a.s.), İsrâiloğulları'na mensup bir şahsiyet olarak kabul edilmektedir. Bu bilgilere göre Hz. Lokman (a.s.), Hz. Eyyûb'un (a.s.) kız kardeşinin veya teyzesinin oğlu olup, Hz. Davud (a.s.) zamanında yaşamış ve ondan ilim öğrenmiştir.[2]

Onun öğütlerini Lokman Suresi'ndeki ayetlerden öğrenmekteyiz. Ayetlerde bildirildiğine göre, Hz. Lokman (a.s.) oğluna "Sevgili oğlum!" diye söze başlayarak ona birtakım öğütler vermiştir.

(1) Lokman Suresi, 12. ayet.
(2) Ömer Faruk Harman, "Lokman", DİA, C. 27, s. 205.

Hz. Lokman (a.s.), oğluna nasihat ederken öncelikle Allah'a (c.c.) ortak yani şirk koşmamasını, çünkü şirkin büyük bir zulüm olduğunu vurgulamıştır. Daha sonra anne ve baba hakkına dikkat çekerek, onların evlatları uğruna katlandığı fedakârlıklardan bahsetmiş ve peşinden de diğer öğütlerini şöyle sıralamıştır:

Sevgili oğlum!

Allah (c.c.) yolunda giden insanlara uy.

Allah (c.c.), yapmış olduğun her şeyin hesabını mutlaka soracaktır. Bunun az veya çok olması önemli değildir. Hiçbir şey Allah (c.c.) katında gizli kalmayacaktır.

Namazını kıl, iyiliği emret, insanları kötülükten vazgeçirmeye çalış ve başına gelenlere sabret.

Gurura kapılarak insanlara tepeden bakma.

Ortalıkta çalım satarak yürüme; unutma ki Allah (c.c.) gurura kapılıp kendini beğenenleri sevmez.

Yürüyüşünde ölçülü ol ve konuşurken sesini yükseltme.[1]

Hz. Lokman'ın (a.s.) bu öğütleri sadece oğlu için değil, tüm insanlar için rehber olacak tavsiyelerdir. Bu tavsiyelere uymak bizim için hem dinî hem de ahlaki bir görevdir.

Etkinlik - Yazalım

Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna verdiği öğütleri kutucuklara yazalım.

....
....
....

....
....
....

....
....
....

....
....
....

....
....
....

(1) Bakınız, Lokman Suresi, 12-19. ayetler.

3.6. Bir Dua Tanıyorum: Tahiyyat Duası ve Anlamı

Düşünelim

Tahiyyat duası hakkında neler biliyoruz?

Tahiyyat kelimesi, selam vermek ve tazimde bulunmak gibi anlamlara gelmektedir. Halk arasında "Ettehiyyâtü duası" olarak da bilinen Tahiyyat duası, namazların ilk ve son oturuşlarında okunan bir duadır. Bu dua ibadetlerin sadece Allah (c.c.) için yapılması gerektiğini bildirir. Ayrıca bu duayı okuduğumuzda Peygamberimize ve Allah'ın (c.c.) iyi kullarına selam göndeririz. Duamızı Kelime-i Şehâdet'i söyleyerek bitiririz.

Tahiyyat Duası

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ۞ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ ۞ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ
۞ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ۞

Okunuşu	Anlamı
Ettahiyyâtü lillâhi vessalavâtü vettayyibât. Esselâmu aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berakâtüh. Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh.	Selam, rahmet, bütün güzellikler ve iyilikler Allah içindir. Ey peygamber! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selam bizim ve Allah'ın iyi kullarına olsun. Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ben yine şahitlik ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir.

Öğrendiklerimizi Ölçelim

A) Aşağıdaki soruların cevaplarını boşluklara yazınız.

1. Toplumda uymamız gereken nezaket kurallarından üç tanesini yazınız.

……………………………………………………………………………………………..........……...

……………………………………………………………………………………………..........……...

2. İnternet ve sosyal medyada uymamız gereken kurallardan üç tanesini yazınız.

……………………………………………………………………………………………..........……...

……………………………………………………………………………………………..........……...

3. Peygamberimizin konuşma adabı ile ilgili tavsiyeleri nelerdir? Kısaca yazınız.

……………………………………………………………………………………………..........……...

……………………………………………………………………………………………..........……...

4. Yemek yerken uymamız gereken kurallardan beş tanesini yazınız.

……………………………………………………………………………………………..........……...

……………………………………………………………………………………………..........……...

5. Tahiyyat duasının okunduğu yerleri yazınız.

……………………………………………………………………………………………..........……...

……………………………………………………………………………………………..........……...

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

helal kazanç	hayır	besmele	adap

1. ………….., bir toplumun töresine uygun olan bütün söz ve davranışlar ile uyulması gereken görgü kuralları anlamına gelir.

2. İslam dini ………… ……………. elde etmek için çalışmamızı, haksız ve haram kazançtan uzak durmamızı emreder.

3. Yemeğe …………………… ile başlarız.

4.”Allah’a ve ahiret gününe inanan ya ………………. söylesin ya da sussun.”

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D" yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

☐ Eğer bir kişinin kalbini kırdıysak ondan özür dilemeliyiz.

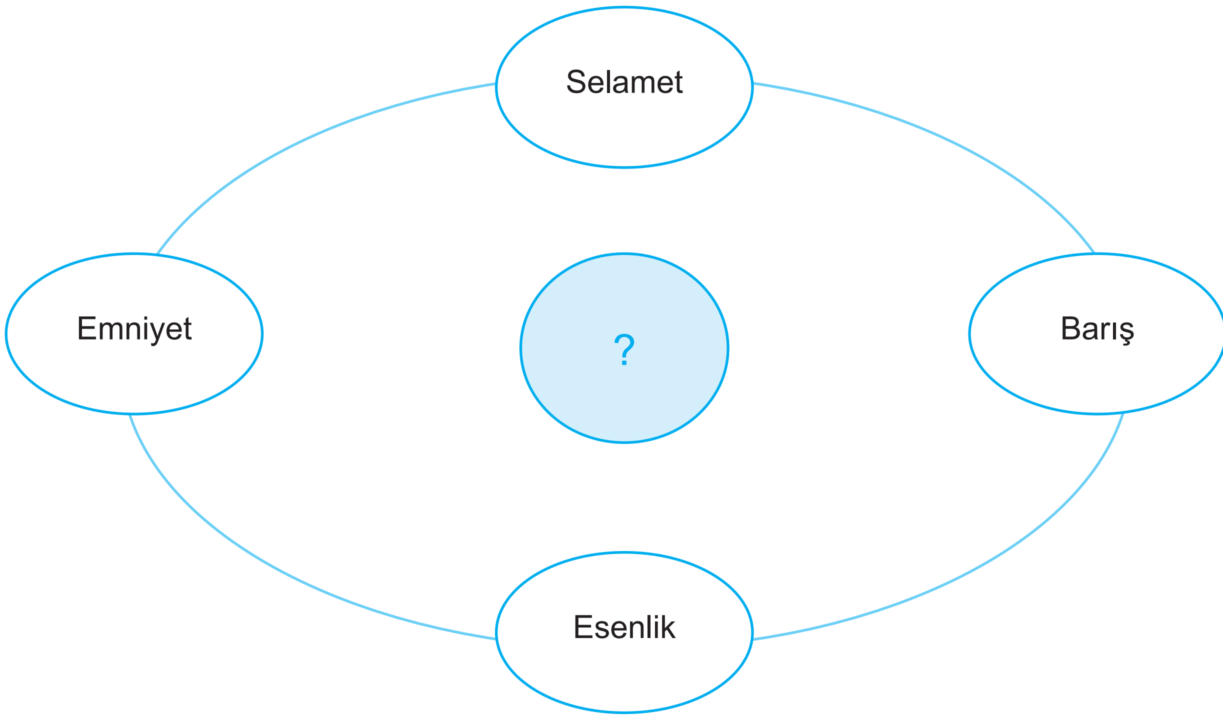
☐ Hz. Lokman (a.s.), başta oğlu olmak üzere öğütleriyle tüm insanlara yol göstermiştir.

☐ Peygamberimiz, nezaketiyle bize en güzel şekilde örnek olmuştur.

☐ İnsanlarla istediğimiz gibi konuşabiliriz.

☐ İletişim; bir duygu, düşünce veya bilginin çeşitli yollarla başkalarına aktarılmasıdır.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini bularak işaretleyiniz.

1. Yukarıdaki şemada "?" ile gösterilen yere aşağıdaki kavramlardan hangisi yazılmalıdır?

   A) Namaz B) Adap C) Selam D) Dua

2.

- Eve girerken selam vermek	Ayşe
- Selam verene selam ile karşılık vermek	Buse
- Verilen selamı almamak	Hasan
- Bir yerden ayrılırken de selam vermek	Duygu

Yukarıdaki tabloya göre selamlaşma ile ilgili olarak hangi öğrencinin söylediği ifade doğru değildir?

A) Hasan B) Buse C) Duygu D) Ayşe

3. *"Bir kişinin odası, dolabı, çekmecesi, çantası, cüzdanı, telefonu veya özel eşyalarına izinsiz olarak bakmak ve onları kullanmak, o kişinin özel alanına girmek demektir. Bu da doğru değildir."*

Yukarıda ifade edilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kibir B) Mahremiyet C) Nezaket D) Müsamaha

4.

I. Doğruluğu kesin olmayan bilgileri paylaşmak
II. Kişilerin izni olmadan telefon numaralarını ve resimlerini paylaşmak
III. Toplu alanlarda telefonu sessize almak
IV. Kullandığımız kelimelerde kısaltma yapmak

Sosyal iletişim araçlarını kullanırken yukarıda verilenlerden hangilerini yapmak yanlış bir davranıştır?

A) I-II B) II-III-IV

C) I-II-III D) I-II-IV

5. *“…Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez.” (Lokman Suresi, 18. ayet.)*

Yukarıda verilen ayette aşağıdaki davranışlardan hangisi yasaklanmıştır?

A) Müsamahakâr olmak
B) Kibirli olmak
C) Alçak gönüllü olmak
D) Dürüst olmak

6. *Ettahiyyâtü …………… vessalavâtü vettayyibât. Esselâmu ………… eyyühennebiyyü ve rahmetüllâhi ve berakâtüh. Esselâmü ………… ve alâ ibâdillâhissâlihîn. Eşhedü en lâ ………….. illallâh ve eşhedü enne Muhammeden ………. ve rasûlüh.*

YukarıdaTahiyyat duası yazılırken bazı kelimeler çıkarılmıştır. Duada boş bırakılan yerlere sırasıyla hangi kelimeler yazılmalıdır?

A) lillahi - aleynâ - aleyke - abdühû - ilâhe
B) lillahi - aleyke - aleynâ - ilâhe - abdühû
C) abdühû - ilâhe - lillahi - aleynâ - aleyke
D) aleynâ - ilâhe - abdühû - lillahi - aleyke

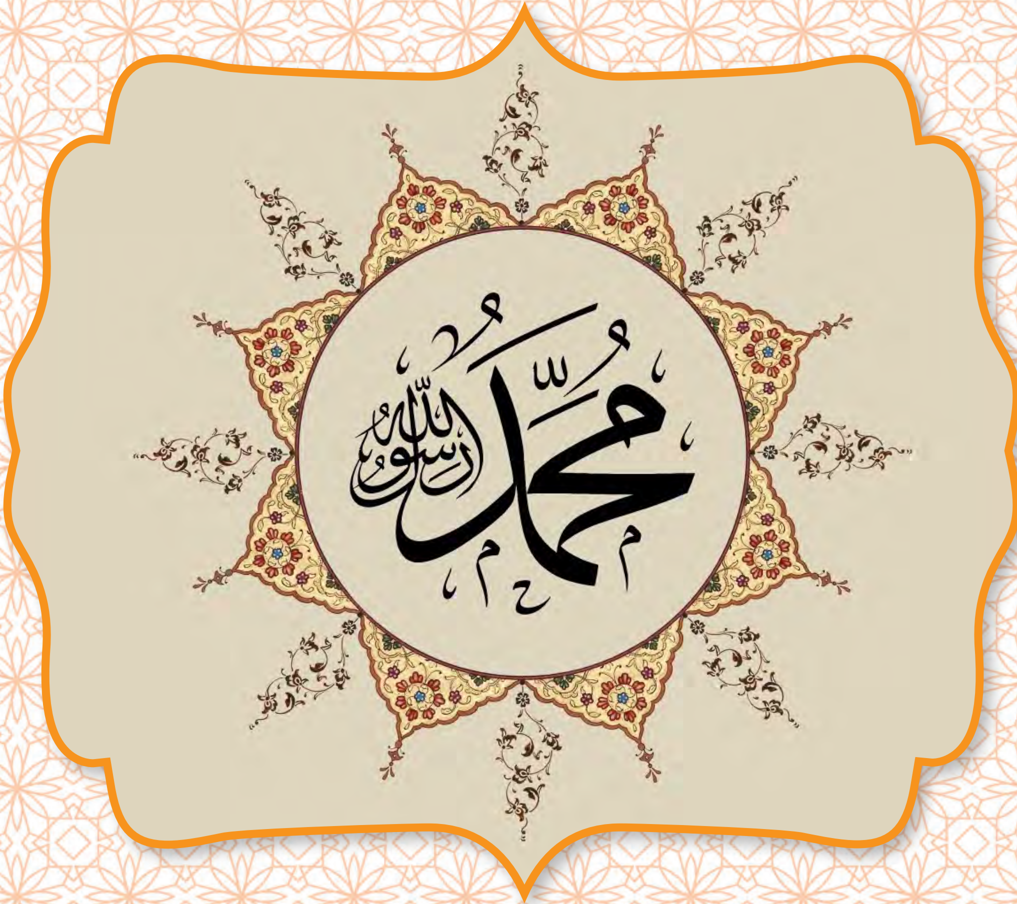
Öz Değerlendirme

Bu ünite hakkında neler bildiğimizi ve neler öğrendiğimizi kendimiz bulabiliriz. Aşağıdaki soruların cevaplarını kutucuklara işaretleyelim. Hangi konuda iyi olduğumuzu ve hangi konularda kendimizi geliştirmemiz gerektiğini bulalım.

Öz Değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum.	Bunu kısmen yapabiliyorum.	Bunu henüz yapamıyorum.
Nezaket kurallarına uymam gerektiğini öğrendim.			
Selamlaşırken nelere dikkat etmem gerektiğini biliyorum.			
Sosyal medya araçlarını bilinçli bir şekilde kullanmam gerektiğini fark ettim.			
Konuşma adabını öğrendim.			
Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna yaptığı nasihatlerin önemini fark ettim.			
Sofra adabı ile ilgili kuralları biliyorum.			
Bir insanın kişisel özgürlüğü ile ilgili olan mahremiyetine saygı duymam gerektiğini biliyorum.			
Tahiyyat duasını ve anlamını öğrendim.			

4. Ünite

HZ. MUHAMMED (S.A.V.) VE AİLE HAYATI

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile nasıl evlendiğini araştırıp defterimize yazalım.
2. Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) hakkında bilgi toplayıp defterimize yazalım.
3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesine karşı gösterdiği örnek davranışlar nelerdir?
4. Kevser ne demektir? Anlamını sözlüklerden araştırıp defterimize yazalım.

4.1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Evliliği ve Çocukları

Düşünelim

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliği hakkında neler biliyoruz?

Hz. Hatice (r.a.) Mekke'de ticaretle uğraşan soylu, zengin ve güzel bir hanımefendiydi. Sahip olduğu yüksek ahlakı sebebiyle halk ona temiz kadın anlamına gelen "Tahire" adını vermişti. Kadın olduğu için, yaşadığı dönemin geleneklerine göre ticaret kervanlarının başında bulunamıyor ve bu işi ücret karşılığında başkalarına yaptırıyordu. Ancak Hz. Hatice (r.a.) bu kişilerle çeşitli sıkıntılar yaşadığı için onların yerine, kervanını teslim edeceği daha güvenilir birilerini arıyordu. Yine böyle bir zamanda Peygamberimizin amcası Ebu Talip, Hz. Hatice'nin (r.a.) kervanını Suriye'ye götürmek üzere birini aradığını öğrendi. Bu durumu yeğeni Hz. Muhammed'e (s.a.v.) anlattı ve Hatice (r.a.) ile görüşmesini istedi. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.) amcası Ebu Tâlip'in yanında ticaret yaparak tecrübe sahibi olmuştu.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisi adına ticaret kervanına sahip çıkacak birisini arayan Hz. Hatice (r.a.) ile görüşmeye gitti ve onunla anlaştı. Hz. Hatice (r.a.) güvenilir ve doğru sözlü bir şahsiyet olarak tanınan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kervanını memnuniyetle teslim etti. Hz. Muhammed (s.a.v.), Suriye'de bulunan Busrâ kentine kadar giderek Mekke'den götürdüğü malları sattı ve Hz. Hatice'nin (r.a.) istediği malları da satın alarak Mekke'ye döndü. Getirdiği malları Hz. Hatice'ye (r.a.) teslim etti.[1]

Peygamberimizin ticaret yapmak için gittiği Busra (Suriye) kentinin bugünki görünümü.

(1) Ali Himmet Berki, Osman Keskioğlu, Hazreti Muhammed ve Hayatı, s. 47-49.

Bu ticaretten son derece memnun olan Hz. Hatice (r.a.), Hz. Muhammed'e (s.a.v.) anlaştığı ücretten daha fazlasını vererek ticaret kervanlarını tamamen ona emanet etti. Peygamberimiz de onun adına ticaret yapmaya başladı.

Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ticaret yapmaya devam kararı alan Hz. Hatice (r.a.), hizmetçisi Meysere'yi de Peygamberimize yardım etmesi için görevlendirdi. Meysere, Peygamberimizin ne kadar dürüst ve güvenilir biri olduğunu Hz. Hatice'ye (r.a.) anlatmış, o da bu durumdan çok memnun kalmıştı. O dönemde ticarette doğru ve dürüst insan bulmak çok zordu.

Hz. Hatice (r.a.) ile Peygamberimizin ticari ilişkisi bir müddet devam etti. Kısa bir süre sonra evlendiler. Bunun üzerine Peygamberimiz, eşinin evinde yaşamak üzere Ebu Talip'in evinden ayrıldı. İkisi arasında mutlu bir aile hayatı başlamıştı. Sevgi, saygı, bağlılık, anlayış ve sorumluluk üzerine kurulan bu evlilik örnek bir aile modeli olmuştur.

Peygamberimizin Hz. Hatice (r.a.) ile olan evliliği 25 yıl sürdü. Bu evlilikten dördü kız ve ikisi erkek olmak üzere toplam altı çocukları dünyaya geldi. Kızlarının isimleri Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'dır. Oğulları ise Kasım ve Abdullah'tır. Peygamberimizin Hz. Fatıma (r.a.) dışındaki diğer çocuklarının tamamı Peygamberimiz hayattayken vefat etmiştir. Sadece kızı Hz. Fatıma (r.a.) Peygamberimizden altı ay sonra vefat etmiştir.[1]

Bilgi Küpü

Arap geleneklerine göre evli bir erkek, dünyaya ilk gelen erkek çocuğunun adıyla çağrılırdı. Peygamberimiz de ilk çocuğu olan Kasım'ın babası anlamına gelen "Ebu'l-Kasım" olarak adlandırılmıştır.

Hz. Hatice (r.a.) her zaman Peygamberimizin yanında olmuştur. İslamiyet'i ilk o kabul etmiş, bütün mal varlığını bu uğurda harcamıştır. Peygamberimiz de Hz. Hatice'yi (r.a.) vefatından sonra da unutmamış ve onu her zaman hayırla anmıştır.[2]

Peygamberimiz, hayatı boyunca ailenin önemine dikkat çekmiş, evliliği teşvik etmiş, kadın ve erkeğin birbiri üzerinde hakları ve sorumlulukları bulunduğunu belirtmiştir. Kendisi de eşi ve çocuklarıyla birlikte mutlu bir ailenin nasıl olması gerektiğini göstermiştir.[3]

(1) Ali Himmet Berki, Osman Keskioğlu, Hazreti Muhammed ve Hayatı, s. 50-51.
(2) Sabri Hizmetli, İslam Tarihi, s. 207.
(3) Casim Avcı, Mevlâna İdris, Hz. Muhammed'in Hayatı, s. 275.

Etkinlik - Yazalım

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Hz. Hatice'nin (r.a.) çocuklarının adlarını kutucuklara yazalım.

Hz. Fatıma (r.a.)	....	....	....	....	....

4.2. Bir Eş Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)

Düşünelim

Sizce Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl bir eşti?

Peygamberimiz, eşi Hz. Hatice (r.a.) ile mutlu bir yaşam sürmüş ve vefatına kadar onu hiç üzmemiştir. Hz. Hatice (r.a.) de her zaman Peygamberimize destek olmuştur. Örneğin, kendisine ilk vahiy geldiğinde korku ve endişe içinde kalan Peygamberimiz, hemen eşi Hz. Hatice'nin (r.a.) yanına gitmiş ve olan biteni ona anlatmıştı. Bunun üzerine Hz. Hatice (r.a.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı durumun kötü bir şey olmadığını belirterek Peygamberimizi teselli etmiş ve ona destek olmuştur.

Peygamberimiz, vefakâr eşi Hz. Hatice'den (r.a.) şöyle bahsetmiştir: **"Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. Çünkü herkes benim Peygamberliğimi inkâr ederken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o beni tasdik etti. İnsanlar mallarını esirgerken o malıyla bana destek oldu. Allah bana ondan çocuklar nasip etti."**[1]

Peygamberimiz, hayat arkadaşı olan Hz. Hatice'ye (r.a.) her konuda yardımcı olurdu. Örneğin, evde bulunduğu zaman ev işlerinde eşine yardım ederek onun yükünü hafifletirdi. Gerektiğinde elbisesinin söküğünü kendisi diker ve ayakkabılarını tamir ederdi. Eşinin yaptığı yemekte kusur aramaz ve yemekten sonra da ona teşekkür ederdi.[2]

(1) Ahmed b. Hanbel, Müsned, C. 6, s. 117-118.
(2) Bakınız, Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 190.

Etkinlik - Öykü Yazalım

Peygamberimiz ve ailesi hakkında bir öykü yazalım.

Cahiliye Arap toplumunda hanımlara uygulanan şiddete karşı çıkan Peygamberimiz, hanımlarına kötü davrananların iyi kimseler olmadığını söylemiştir. O, hayatında bir kez bile hanımına veya başka bir kadına şiddet uygulamadığı gibi, eşine kötü davrananları da ciddi bir şekilde uyarmıştır.

Peygamberimizin Hz. Hatice (r.a.) ile olan evliliği ve onların mutlu beraberlikleri herkese örnek olmuştur. Bu nedenle günümüzde kıyılan nikâhlarda hâlâ “Allah bu çifti Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Hatice (r.a.) arasındaki sevgi ve saygı bağıyla birbirine bağlasın.” diye dua edilmektedir. Müslümanların gönlünde ayrı bir yeri olan Hz. Hatice’nin (r.a.) adı günümüzde birçok Müslüman kızına isim olarak verilmeye devam etmektedir.

4.3. Bir Baba Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)

Düşünelim

Sizce Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl bir babaydı?

Çocuklarına karşı sevgi, şefkat ve merhamet duygularını ön plana çıkaran Peygamberimiz, cahiliye geleneklerinin aksine erkek ve kız çocukları arasında yapılan ayrıma karşı çıkarak bütün çocuklarına eşit davranmıştır.[1]

Peygamberimiz, kız çocuklarını neşe kaynağı olarak görmüştür.

Peygamberimiz, çocuklarını sevdiği gibi onlara saygı da gösterirdi. Örneğin, Peygamberimiz, kızı Hz. Fatıma (r.a.) yanına geldiği zaman ayağa kalkar, onu öper ve kalkıp kendi yerine oturturdu. Bir yolculuğa çıkacağı zaman önce Hz. Fatıma’yı (r.a.) görür ve yolculuktan dönünce de ilk önce ona uğrardı. Hz. Fatıma (r.a.) da bu zarif sevgi gösterisini kendisine örnek edinir ve babasına aynı şekilde davranırdı.[2] Bu tavır, aile bireyleri arasında sevginin saygıdan ayrılmaması gerektiğini göstermektedir.

(1) Bakınız, Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 20-21.
(2) Bakınız, Ebû Dâvûd, Edeb, 143-144.

Cahiliye geleneklerine göre çocuklar açıktan sevilmediği gibi kız çocukları, utanç kaynağı olarak kabul edilirdi. Böyle bir ortamda Peygamberimiz bütün çocuklarına ve özellikle de kız çocuklarına karşı sevgisini göstererek cahiliye âdetlerini yıkmaya çalışmıştır.

Peygamberimiz, çocuklarının eğitimiyle yakından ilgilenir, onların güzel ahlak sahibi olmaları için özen gösterir ve herkese de bu tavsiyede bulunurdu. Örneğin, **"Çocuklarınıza ikram ediniz ve onları güzel terbiye ediniz."**[1] ve **"Bir baba, çocuğuna güzel ahlaktan daha değerli bir bağışta bulunamaz."**[2] diye buyurarak anne ve babanın çocuğuna karşı ilk sorumluluğunun, ona güzel ahlak kazandırmak olduğuna işaret etmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çocuklarına olan bu sevgisi, onları başkalarının çocuklarından üstün gördüğü anlamına gelmezdi. Çünkü o, her çocuğa aynı hassasiyeti gösterirdi. Örneğin, bir gün eline bir miktar para geçmişti. Bunu duyan kızı Hz. Fatıma (r.a.), Peygamberimizin yanına gelerek kocasının kuyudan su çekerken çok zorlandığını ve kendisinin de un yapmak için buğday öğütecek gücünün olmadığını ifade ederek, başkalarının ihtiyaçları için ayırdığı paradan kendilerine bir hizmetçi tutmasını talep etti. Bunun üzerine Peygamberimiz, bu parayı Suffe'deki insanların ihtiyaçlarını karşılamak için ayırdığını söyleyerek, kızının isteğini geri çevirdi.[3] Böylece, canından çok sevdiği kızı için bile bir ayrıcalık göstermedi.

Peygamberimizin hayatında çocukların ayrı bir önemi vardı.

(1) İbn Mâce, Edeb, 3.
(2) Tirmizî, Birr, 33.
(3) Buhârî, Farzu'l-Humus, 6; Komisyon, Peygamberim, s. 111.

Hz. Fatıma (r.a.) dışında bütün çocukları kendisinden önce vefat eden Hz. Muhammed (s.a.v.), bir baba olarak, onların acılarını yaşamış ve eşi Hz. Hatice (r.a.) ile diğer çocuklarını sakinleştirmeye çalışmıştır. Yine kızı Hz. Rukiye'nin (r.a.) vefatında, küçük kızı Hz. Fatıma'nın (r.a.) ağlamasına dayanamayıp gözyaşlarını silerek onu teselli etmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Hz. Hatice'nin (r.a.) vefatından sonra gerçekleştirdiği Hz. Mariye (r.a.) ile olan evliliğinden ise İbrahim adında bir oğlu daha dünyaya gelmişti. İbrahim'in doğumuna çok sevinen Peygamberimiz, onu kucağına alarak sevmiş ve yanındakilere de bu sevgisini göstererek örnek olmuştur.

Peygamberimiz, çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesiyle de yakından ilgilenirdi. Ayrı kaldığında onları çok özler ve sık sık yanlarına giderdi. Örneğin, oğlu İbrahim'i sağlıklı büyümesi için sütanneye vermişti. Ancak onun hasretine dayanamadığı için emanet edildiği ailenin evine giderek özlem gidermeye çalışırdı.

Peygamberimizin çocuklarına karşı sergilediği sevgi ve merhamet dolu tavır, cahiliye âdetlerine uygun olmayan bir durumdu. Buna rağmen çocukları dünyaya geldiğinde erkek ve kız ayrımı yapmadan onlar için kurban kesmiştir. Bütün çocuklarına "cennetin kokusu" ve "gözümün nuru" şeklinde hitap ederek sevgisini göstermiştir.

Peygamberimiz, kız çocuklarına özel bir değer vererek cahiliye âdetlerine karşı çıkmıştır.

Erkek çocukları küçük yaşta vefat eden Peygamberimiz, kızlarını evlendirdikten sonra da onlarla yakından ilgilenmiştir. Örneğin, müşriklerin zulmünden kaçarak kocasıyla Habeşistan'a hicret eden kızı Hz. Rukiye'yi (r.a.) sürekli özlerdi. Ondan bir süre haber alamayınca, Mekke'nin dışına çıkıp Habeşistan diyarından gelenlere kızını ve damadını

sorardı. Bir defasında Habeşistan'dan gelen bir kadına kızını ve damadını sordu. Kadın, onları gördüğünü ve durumlarının iyi olduğunu söyleyince Hz. Muhammed (s.a.v.) çok sevindi ve Allah'a (c.c.) şükretti.[1]

Hayatı boyunca cahiliye âdetleri ile mücadele eden sevgili Peygamberimiz hem bir peygamber hem de bir baba olarak çocuklara nasıl davranılması gerektiğini sözleri ve davranışları ile göstermiştir. Özellikle de kız çocuklarına ayrı bir önem vererek onların toplumdaki değerini yükseltmeye gayret etmiştir.

4.4. Bir Dede Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)

Düşünelim

Sizce Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl bir dede idi?

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) torunları, onun gibi bir dedeleri olduğu için çok şanslıydı. Çünkü dedeleri kendileriyle oynar, şakalaşır ve onlarla bir baba sıcaklığıyla ilgilenirdi. Peygamberimiz, torunları dünyaya geldiğinde kulaklarına ezan okumuş, onlar için kurban kesmiş ve zamanının önemli bir kısmını onlarla birlikte geçirmeye özen göstermiştir. Örneğin Peygamberimiz, kızı Hz. Zeynep'in (r.a.) kızı Ümame'yi çok severdi. Namaz kılarken Ümame gelip Peygamberimizin sırtına çıkardı. Torununun yaptıklarına kızmaz ve namazını kılmaya devam ederdi. Sevgili Peygamberimiz torunlarına karşı o kadar sıcak davranırdı ki torunları dedeleriyle birlikte olmaktan ve onunla oynamaktan çok keyif alırdı. Zaman zaman da torunları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) sırtına bindirip gezdirirdi.

Etkinlik - Anılarımızı Paylaşalım

Biz de dedemizle olan bir anımızı sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Bir gün Peygamberimize, kız torunu olan Ümame'nin çok hasta olduğu bildirilmişti. Bunun üzerine derhal kızı Hz. Zeynep'in (r.a.) evine giderek Ümame'yi kucağına alıp sarıldı. Kısa bir süre sonra torunu kucağında can verdiği zaman Peygamberimizin gözünden yaşlar süzülmeye başladı. Kendisine **"Sen de mi ağlıyorsun Ey Allah'ın Resulü?" diye sorulduğunda; "Bu gözyaşları, Allah'ın insanların gönüllerine koyduğu merhamettir. Göz ağlar, kalp üzülür. Biz ise sadece Rabb'imizin razı olacağı sözü söyleriz."**[2] diye cevap vermiştir.

(1) Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, II, 297.
(2) Buharî, Cenâiz, 43; Komisyon, Peygamberimi Öğreniyorum, s. 27-28.

Torunların eğitimiyle ilgilenmek, Peygamberimizin önem verdiği bir davranıştı.

Bir defasında Hz. Hüseyin (r.a.) arkadaşları ile oynarken Peygamberimiz ona rast geldi ve onu yanına çağırdı. Ancak Hz. Hüseyin (r.a.) gelmedi. Peygamberimiz onun yanına gitmek istediği zaman da Hz. Hüseyin (r.a.) kaçmaya başladı. Peygamberimiz gülerek peşinden koşup onu yakaladı. Onunla bir müddet oynadıktan sonra yanından ayrıldı.[1]

Etkinlik - Oyunun Var mı?

Senin de dedenle birlikte oynadığın özel bir oyunun var mı? Varsa arkadaşlarınla paylaşabilir misin?

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çocukları ve torunlarıyla yakından ilgilenmesi, cahiliye âdetlerinin etkisinden kurtulamamış bazı insanların tuhafına gidiyordu. Örneğin, Peygamberimizin bir gün Hz. Hasan'ı (r.a.) öptüğünü gören biri ona: "Benim on çocuğum var ama daha hiçbirini öpmedim." deyince Peygamberimiz de ona, **"Merhamet etmeyene merhamet edilmez."**[2] diye karşılık vermiştir.

Peygamberimiz, torunları dışında başka çocukları da sever, onlarla şakalaşır ve oyun oynardı. Örneğin, amcası Hz. Abbas'ın (r.a.) çocukları Abdullah, Ubeydullah ve Kesir'i yan yana dizer ve sonra da karşılarına geçerek **"Kim yanıma daha önce gelirse ona**

(1) Müstedrek, III, 177.
(2) Müslim, Fedâil, 65.

şunu şunu vereceğim!" derdi. Onlar da koşarak gelir, Peygamberimizin sırtına tırmanır ve göğsünün üzerine çıkarlardı. Peygamberimiz de onları öpüp bağrına basardı.[1] Çocuklar Peygamberimize doğru koşarlar ve ona sarılırlardı. Peygamberimiz de onları kucaklar ve sarılıp öperdi.

Çocuklarla vakit geçirmek, onlara gösterilen sevgi ve merhametin bir göstergesidir.

Etkinlik - Okuyalım

Her İkisinin de Benim Gözümdeki Değerleri Birdir

Bir gece Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kızı Hz. Fatıma'yı (r.a.) ziyarete gitti. Damadı Hz. Ali (r.a.) ve kızı Hz. Fatıma (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.) ile tatlı tatlı sohbet ettiler. Hasan (r.a.) ve Hüseyin (r.a.) de dedeleriyle her zamanki gibi oyunlar oynadılar. Birlikte hoşça vakit geçirdiler.

Vakit iyice ilerlemişti. Hz. Fatıma (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) Peygamberimizin (s.a.v.) kendilerinde kalmasını istedi. Peygamber Efendimiz de onların bu isteğini kabul ederek geceyi onlarla birlikte geçirmeye razı oldu.

Hasan (r.a.) ve Hüseyin (r.a.), anne babalarının yorganına sokulup yorgunluktan uyuyakalmışlardı. Efendimiz (s.a.v.) de yatağına uzanıp dinlenmeye çekilmişti.

Gecenin bir vakti Hasan (r.a.) kalktı ve su istedi. Hz. Hasan'ın (r.a.) sesine Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fatıma (r.a.) da uyandılar. Ancak, Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Hasan'ı (r.a.) daha önce duymuştu. Hemen yatağından doğruldu. Onlardan önce davranıp kalktı ve bir bardak su getirip Hz. Hasan'a (r.a.) uzattı.

(1) Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatü's-Sahabe - Hz. Muhammed ve Ashabının Yaşadığı İslami Hayat, C. 3. s. 249.

Hz. Hasan (r.a.) bardağı almak üzereyken gürültüye uyanan Hz. Hüseyin (r.a.) ileri atıldı.

- Önce ben içeceğim, diye uzanıp Hz. Hasan'ın (r.a.) elinden bardağı almak istedi. Hz. Hasan (r.a.) bardağı vermedi. Küçüklüğünden faydalanmak isteyen Hz. Hüseyin (r.a.), başladı mızmızlanmaya. Biri almak istedi, diğeri vermek istemedi. Derken tartışmaya başladılar. Büyükler, çocukların gözyaşlarına dayanamazlar. Hz. Hüseyin (r.a.) de bunu çok iyi biliyordu. İstediğine ulaşabilmek için bu kez ağlamaya başladı.

Saygılarından dolayı müdahale etmeyi uygun görmeyen anne ve babaları ise yattıkları yerden Peygamber Efendimizin ne yapacağını merakla izliyorlardı. Derken Efendimiz (s.a.v.):

- Yavrucuğum, kardeşin suyu senden önce istedi. Önce kardeşine içirelim, sonra da sana içiririz, diyerek suyu Hz. Hasan'a (r.a.) verdi. Efendimiz, tekrar gitti. Bardağa su doldurup getirerek Hz. Hüseyin'e (r.a.) verdi.

Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fatıma (r.a.) çok şaşırdılar. Hz. Fatıma (r.a.), yattığı yerden doğruldu. Peygamberimizin bu davranışına kendince bir yorum getirerek:

- Ey Allah'ın Resulü! Sanırım siz Hasan'ı (r.a.) Hüseyin'den (r.a.) daha çok seviyorsunuz, dedi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

- Hayır, öyle değil. Ben Hasan'ı (r.a.) Hüseyin'e (r.a.) tercih etmiyorum. Her ikisinin de benim gözümdeki değerleri birdir.

Peygamberimiz niçin böyle davrandığını şu şekilde açıkladı:

- Benim Hasan'ı (r.a.) savunmamın sebebi, öncelik onun hakkı olduğu içindir. Çünkü o, daha önce su istemişti. Sıraya uymak gerekir. Yoksa kıyamet günü ben, sen, bu ikisi ve şu yerde yatan Ali, hepimiz cennette aynı yerde olacağız, dedi.

(Musa Mert, "Dedesinin Torunu", Diyanet Çocuk Dergisi, Kasım 2014, s. 6-7.)

4.5. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Ailesinin Örnek Davranışları

Düşünelim

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesinin örnek davranışlarından hangilerini biliyoruz?

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi, insanlığa örnek olacak davranışlar sergilemişlerdir. Peygamberimizin bizler için örnek bir kişilik olduğunu bizzat Yüce Allah (c.c.) şöyle bildirmektedir: **"Andolsun, sizin için Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın elçisinde güzel bir örnek vardır."**[1] Bu ayet Peygamberimizin

(1) Ahzab Suresi, 21. ayet.

her konuda örnek bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Peygamberimizin örnek hayatı önce ailesine yansıdığı için onların davranışları da örnek alınacak davranışlardır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesinin örnek davranışlarından bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

4.5.1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İnsana Değer Verme Bakımından Örnek Davranışları

Düşünelim

Size değer verildiğini nasıl anlarsınız?

Hz. Muhammed (s.a.v.) her şeyden önce toplumda insanî değerleri yerleştirmek ve insan onurunu korumak için gönderilmiş bir peygamberdir. Çünkü onun geldiği dönemde insanlık her bakımdan ahlaki bir çöküntü içindeydi. Her türlü adaletsizlik, ahlaksızlık ve insanlık onurunu hiçe sayan bir anlayış vardı. Peygamberimizin getirmiş olduğu İslam dini sevgi, saygı, merhamet, adalet, doğruluk, dürüstlük, müsamaha ve yardımseverlik gibi erdemlerin yerleşmesini esas almıştır. O, bu değerleri önce kendi ailesi içinde uygulayarak diğer insanlara örnek olmuştur. Çünkü insana verilen değerin gösterildiği ilk yer kişinin ailesidir. Peygamberimiz ve aile bireyleri, aile bağlarının güçlenmesine katkı sağlamak amacıyla bazen birbirleriyle hediyeleşmişlerdir. Peygamberimiz aynı zamanda, aile içi ilişkilerde küçük düşürücü davranışları kesinlikle yasaklamış, eşlerin birbirine iyi davranmasını tavsiye etmiş ve kendisi de bunu hayatı boyunca uygulamıştır. Aynı davranışları ailesi de göstererek insani değerlerin toplumda yerleşmesine yardım etmiştir.

Hediyeleşmek, aile fertleri arasındaki bağı güçlendirir.

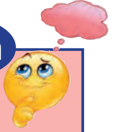
Peygamberimiz, hem insan hem de bir peygamber olarak bir Müslümanın nasıl davranması gerektiğini uygulayarak göstermiş ve bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Aslında onun bu uygulaması, her türlü hakları elinden alınmış insanların onurlarını kurtarma amacına yöneliktir. Çünkü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı dönemde insanlar arasında soylu olan ile soylu olmayan, hür ile köle, zengin ile fakir ve kadın ile erkek arasında büyük bir ayrımcılık vardı. Soylu olmayanlar, köleler, fakirler ve kadınlar çoğu zaman insan olarak bile kabul edilmezdi.

İnsana değer verilen ilk yer ailedir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), bu anlayışı tümüyle değiştirerek bütün insanlara hak ettikleri değerin verilmesini sağlamış ve onların onurlarını kurtarmıştır. O, eşine ve çocuklarına değer vererek insan haklarına saygı duyulması gerektiğini göstermiştir. Aynı davranışların diğer aileler tarafından gösterilmesi için de birçok tavsiyede bulunmuştur.

Bir Hadis Öğreniyorum

"Sizin en hayırlınız, ailesi için hayırlı olan ve eşine karşı iyi davranandır." (Tirmizî, Menâkıb, 63.)

4.5.2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Aile İçi Eğitim ve Dayanışma Bakımından Örnek Davranışları

Düşünelim

Peygamberimiz, aile içi eğitim ve dayanışmaya nasıl önem vermiştir?

Eğitimli ve birbirine bağlı bir toplum oluşturmak, Peygamberimizin hedeflerinden biriydi. Böyle bir toplum oluşturmanın ilk basamağı ise eğitimli insan yetiştirmektir. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v.) aile bireylerinin eğitimine büyük önem vermiştir. O, kız ve erkek ayrımı yapmadan tüm çocuklarının iyi eğitilmeleri için elinden geleni yapmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.), aile içi eğitime büyük önem vermiştir.

Hatta denilebilir ki Peygamberimizin evi aynı zamanda bir okul gibiydi. Peygamberimiz evinde bir taraftan insanlara İslam'ı anlatırken, diğer taraftan da eşiyle birlikte özellikle kadın ve çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunuyordu. Erkeklerin yanı sıra kadınlar da gelip bazen Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bazen de onun eşine çeşitli sorular soruyordu. Onların bu sorularına verilen cevaplar diğer insanlara ulaştırılarak her tarafa yayılıyordu.

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi, kadınların eğitimiyle özel olarak ilgilenmiş ve onların toplum içinde hak ettiği değeri elde etmeleri için gayret sarf etmişlerdir. Bundan dolayı Peygamberimizin evi, kadınların sık sık uğradığı ve sorunlarına çözüm aradığı en önemli mekân olmuştur.

Etkinlik - Araştıralım

Cahiliye döneminde kız çocuklarına eğitim verilmiyordu. Peygamberimiz, kız erkek ayrımı yapmadan tüm çocuklara iyi eğitim vermenin önemi üzerinde durmuştur. Peygamberimizin bu konuda hangi faaliyetlerde bulunduğunu araştıralım.

Hz. Muhammed (s.a.v.), aile içi dayanışmaya verdiği önem bakımından örnek alacağımız bir modeldi. Çünkü onun aile bireyleri birbiriyle iyi geçinir, işlerini istişare ile yapar ve her zaman birbirleriyle dayanışma içinde olurdu. Örneğin, Hira Mağarası'nda kendisine vahiy geldiği zaman endişelenerek evine gelmişti. Başından geçenleri eşi Hz. Hatice'yle (r.a.) paylaşmıştı. Hz. Hatice (r.a.) de kendisine destek olmuş ve onu sakinleştirmişti.

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi çoğu zaman birlikte vakit geçirirlerdi. Bazen birbirleriyle şakalaşırlar, bazen eğlenirler ve bazen de birlikte çalışırlardı. Bu birliktelik aile içi dayanışmayı artırırdı. Sevinçleri ve üzüntüleri birlikte yaşarlardı.[1]

(1) Münevver Can, Bir Eş ve Aile Reisi Olarak Hz. Muhammed, s. 266.

Etkinlik - Yazalım

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesine karşı örnek davranışlarını aşağıdaki kutucuklara yazalım.

4.5.3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İsraf ve Gösterişten Kaçınma Bakımından Örnek Davranışları

Düşünelim

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi, israf ve gösterişten niçin kaçınmıştır?

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi gayet sade bir hayat sürerek israf ve gösterişten uzak durmuşlardır. İsraf, her şeyin gereksiz yere harcanması olduğu için Allah tarafından yasaklanmıştır. Yüce Allah (c.c.), **"Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[1] diye buyurarak her şeyde ölçülü olmamızı istemektedir. Bundan dolayı Peygamberimiz ve ailesi, mütevazı bir hayat yaşamak suretiyle bizlere örnek olmuşlardır. Örneğin Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Hatice (r.a.) ile evlendikten sonra ticaret yaparak varlıklı bir hâle gelmiş olmasına rağmen, evde ihtiyaç duymadıkları eşyaları satın almazdı. Yeme ve içme konusunda da israftan sakınır ve gereğinden fazla yemek yenilmemesine gayret gösterirdi. Aynı şekilde Peygamberimiz, kızı Hz. Fatma'nın (r.a.) düğününü sade bir şekilde yaparak lüks ve israftan kaçınmıştır.

(1) Araf Suresi, 31. ayet.

Etkinlik - Afiş Hazırlayalım

İslam dini israfı niçin yasaklamış olabilir? İsrafı engellemek için neler yapabiliriz? Bu konu ile ilgili çözüm önerilerinizden oluşan afişler hazırlayıp sınıfımıza asalım.

4.5.4. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Sosyal Barış ve Yardımlaşma Bakımından Örnek Davranışları

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi sosyal barışı sağlayacak tutum ve davranışlarda bulunmuştur. Bunun için Peygamberimiz ve ailesi, ihtiyaç sahibi Müslümanlara maddi destek sağlayarak sosyal dayanışmanın sağlanması için çaba sarf etmişlerdir. Hasta ziyaretinde bulunmuşlar, taziyelere gitmişler, davetlere katılmışlar ve hediye alıp vermişlerdir. Örneğin, Peygamberimiz kendisini görmeye gelen ancak görme imkânı bulamayan Veysel Karanî'ye bir hırkasını hediye olarak göndermiştir.

Komşularla iyi ilişkiler kurmamızı isteyen Peygamberimiz, **"Allah'a ve ahiret gününe inanan komşusuna eziyet etmesin."**[1] diye buyurarak komşuluk ilişkilerine önem vermemiz gerektiğini bildirmiştir. Hem kendisi hem de ailesi, komşularına daima saygılı olmuşlar ve karşılaştıklarında onların hâl ve hatırlarını sormuşlardır. Evde yaptıkları yemeklerden onlara da göndermek suretiyle yardımlaşmadaki önceliği komşulara vermişlerdir.

Peygamberimizin Veysel Karanî'ye hediye ettiği hırkası.

Peygamberimiz ve ailesinin örnek davranışlarından biri de yoksul, kimsesiz ve yetimlerle ilgilenmiş olmalarıdır. Öksüz ve yetimlerin mallarını koruma hususunda da Peygamber Efendimiz ve ailesi çok hassas davranmışlardır. Çünkü onların kendilerini ve mallarını koruyacak güçleri bulunmamaktadır. Kendisi de öksüz ve yetim olarak büyüdüğü için onların durumunu en iyi anlayanların başında Peygamberimiz gelmekteydi. Bir hadiste sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: **"Müslümanların evlerinin en hayırlısı, içinde yetime iyilik ve ikram edilen evdir."**[2]

(1) Buharî, Edeb, 85.
(2) Buharî, Edeb, 39.

Paylaşmak, insani bir davranıştır.

Etkinlik - Çözüm Bulalım

Peygamberimiz, her zaman etrafındaki yoksul insanlarla ve yetim çocuklarla yakından ilgilenmiş, onlara yardım etmiş ve onları koruyup gözetmeyi tavsiye etmiştir. Bizler de yoksul ve yetimlere yardım etmek için neler yapabiliriz? Bulduğumuz çözüm önerilerini arkadaşlarımızla konuşalım.

Peygamberimiz ve ailesi aynı zamanda akrabalarıyla da iyi ilişkiler kurarak herkese örnek olmuşlardır. Onlar akraba ziyaretini düzenli hâle getirmiş, insanları bu konuda teşvik etmiş ve bu yöndeki toplumsal sorumluluğa vurgu yapmıştır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşlılarla ilgilenmesi de toplumsal hayatta örnek alınacak bir davranıştır. O, yaşlıları tıpkı çocuklar gibi Allah'ın (c.c.) birer emaneti olarak görür, onlara saygısızlık gösterilmesine izin vermez ve bu konuda ailesiyle birlikte çok dikkatli davranırdı. Kendisi yaşlılara çok kibar davranır ve gençlerin de onlara saygı göstermelerini isterdi. O, bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: **"Herhangi bir genç, yaşından dolayı bir ihtiyara saygı gösterirse, Allah da ihtiyarlığında ona hizmet edecek kimseler gönderir."**[1]

(1) Tirmizî, Birr, 75.

Büyükleri ziyaret etmek sosyal dayanışmayı artırır.

Etkinlik - Ziyaret Edelim

Öğretmenimizle birlikte bir huzurevine giderek yaşlıları ziyaret edelim.

Mekke'nin Fethi'nde Hz. Ebu Bekir (r.a.), yüz yaşına yaklaşmış olan babasını Hz. Muhammed'in (s.a.v.) huzuruna getirmişti. Peygamberimiz bu duruma razı olmayarak Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) şöyle demiştir: **"Yaşlı babanı buraya kadar yormayıp evinde bıraksaydın, ben onun yanına gitseydim ya!"**[1]

Bizler de, hem iyi bir insan hem de Allah'ın (c.c.) gönderdiği bir peygamber olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ve ailesinin örnek davranışlarını iyi anlayıp ona göre yaşantımıza düzen vermeliyiz. Onu model alarak hayatımıza yön vermeliyiz.

Etkinlik - Pano Yapalım

Sınıfımızda Peygamberimiz ve ailesinin örnek davranışlarını anlatan bir pano yapalım.

(1) İbn Hanbel, VI, 350.

Etkinlik - İşaretleyelim

Aşağıda verilen isimlerin karşısına, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan yakınlıklarını dikkate alarak (X) işareti koyalım.

Hz. Muhammed	Çocuğu	Eşi	Amcası	Damadı	Torunu
Hz. Ali (r.a.)				X	
Hz. Fatıma (r.a.)					
Hz. Hasan (r.a.)					
Ebu Talip					
Hz. Hatice (r.a.)					
Hz. Ümame (r.a.)					
Hz. İbrahim (r.a.)					
Hz. Hüseyin (r.a.)					

4.6. Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)

Düşünelim

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) hakkında neler biliyoruz?

Peygamberimizin soyu, kızı Hz. Fatıma (r.a.) ve damadı Hz. Ali'nin (r.a.) çocukları olan Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'le (r.a.) devam etmiştir. Bunlardan Hz. Hasan (r.a.) 625 yılında Medine'de doğmuştur. Kendisine Hasan ismini Peygamber Efendimiz verdi. Hz. Hasan (r.a.) Peygamber Efendimizin yakın ilgisi, şefkati ve terbiyesi altında büyüdü.

Hz. Hasan'dan (r.a.) bir yaş küçük olan Hz. Hüseyin (r.a.) ise 626 yılında Medine'de doğmuştur. Peygamberimiz, Hz. Hasan'a (r.a.) yaptığı gibi onun da kulağına ezan okuyarak ona Hüseyin adını vermiştir. Her ikisinin doğumlarının yedinci gününde kurban kestirmiş ve Hz. Fatıma'dan (r.a.) ihtiyaç sahiplerine sadaka dağıtmasını istemiştir. Ayrıca Hz. Fatıma'ya (r.a.), onların saçlarını kesip ağırlığınca gümüş olarak sadaka vermesini emretmiştir.[1]

Aralarında sadece bir yaş bulunan Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) birlikte büyümüşler ve günlerini birlikte geçirmişlerdir. Peygamberimiz onları yanından ayırmamış, onlarla oyunlar oynamış ve onların büyütülmesine yardımcı olmuştur.[2]

(1) Bakınız, Tirmizî, Ehâdî, 19.
(2) Ethem Ruhi Fığlalı, "Hasan", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 16, s. 283.

Sahabeden Üsame b. Zeyd (r.a.) şöyle bir olay anlatmaktadır: "Bir gece, bir iş için Peygamberimizin evine giderek kapısını çaldım. Dışarıya çıktığında hırkasının altında iki kişi daha vardı. Bunların kimler olduğunu sorduğumda, hırkasını açarak Hz. Hasan (r.a.) ile Hz. Hüseyin'i (r.a.) gösterdi ve şöyle buyurdu: **Bunlar benim oğullarım, benim kızımın oğulları! Ey Allah'ım! Ben onları seviyorum. Senin de onları ve onları sevenleri sevmeni niyaz ediyorum.**" (Buhari, Menakib, 27.)

Hz. Hasan (r.a.) adil, cömert, sabırlı, yumuşak huylu, yardımsever ve alçakgönüllü bir insandı. Babası Hz. Ali'nin (r.a.) şehit edilmesinden sonra halife ilan edildi. Altı ay kadar halifelik yaptıktan sonra, Müslümanlar arasında bir huzursuzluk olmaması için halifeliği bırakarak ailesiyle birlikte Medine'ye gitti. Hayatının geri kalan kısmını orada siyasetten uzak bir şekilde geçirdi ve 669 tarihinde vefat etti.[1]

Hayatı boyunca doğruluktan ayrılmamış ve haksızlıklara karşı mücadele etmiş olan kardeşi Hz. Hüseyin (r.a.) de, yine böyle bir mücadele sonucu Kerbelâ denilen yerde 680 yılında şehit edilmiştir.

Ayasofya Camisi içerisinde asılı olan Arapça Hasan (soldaki) ve Hüseyin (sağdaki) yazısı.

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) cömert, çalışkan, barış yanlısı, saygılı ve terbiyeli birer Müslümanlardı. Ayrıca onlar Peygamberimizin neslini günümüze kadar devam ettirmişlerdir.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Merhamet	Acımak, esirgemek, korumak, affetmek, bağışlamak, nimet vermek, iyilik etmek. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 426.)
Kevser	Bolluk, bereket ve neslin çoğalması, Cennette bulunan bir ırmak. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 25, s. 345.)
Erdem	1.Üstün ahlak 2. Dürüstlük, fedakârlık, iyilik ve yardımsever olmak; haksızlık ve kötülüklerden uzak durmak gibi özelliklerin tamamı. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 323.)

(1) Ethem Ruhi Fığlalı, "Hasan", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 16, s. 282-283.

4.7. Bir Sure Tanıyorum: Kevser Suresi ve Anlamı

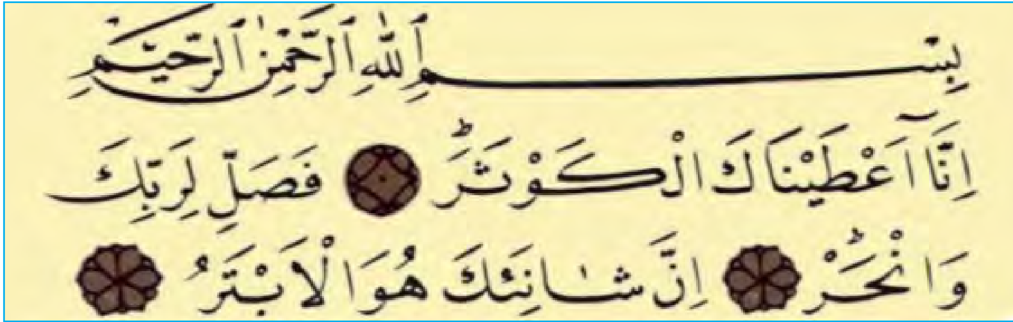
Düşünelim

Sizce Kevser Suresi'ne bu isim niçin verilmiş olabilir?

Kevser Suresi, Kur'an-ı Kerim'in en kısa suresi olup üç ayetten meydana gelmektedir. Kevser; bolluk, bereket ve neslin çoğalması anlamlarına gelir. Allah (c.c.), Peygamberimize vahiy ve peygamberlik gibi pek çok nimet vermiştir. Bu nimetlerden biri de Peygamberimizin neslinin devam etmesidir. Cahiliye Araplarına göre bir kişinin soyu sadece oğulları tarafından devam ederdi. Müşrikler, iki oğlunun da vefat etmesi üzerine Hz. Muhammed'i (s.a.v.) "ebter" yani soyu devam etmeyen birisi olarak görmeye başladılar. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) iki oğlu da küçük yaşta vefat ettiğine göre onun soyu devam etmeyecekti. Kendisi vefat edince de adı sanı unutulacaktı. Ancak Peygamberimizin soyu, kızı Hz. Fatıma'nın (r.a.) çocukları olan Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) ile devam etmiştir. Hz. Fatıma'nın (r.a.) Zeynep ve Ümmü Gülsüm adında iki kızı olmuştur.[1] Kevser Suresi'nin indirilmesiyle, Peygamberimizin soyunun devam etmediği şeklinde cahiliye dönemine ait olan yanlış inanç ortadan kaldırılmıştır.

Kevser, aynı zamanda cennette bulunan bir ırmağın adıdır. Sure, hem bu ırmaktan hem de Peygamberimize verilen ilim, saadet ve hayır gibi diğer nimetlerden bahsettiği için "Kevser" adını almıştır.[2]

Kevser Suresi

Okunuşu	Anlamı
Bismillahirrahmanirrahîm.	Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.
1. İnnâ a'taynâke'l-kevser.	1. (Ey Muhammed!) şüphesiz sana Kevser'i verdik.
2. Fesalli lirabbike venhar.	2. O hâlde Rabb'in için namaz kıl ve kurban kes.
3. İnne şânieke hüvel ebter.	3. Asıl soyu kesik olan, şüphesiz sana düşmanlık besleyendir.

(1) Taberî, Târihu'l-İslam, (Nşr. Elif Ofset), İstanbul, 1983, s. 218-219.
(2) A. Hamdi Akseki, Namaz Surelerinin Türkçe Terceme ve Tefsiri, s. 28.

Öğrendiklerimizi Ölçelim

A) Aşağıdaki soruların cevaplarını boşluklara yazınız.

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliği hakkında kısaca bilgi veriniz.

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) torunlarına nasıl davrandığını kısaca yazınız.

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

3. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesinin örnek davranışları hakkında bilgi veriniz.

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

4. Peygamber Efendimiz aile fertlerine karşı nasıl davranmıştır? Kısaca açıklayınız.

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

Kevser Medine israf eziyet

1. "Allah'a ve ahiret gününe inanan komşusuna …………………. etmesin." (Buharî, Edeb, 85.)

2. "Yiyiniz, içiniz, ancak …………………. etmeyiniz. (A'raf Suresi, 31. ayet.)"

3. Hz. Hüseyin (r.a.) 626 yılında …………………. 'de doğmuştur.

4. …………………. bolluk, bereket ve neslin çoğalması anlamlarına gelir.

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D" yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

☐ Peygamberimiz Hz. Hatice'yle (r.a.) evlendiğinde kendisi 20, Hz. Hatice (r.a.) ise 50 yaşındaydı.

☐ Peygamberimizin soyu, kızı Hz. Fatıma (r.a.) ile devam etmiştir.

☐ "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." sözü Peygamberimize aittir.

☐ Hz. Fatıma (r.a.) Peygamberimizden bir yıl sonra vefat etmiştir.

☐ Peygamberimiz, evinde güzel vakit geçirir ve ev halkıyla şakalaşırdı.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini bularak işaretleyiniz.

1. *"Allah bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. Çünkü herkes benim Peygamberliğimi inkâr ederken o bana inandı. Herkes beni yalanlarken o beni tasdik etti… "*

   Yukarıda verilen bilgide, Peygamber Efendimizin bahsettiği kişi kimdir?

   A) Hz. Rukiye (r.a.) B) Hz. Hatice (r.a.)

   C) Hz. Zeynep (r.a.) D) Hz. Fatıma (r.a.)

2. Hangi surenin adı, "bolluk, bereket ve neslin devam etmesi ve cennette bulunan bir ırmak" gibi anlamlara gelmektedir?

   A) Kevser B) İhlas C) Fatiha D) Felak

3. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimizin kızlarından birisi değildir?

   A) Rukiye (r.a.) B) Zeynep (r.a.)

   C) Ümmü Gülsüm (r.a.) D) Ayşe (r.a.)

4. *"İnnâ a'taynâke'l ….……………………... Fesalli……………………..….. venhar. İnne ……………............ hüvel ebter."*

   Yukarıda verilen Kevser Suresi'ni tamamlamak için, boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki kelimelerden hangileri getirilmelidir?

   A) kevser - lirabbike - şânieke B) lirabbike - kevser - şânieke

   C) şânieke - lirabbike - kevser D) kevser - şânieke - lirabbike

Öz Değerlendirme

Bu ünite hakkında neler bildiğimizi ve neler öğrendiğimizi kendimiz bulabiliriz. Aşağıdaki soruların cevaplarını kutucuklara işaretleyelim. Hangi konuda iyi olduğumuzu ve hangi konularda kendimizi geliştirmemiz gerektiğini bulalım.

Öz Değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum.	Bunu kısmen yapabiliyorum.	Bunu henüz yapamıyorum.
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) eşine karşı sergilediği örnek davranışları öğrendim.			
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nasıl bir baba olduğunu öğrendim.			
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanlara nasıl değer verdiğini anladım.			
Peygamberimizin, torunlarıyla çok güzel vakit geçiren bir dede olduğunu öğrendim.			
Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesinin örnek davranışlarının neler olduğunu biliyorum.			
Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) hayatını biliyorum.			
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) eğitime niçin önem verdiğini fark ettim.			
Kevser Suresi'nin okunuşunu ve anlamını öğrendim.			

5. Ünite

ÇEVREMİZDE DİNİN İZLERİ

Erzurum Çifte Minare

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Kubbe, minare, minber, mescit ve mihrap kavramlarının anlamlarını sözlüklerden bularak defterimize yazalım.
2. Cami musikisi ne demektir? Araştıralım.
3. Örf ve âdetlerimizde dinin ne gibi etkileri vardır? Araştırıp defterimize yazalım.
4. Hz. Süleyman'ın (a.s.) hayatı hakkında bilgi toplayalım.

5.1. Mimarimizde Dinin İzleri

Düşünelim

Mimari eser denince ne anlıyorsunuz?

Bir toplumu ilgilendiren her alanda dinin izlerini görmek mümkündür. Örneğin; bilim, sanat, edebiyat, musiki ve mimari gibi alanlar bunlardan birkaçıdır.

Çevremize baktığımızda dinin izlerini gördüğümüz ilk alan mimari yapılardır. Mimari, bir yapıyı sağlam, güzel ve kullanışlı bir biçimde inşa etme sanatıdır. Mimari eserlerimizde geçmiş kültürümüze ait özelliklerle birlikte İslam dinine ait motifler de açıkça görülür. Örneğin; cami, mescit, medrese, kümbet, külliye, hamam ve türbe gibi mimari yapılar sahip olduğumuz dinî inançların etkisiyle ortaya çıkmış olan eserlerdir.

5.1.1. Camiler

İslam mimarisinde dinin etkisiyle ortaya çıkan ilk yapılar camilerdir. İslam inancına göre cuma ve bayram namazları topluluk hâlinde yani cemaatle kılınması zorunlu olan ibadetlerdir. Ayrıca beş vakit namazın da cemaatle kılınması Peygamberimiz tarafından tavsiye edilmiştir. Bundan dolayı bu tür ibadetlerin yerine getirilmesi için geniş mekânlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılayacak olan yerler ise cami ve mescitlerdir. Mescit, minaresiz ve küçük olan cami demektir.

Cami mimarisinin ilk örneği olan Mescid-i Nebî'nin temsilî resmi.

Bilgi Küpü

Cami kelimesi toplayan, bir araya getiren ve bir arada bulunduran gibi anlamlara gelmektedir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 81.)

Mescit kelimesi ise, secde edilen yer demektir. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 428.)

Camiler, Müslümanların hayatında önemli bir yere sahiptir. Namaz vakitlerinde Müslümanlar camilerde bir araya gelerek namaz kılar, tanışır ve birbiriyle kaynaşırlar. Birbirlerinin sorunlarından ve sıkıntılarından haberdar olur ve bunların çözümü için dayanışma içine girerler. Bu da toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlayarak birlik ve beraberlik duygularını geliştirir. Ayrıca cuma ve bayram namazlarında okunan hutbeler ve verilen vaazlar, Müslümanların çeşitli konularda bilgilenmesini ve ahlaki açıdan olgunlaşmasını sağlar.

Türklerin İslamiyet'e girmesiyle cami mimarisinde yeni bir anlayış başlamıştır. Türkler, geleneksel motif ve mimari anlayışlarını, İslam'ı kabul ettikten sonra yapmış oldukları eserlere de yansıtmışlardır. Örneğin, bozkır kültüründe kullanılan çadırların şekli, Türk İslam mimarisinde kümbetlerde ve cami kubbelerinde devam etmiştir.[1]

Türkler, geleneksel çadır motiflerini cami kubbelerine yansıtmışlardır.
(Hindistan'daki Tac Mahal Camisi)

Türklerdeki cami mimarisinin en güzel örneklerini Selçuklular, Anadolu Beylikleri, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde yapılan mimari eserlerde görmekteyiz.

(1) Cenap Çürük, "Çadır", DİA, C. 8, s. 162.

Beylikler döneminden kalma Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Ulu Camii ve Dârușșifâsı (Temsilî Resim).

Osmanlılar döneminde yapılan Edirne Selimiye Camisi.

Türklerde mimari yapıların zirvesini Osmanlılar döneminde yapılmış olan camiler oluşturmuştur. Örneğin, İstanbul'daki Süleymaniye ve Sultan Ahmet Camisi ile Edirne'deki Selimiye Camisi, mimaride gelinen noktayı göstermesi bakımından önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise modern mimari yöntemleriyle birçok cami yapılmıştır. Ankara'daki Kocatepe Camisi'ni Cumhuriyet döneminde yapılan camilere örnek olarak gösterebiliriz.

Etkinlik - Okuyalım

Eğri Minare ve Çocuk

Osmanlılar döneminde yetişmiş dünyaca ünlü Sinan adında bir mimarımız vardır. Onunla ilgili şöyle bir hikâye anlatılır:

Mimar Sinan, kendisinin yapmakta olduğu Selimiye Camisi karşısında oynayan çocukların yanından geçerken küçük bir çocuğun arkadaşına;

"Şu minare eğri yapılmış." dediğini duymuş.

Mimar Sinan hemen küçük çocuğun yanına giderek:

"Göster bakalım hangi minare eğri olmuş." diye sormuş. Küçük çocuk eliyle işaret ederek "Şu sağ taraftaki minare eğri." diye göstermiş.

Mimar Sinan ustalara: "Bize bir halat getirin." demiş. İşçiler halatı getirerek bir ucunu minareye bağlamışlar.

Mimar Sinan küçük çocuğu yanına çağırmış ve "İşçiler şimdi halatı çekerek minareyi düzeltecekler. Minare düzelince sen tamam diyerek bizleri uyar." demiş.

İşçiler halatı çekmeye başlamışlar ve biraz sonra küçük çocuk haykırmış:

"Tamaaam düzeldiii."

Mimar Sinan çocuğa: "Şimdi tamamen düzeldi mi?" diye sorunca, çocuk: "Evet düzeldi, şimdi daha güzel oldu, bak." diye cevap vermiş.

Dünya çapında bir mimar olan Mimar Sinan (1489 - 1588) değişik bölgelerde toplam 375 tane eser yapmıştır. Başyapıtı, "ustalık eserim" dediği Selimiye Camisi'dir.

Ustalar bu olanlara anlam veremeyip Mimar Sinan'a sormuşlar:

"Sen herkesten iyi biliyorsun ki, minarede eğrilik falan yok. O hâlde niçin düzeltmeye kalkıştın?"

Mimar Sinan ustalara dönerek şöyle demiş:

"Bu küçük çocuğun kafasındaki minarenin eğriliğini düzeltmeseydik, çocuk caminin yanından her geçtiğinde onun güzelliğini görmezdi. Eğer önlem alınmazsa dedikodular hızla yayılır. Böylece caminin adı da eğri minareli cami olarak anılmaya başlardı."

(Özlem Durmaz, İstanbul'un Tarihi Mekânları Bir Büyük Eser: Süleymaniye, s. 25.)

Mimar Sinan'ın bu davranışını arkadaşlarımızla değerlendirip konuşalım.

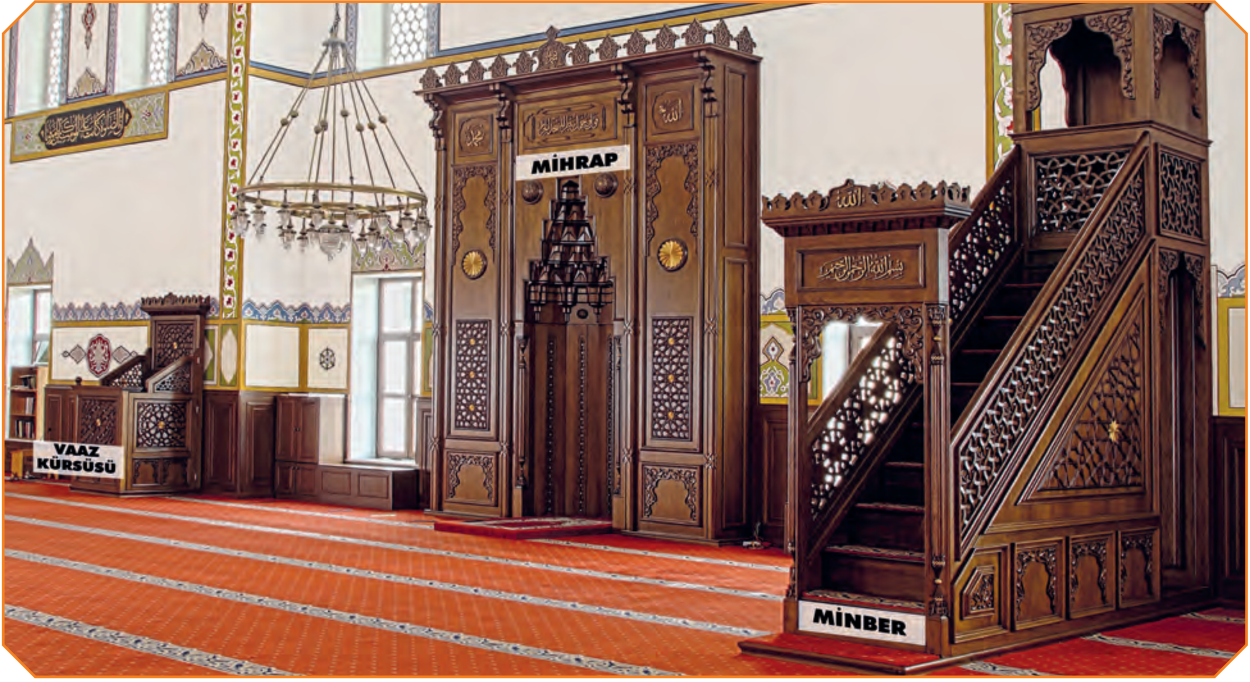
Camilerin dış mimarisinde büyük giriş kapıları, minareler ve kubbeler dikkat çekmektedir. Minare, namaz vaktinin geldiğini bildirmek için ezan okumak ve sala vermek maksadıyla cami gövdesine bitişik olarak veya caminin hemen yanında inşa edilmiş yapılardır. Minarelerin genelde orta yerlerinde "şerefe" adı verilen ve müezzinin ezan okuduğu halka biçiminde bir mekân bulunmaktadır. Kubbe ise caminin tavanında yer alan yarım daire şeklindeki yapıdır.

Ankara Kocatepe Camisi.

Türk mimarisinde yapılan eserlerin sağlamlığının yanında estetiğine de önem verilmiştir. Örneğin, camilerin içi ayet ve hadislerle süslenmiştir. Bu süslemelerde genellikle Allah'ın (c.c.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.), dört halifenin ve Peygamberimizin torunları Hz. Hasan (r.a.) ile Hz. Hüseyin'in (r.a.) isimleri yazılıdır. Cami duvarları Kelime-i Tevhid, Kelime-i Şehâdet, besmele ve ayet yazılı olan şekillerle süslenmiştir. Bu tür süslemeler sonucu ayrı bir sanat dalı olan "hat sanatı" doğmuştur.

Camilerin içinde mihrap, minber ve vaaz kürsüsü gibi ibadet etmeyi kolaylaştıracak kısımlar mevcuttur. Cami ve mescitlerde Kâbe yönünü gösteren duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yere **"mihrap"** denir. Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yere **"minber"** adı verilir. Camilerin içinde vaaz vermek için yapılan hafifçe yüksek yere ise **"vaaz kürsüsü"** denir.

Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü, caminin iç kısımlarını oluşturan mekânlardır. (Sakarya)

Bilgi Küpü

Hutbe: Cuma ve bayram namazlarında cemaati bilgilendirmek için yapılan dinî içerikli konuşma. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 272.)

Hatip: Hutbe okuyan din görevlisine verilen isim. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 453.)

Vaaz: Cami ve mescitlerde genellikle namaz öncesi yapılan dinî içerikli konuşma. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 674.)

Vaiz: Vaaz veren din görevlisi. (Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 674.)

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Kubbe	Caminin tavanında yer alan yarım daire şeklindeki yapı. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 684.)
Minber	Cami içinde imamın, cuma ve bayram namazlarında hutbe okumak için çıktığı merdivenli, yüksekçe yer. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 783.)
Mihrap	Cami ve mescitlerde kıble yönünü gösteren duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 780.)
Vaaz kürsüsü	Cami ve medreselerde vaaz veya ders vermek amacıyla yapılmış hafif yüksekçe mimari bir yapı. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 26, s. 573.)

Etkinlik - Camilerimizi Tanıyalım

Öğretmenimizle birlikte belirleyeceğimiz bir camiyi ziyaret edelim. Caminin iç ve dış kısmında bulunan bölümleri görerek tanıyalım.

Caminin bölümlerini aşağıdaki boşluklara yazalım.

....
....

....
....

....
....

5.1.2. Medrese ve Hastaneler

Çevremizde dinin izlerini gördüğümüz mimari yapılardan bir kısmını medrese ve dârușşifâ yani hastaneler oluşturmaktadır. Medreseler, içinde eğitim ve öğretim yapılan mekânlardır. Tarihimizde bu amaçla yapılmış çok sayıda medrese bulunmaktadır. Dâruşşifâlar ise hastaların tedavi edildiği mekânlardır.

Dâruşşifâlarda hastaların tedavisi için tıbbî tedavi yöntemlerinin yanında musiki ile tedavi yöntemleri de kullanılmıştır. Özellikle ruh ve sinir hastaları için musiki ile tedavi Müslüman doktorların başvurduğu yöntemlerden biridir. Bu amaçla dâruşşifâların bir bölümü

tamamen ruh ve sinir hastalarına ayrılmış ve musiki ile hastalıkların tedavisi yapılmaya çalışılmıştır.

Medreselerde birçok din ve bilim adamı yetişmiştir. Konya'daki Karatay Medresesi, Sivas'taki İnce Minareli Medrese ve Kayseri'de bulunan Sahabiye Medresesi bunlardan bazılarıdır.

Konya İnce Minareli Medrese.

Dinimizin yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önemin sonucu olarak ortaya çıkan başka mimari eserler de mevcuttur. Örneğin; meydanlara yapılan çeşmeler insanların su ihtiyacını karşılamak için, aşevleri yoksulları doyurmak için ve dârușşifâlar yani hastaneler ise hastaların sağlığına kavuşmaları için inşa edilmiştir.

İnancımızın izlerini taşıyan mimari eserler, bir coğrafyanın vatan yapılmasında çok önemlidir. Çünkü mimari eserler sadece taş ve topraktan yapılmış eserler değildir. Onlar aynı zamanda bir coğrafyanın kime ait olduğunu gösteren bir mühürdür. Bunun için bütün mimari eserlerimizi tarihî bir mühür olarak korumamız gerekir. Bizlere emanet olarak bırakılan bu eserlere sahip çıkarak onları korumak hem atalarımıza saygımızın hem de vatana bağlılığımızın bir göstergesidir.

Kayseri Gevher Nesibe Dârușşifâsı.

5.2. Musikimizde Dinin İzleri

Düşünelim

Musiki hakkında neler biliyoruz? Sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Musiki veya günümüzdeki adıyla müzik, duygu ve düşüncelerin kulağa hoş gelen sesler aracılığıyla ifade edilmesidir. Bundan dolayı musiki, etkili bir anlatım dilidir. İnsan, kulağa hoş gelen güzel sesleri dinlemekten zevk alır ve onlardan etkilenir. Bu bakımdan musiki insanın heyecanını, sevgisini, ümidini ve üzüntüsünü dile getirerek onu rahatlatır. Musiki aynı zamanda insanların birbirini daha iyi anlamasına yardımcı olur ve kaynaşmasını sağlar.

İslam dinine göre, insanların ölçülü bir şekilde eğlenmelerinin ve hoşça vakit geçirmelerinin bir sakıncası yoktur.

Dinî musikide kullanılan çalgılardan bazıları.

Peygamberimiz döneminde, Kur'an-ı Kerim ve ezanın makamla okunması, dinî musikinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Kur'an-ı Kerim'i güzel okumak için yapılan çalışmalar sonucu çeşitli makamlar ortaya çıkmıştır.

5.2.1. Cami Musikisi

Türklerin Müslüman olmalarıyla birlikte dinî musiki de hayatımızın her alanında kendini göstermiştir. Örneğin; ezan, kamet, sala[1], salavat ve tekbir gibi dinî metinlerin makamla

(1) Hz. Peygamber'e Allah'tan rahmet ve selam temenni eden, onu öven, onun aile fertlerine ve yakınlarına dua ifadeleri içeren ve belirli makamlarla okunan şiirlere "sala" adı verilir. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C.36, s, 15.)

okunması cami musikisinin doğmasını sağlamıştır. Cami musikisi, camide ibadet maksatlı faaliyetler esnasında oluşturulan sese dayalı bir musikidir.[1]

Cami musikisinde tesbih,[2] ilahi[3] ve mevlidin ayrı bir yeri vardır. Mevlit, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumundan vefatına kadar geçen hayatını övgü dolu sözlerle anlatmak için makam eşliğinde okunan uzunca bir şiirdir. Bu şiirlerin en meşhuru Süleyman Çelebi tarafından yazılan ve halk arasında "Mevlit" olarak bilinen "Vesîletü'n-Necât"tır. Bu şiir, daha sonra bestelenerek kültürümüzdeki mevlit törenlerinde okunmaya başlanmıştır. Özellikle kandil gecelerini idrak etmek ve vefat eden aile bireylerini anmak maksadıyla mevlit okumak da kültürümüzün bir parçası hâline gelmiştir.

Cami musikisinin gelişmesinde Mustafa Itrî, Hacı Arif Bey ve Dede Efendi gibi bestekârların büyük emekleri vardır.

Etkinlik - Salavat Dinleyelim

Öğretmenimizin gözetiminde bilgi teknolojilerini kullanarak salavat dinleyelim.

5.2.2. Tasavvuf Musikisi

Tasavvuf musikisi din anlayışından ortaya çıkmış bir musiki türüdür. Kültürümüzde insanı eğlendirmek amacı ile değil, Allah'a (c.c.) kulluğu hatırlatmak için ortaya çıkmış olan müzik türüne Tasavvuf musikisi adı verilir. Mevleviler ve Alevi Bektaşilerdeki ilahi ve nefesler bu türün en güzel örneklerindendir.

Kâinatın aynasıyım,
Mademki ben bir insanım.
Hakk'ın varlık deryasıyım,
Mademki ben bir insanım.

Âşık Daimi

(Yadigâr Aydın Orhan, Âşık Daimi Hayatı ve Eserleri, s. 129.)

(1) Nuri Özcan, XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Mûsikî (Basılmamış Doktora Tezi - Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 10-11.

(2) Cami musikisinde, Allah'ı yüceltmek maksadıyla, her vakit namazının sonunda otuz üçer defa "Sübhânallah.", "Elhamdülillâh." ve "Allâhü Ekber." sözlerini belli bir makam üzere söylemeye "tesbih" adı verilir. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 40, s. 529.)

(3) Cami musikisinde, Türk din musikisinin makam ve usulleriyle bestelenerek okunan ve dinî konuları işleyen şiirlere "ilahi" adı verilir. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 22, s. 64.)

5.2.3. Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği

Dinî inançlarımızın izlerini Türk sanat müziği ve Türk halk müziğinde de görmekteyiz. Türkü ve şarkılarımızda dinimizin temel özelliklerinden olan doğruluk, adalet, mütevazılık, sabır ve tevekkül gibi ahlak ilkelerine yer verilmiştir.

Etkinlik - Dolduralım

Musikimizdeki dinin izlerini aşağıdaki bulutların üzerine yazalım.

....
....

....
....

Musikimizde
Dinin İzleri

....
....

....
....

....
....

Ülkemizde bu alanda çok sayıda sanatçı ve bestekâr yetişmiştir. Örneğin; Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal ve Âşık Veysel gibi sanatçıların yazıp besteledikleri türkülerde birçok dinî içerikli kelime ve kavram bulunmaktadır.

Etkinlik - Türkü Dinleyelim

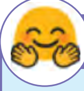
Nasihat
Dinle sana bir nasihat edeyim:
Hatırdan, gönülden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelince,
Onu yad ellere açıcı olma.

Mecliste arif ol kelâmı dinle,
El iki söylerse, sen birin söyle,
Elinden geldikçe iyilik eyle,
Hatıra dokunup yıkıcı olma.
Karacaoğlan
(Komisyon, Karacaoğlan, s. 45-46.)

Karacaoğlan'ın temsilî resmi.

Türküde geçen dinî tavsiyeleri bulalım.

Gelecek nesillerin millî musikimiz içinde yetişmesi ve onu devam ettirebilmesi için dinî musiki eserlerinin bilinmesi, öğrenilmesi ve yaygınlaştırılması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Etkinlik - İlahi Söyleyelim

Sordum Sarı Çiçeğe

Sordum sarı çiçeğe,
Annen baban var mıdır?
Çiçek der derviş baba,
Annem babam topraktır.
* * *

Sordum sarı çiçeğe,
Evlat kardeş var mıdır?
Çiçek der derviş baba,
Evlat kardeş yapraktır.
* * *

Sordum sarı çiçeğe,
Sen kimin ümmetisin?
Çiçek der derviş baba,
Muhammed ümmetiyim.
* * *

Sordum sarı çiçeğe,
Sen beni bilir misin?
Çiçek der derviş baba,
Sen Yunus değil misin?

Yunus Emre

(Hilmi Özden, Gönül Kardeşliği ve Yunus Emre, s. 25.)

5.3. Edebiyatımızda Dinin İzleri

Düşünelim

Edebiyatımızda dinin izleri ifadesinden ne anlıyoruz?

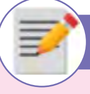
Edebiyat; insanların duygu ve düşüncelerini dil aracılığıyla kelimelere ve yazıya dökerek aktardığı bir sanat dalıdır. Her toplum gibi Türk milletinin de kendine özgü bir edebiyat anlayışı vardır. Bu sayede milletimizin inanç ve kültürü; destan,[1] masal, hikâye, şiir, mesnevi[2] ve menkıbe[3] gibi eserler yoluyla gelecek nesillere aktarılmaktadır.

(1) Olağanüstü kahramanlık olaylarını anlatan uzun şiirlere “destan” denir. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 249.)

(2) Her beytin dizeleri kendi aralarında kafiyeli olarak yazılan şiir türü eserlere “mesnevi” denir. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 768.)

(3) Bir kahramanın veya ermişin hayatını, olağanüstü bir şekilde anlatan hikayelere “menkıbe” adı verilir. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 762.)

Hem günlük konuşmalarımızda hem de edebî metinlerde kullandığımız ifadeler, aynı zamanda Türkçemizin de zenginleşmesini sağlamıştır. Örneğin Allah (c.c.), peygamber, ahiret, Kur'an, sünnet, nikâh, gazi ve şehit gibi dinî kelimeler dilimizin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur.

Etkinlik - Listeleyelim

Dinî ifadelerin geçtiği birkaç atasözü bulup listeleyelim.

İyilik yap denize at, balık bilmese Hâlık bilir.

-

-

-

-

-

-

Türk edebiyatında 12. yüzyıldan sonra İslam dininin etkisiyle yeni bir edebiyat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu edebiyata İslamî Türk Edebiyatı adı verilir. Bu dönemden itibaren yazılan eserlerin tamamı besmele ile başlar, ardından Allah'a (c.c.) hamd ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salavat getirilerek esere giriş yapılır. Eserin sonuna da genelde, bu eserin Allah'ın (c.c.) yardımıyla tamamlandığı belirtilir.

5.3.1. Anadolu'ya Gelmeden Önceki Edebiyatımızda Dinin İzleri

Dinin izlerini gördüğümüz ilk eserlerin başında Yusuf Has Hacib tarafından şiir tarzında yazılan ve "mutluluk veren bilgi" anlamına gelen **"Kutadgu Bilig"** adlı eser gelmektedir. Kitapta verilen bilgilere göre, devleti yönetenlerin görevi halkı mutlu etmektir. Gerçek anlamda mutluluk ise halkı eğiterek bilgi seviyesini yükseltmekle elde edilir. Halkın eğitim seviyesi yükseldiğinde adalet gerçekleşir ve her şey yoluna girer.

Yusuf Has Hacib ile çağdaş olan Kaşgarlı Mahmud ise din ve dil konusunu birlikte ele alan bir eser yazmıştır. **"Divânu Lügâti't-Türk** adındaki bu eser, Türkçe'nin önemini

ortaya koymak için yazılmıştır. Eserin giriş kısmında besmele, Allah'a (c.c.) hamd, Peygamberimize övgü ve Türk dilinin özellikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

İlk dönemlerde yazılan eserler Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliğini anlatmak, Peygamberimizi övmek, Peygamberimizin arkadaşlarını yani sahabeyi ve İslam büyüklerini tanıtmak ve yeni Müslüman olan halka İslam'ı anlatmak için yazılmıştır.

Türkistanlı Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılan eserler daha çok İslam dinini tanıtmak, sevdirmek ve ahlak ilkelerini benimsetmek için yazılmıştır. Özellikle onun **"Divan-ı Hikmet"** adlı eseri, Türklerin İslam'ı anlamasında ve onu hayata geçirmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Hoca Ahmed Yesevi (temsilî resim.)

Edib Ahmed Yüknekî'nin kaleme aldığı **"Atabetü'l-Hakâyık"** adlı eserde de İslam dininin etkilerini açıkça görmekteyiz. Bu eser de dinî edebiyatımızın önemli eserlerinden biridir.

Etkinlik - Okuyalım

Bilginin Yararı Bilgisizliğin Zararı

Benim sözlerimin temelinde bilgi vardır. Ey dost! Sen de gönlünü bilgi sahibi kişilere bağla. Mutluluğa giden yol bilgi ile bulunur. Mutluluğa ulaşabilmek için sen de bilgi edin.

Bilgili insan değerli para gibidir. Cahil ve bilgisiz insan ise değersiz bir puldur. Bilgili ile bilgisiz denk olur mu?

Bilgili kişi varlığını belli eder. Bilgisiz hayatta olsa bile yitik sayılır. Bilgi sahibi kendi ölse de adı ölmez. Bilgisizin ise daha sağlığında bile adı unutulur.

Ey dost! Bilginin tadına ve zevkine ancak bilgi sahipleri varır. Şunu çok iyi bil ki âlimin değeri ancak bilgi sayesinde anlaşılır.

Bilgisize gerçek söz yavan gelir. Ona tavsiye yaramaz. Nice kirli şeyler yıkamakla temizlenir de cahillik temizlenmeyecek kadar berbat bir kirdir.

Mutluluğa giden yol, bilgiden geçer.

(Edip Ahmed Yüknekî Günümüz Diliyle Atabetü'l-Hakâyık (Gerçeklerin Eşiği), s. 18-19.)

Metne göre bilgili insan ile bilgisiz insanın özelliklerini maddeler hâlinde yazalım.

1) Bilgili insan değerli para gibidir. Bilgisiz insan ise değersiz bir puldur.

2) ....

3) ....

4) ....

5.3.2. Anadolu Türk Edebiyatında Dinin İzleri

Ahmet Yesevi'nin düşünceleri, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli ve Mevlana gibi birçok ünlü düşünürü etkilemiştir. Örneğin, Yunus Emre sade bir Türkçe ile dinin anlaşılmasını kolaylaştırıcı şiirler yazmıştır. Şiirlerinde genellikle Allah (c.c.) ve Peygamber sevgisi ile güzel ahlak konularını dile getirmiştir.

Etkinlik - Şiir Okuyalım

Bir Kez Gönül Yıktın İse
Bir kez gönül yıktın ise,
Bu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi,
Elin yüzün yumaz değil.
...
Yunus Emre
(M. Efdal Emre, Yunus Emre
Divanı ve Şerhi, s. 568.)

Şiirde anlatılmak istenen ana fikir nedir?
Arkadaşlarımızla konuşalım.

Yunus Emre (temsilî resim).

Edebiyat alanında kültürümüze dinî katkılar yapan düşünürlerimizden biri de Mevlana'dır. O, Mesnevi adlı eserinde İslam'ın ahlak ilkelerini şiir tarzında yazarak tanıtmaya çalışmıştır.

5.4. Örf ve Âdetlerimizde Dinin İzleri

Düşünelim

Örf ve âdet denilince ne anlıyoruz?

Örf ve âdetler toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenen ve yazılı olmayan kurallardır. Milletlerin hayatında önemli bir yeri olan örf ve âdetler, zaman içerisinde toplum tarafından benimsenmiş ve yerleşmiş olan ortak değerlerdir. Bu değerler, bireylerin kaynaşıp bütünleşmesinde, birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenli olarak sürdürülmesinde ve toplum hayatının sağlıklı ve huzurlu olarak devam etmesinde önemli etkenlerdir.

Örf ve âdetlerimizin oluşmasında dinimizin ilke ve öğütlerinin önemli ölçüde etkili olduğu görülür. Örneğin, Kur'an-ı Kerim'deki **"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin."**[1] ayeti, iyilik etme ve yardımlaşma ile ilgili geleneklerimizin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bundan dolayı kültürümüzde evde pişen yemek ve tatlılardan komşulara da verilir, komşularla iyi geçinmek için gayret edilir ve gerektiğinde onlara yardımcı olunur.

(1) Nisa Suresi, 36. ayet.

Örf ve âdetlerimizde yardımlaşma önemli bir yer tutmaktadır. Askıda ekmek uygulaması bu yardımlaşma bilincini gösteren güzel âdetlerimizdendir.

Örf ve âdetlerimizdeki dinimizin izlerini hayatımızın diğer alanlarında da görmekteyiz. Örneğin çocuğu dünyaya gelen bir aile, çevresine ikramlarda bulunur. Çocuğa isim verilirken sağ kulağına ezan ve sol kulağına da kamet okunur. Erkek çocuk, uygun bir yaşa geldiğinde mevlit ve dualarla sünnet ettirilir.

Yeni doğan çocuğun kulağına ezan okunarak ad verilir.

Uygun bir yaşa gelen erkek çocuk sünnet ettirilir.

Geleneğimizde kız isteme merasiminden gelin getirmeye kadar birçok âdetimizde dinin izleri açıkça görülür. Örneğin kız isterken "Allah'ın emri peygamberin kavliyle…" ifadesi kullanılır. Nikâh kıyılırken evlenecek çiftlerin mutluluğu için dua edilir. Bu ve benzeri âdetlerimiz tamamen dinî anlayışımızdan kaynaklanmaktadır.

Bayramlaşma törenlerimizde de dinin etkilerini açıkça görmek mümkündür. Örneğin, bayram gelmeden önce hazırlıklar başlar, evler temizlenir ve bayramlık elbiseler alınır. Bayram namazından önce veya sonra kabir ziyaretleri yapılır, daha sonra büyükler ziyaret edilir ve çocuklara harçlık verilir.

Örf ve âdetlerimizde dinin izlerini taşıyan bir başka örnek de kandil[1] kutlamalarıdır. Örneğin kandil gecelerinde camide veya evlerde mevlit ve Kur'an okunur, kandil simitleri dağıtılır, akraba ve komşular aranarak kandilleri kutlanır.

Geleneklerimizde, askerlik çağına gelen gençlerimiz dua ve törenlerle askere uğurlanır. Uğurlama törenlerinde, vatanımızı ve milletimizi her türlü tehlikelerden koruyan ordumuzun başarısı için dua edilir. Bu uygulamalar milletimizin vatanseverlik duygusunun bir göstergesidir.

Askere giden gençlerimiz dualarla uğurlanır.

Bilgi Küpü

Askerlerimize, "Küçük Muhammed" anlamına gelen "Mehmetçik" adı verilir.

(1) Mevlid, Regaib, Mi'rac, Berat ve Kadir gecelerine verilen ortak isimdir. Bu geceler, Osmanlı Padişahı II. Selim döneminde minarelerde kandiller yakılarak kutlandığı için "kandil" olarak adlandırılmıştır. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 24, s. 300-331.)

Zamanla gelenek hâline gelmiş olan bütün bu davranış şekilleri, dinimizin emrettiği kuralların toplumumuz tarafından benimsenmesi ve asırlar boyu uygulanması sonucu ortaya çıkmıştır.

Etkinlik - Kavramlarımızı Tanıyalım

Örf	Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 885.)
Âdet	Görenek, topluluk içinde eskiden beri uyulan kural. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 10.)
Mimari	Bir yapıyı sanat ve teknik olarak kullanışlı ve güzel bir şekilde yapma sanatı, mimarlık. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 782.)
Musiki	Duygu ve düşünceleri sesle ifade etme sanatı. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 803.)
Edebiyat	Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. (D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s. 299.)

5.5. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Süleyman (a.s.)

Düşünelim

Hz. Süleyman (a.s.) hakkında neler biliyoruz?

Hz. Davud'un (a.s.) oğlu olan Hz. Süleyman (a.s.), İsrailoğullarına gönderilen hükümdar bir peygamberdir. Bazı kaynaklara göre MÖ 9. asırda yaşamış olan Hz. Süleyman (a.s.) akıllı, zeki, bilgili, her zaman Allah'a (c.c.) şükreden, hikmet sahibi ve anlayışlı bir peygamberdi.[1] Küçük yaşlarda olmasına rağmen insanlar arasında adaletli hükümler verirdi. Babası vefat ettiğinde kendisi çocuk denecek bir yaşta olmasına rağmen, bu üstün özelliklerinden dolayı babasının yerine geçerek hükümdar oldu ve ülkesini adaletle yönetmeye başladı.

Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre Hz. Süleyman (a.s.), **"Rabb'im! Beni bağışla, bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver."**[2] diye dua etmiş. Allah (c.c.) da onun bu isteğini kabul ederek ona birtakım olağanüstü işler yapabilme gücü vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiğine göre, Hz. Süleyman (a.s.), Sebe melikesi

(1) Ömer Faruk Harman, "Süleyman", DİA, C. 38, s. 56.
(2) Sâd Suresi, 35. ayet. Hz. Süleyman'dan (a.s.) bahseden diğer ayetler için bakınız, Enbiyâ Suresi, 78-79. ayetler; Neml Suresi, 15-40. ayetler; Nisâ Suresi, 163. ayet.

Belkıs'a Hüdhüd adlı bir kuş aracılığıyla mektup göndererek, onu kendi dinine davet etmiş ve melikenin sarayındaki tahtını mucizevi bir şekilde kendi sarayına getirtmiştir.[1]

Hz. Süleyman (a.s.) yaklaşık kırk yıl hüküm sürdükten sonra ömrünün sonlarına doğru Kudüs'te bir mabet yaptırmaya karar verdi. Lübnan ve Mısır taraflarından malzeme ve ustalar getirterek Mescid-i Aksâ adında bir mabet yaptırdı. Yahudiler ve Hristiyanlar için kutsal bir mekân olarak kabul edilen Mescid-i Aksâ, Müslümanlar için de çok önemli bir mekândır. Çünkü Mescid-i Aksâ, Mescid-i Haram (Kâbe) ve Mescid-i Nebî ile birlikte Müslümanlarca kutsal kabul edilen üç önemli mescitten birisidir. Hatta Kâbe kıble olmadan önce, Müslümanlar, Mescid-i Aksâ'ya yönelerek namaz kılıyorlardı. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) miraç yolculuğuna çıkmadan önce Mescid-i Aksâ'ya getirilmesi de bu mekânın Müslümanlar için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.[2]

Hz. Süleyman (a.s.) tarafından yaptırılılan Mescid-i Aksâ nın günümüzden bir görünümü.

Mescid-i Aksâ, Hz. Ömer'in (r.a.) Kudüs'ü fethetmesinden sonra cami hâline getirilmiştir.

(1) Bakınız, Neml Suresi, 20-44. ayetler.
(2) Geniş bilgi için bakınız, M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, C. 2, s. 206-212.

Öğrendiklerimizi Ölçelim

A) Aşağıdaki soruların cevaplarını boşluklara yazınız.

1. Çevremizde dinin izlerini gördüğümüz eserlerden üç tanesinin adını yazınız.

....

....

2. Camilerde bulunan iç kısımlar nelerdir? Yazınız.

....

....

3. Dâruşşifâ ne demektir? Kısaca yazınız.

....

....

4. Dinî musiki ne demektir? Kısaca açıklayınız.

....

....

5. Hz. Süleyman'ın (a.s.) hayatıyla ilgili kısaca bilgi veriniz.

....

....

B) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D" yanlış olanların başına ise "Y" yazınız.

☐ Cami içinde imamın cuma ve bayram namazlarında hutbe okumak için çıktığı birkaç basamaktan oluşan yere mihrap adı verilir.

☐ Cami içinde vaaz vermek için yapılan hafifçe yüksek yere vaaz kürsüsü denir.

☐ Örf ve âdet, toplum içinde eskiden beri uyulan kurallara verilen isimdir.

☐ "Divan-ı Hikmet" adlı eser Mevlana tarafından yazılmıştır.

☐ Geçmişte içinde eğitim ve öğretim yapılan mekânlara medrese denir.

C) Aşağıdaki "A" sütununda verilen kavramları "B" sütununda verilen tanımlarla örnekteki gibi eşleştiriniz.

	A		B
1.	Vaaz	(3) a.	Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.
2.	Tasavvuf musikisi	( ) b.	Cami içinde imamın namaz kıldırmak için durduğu ve kıble yönünü gösteren hafifçe oyuk olan kısım.
3.	Edebiyat	( ) c.	Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu geleneğe verilen isim.
4.	Örf	( ) d.	Cami ve mescitlerde genellikle namaz öncesi yapılan dinî içerikli konuşma.
5.	Mihrap	( ) e.	Allah'a (c.c.) kulluğu hatırlatmak için ortaya çıkmış olan müzik türü.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini bularak işaretleyiniz.

1. Peygamberimizin Medine'ye hicret ettikten sonra burada yaptırdığı "Peygamber Mescidi" anlamına gelen mescit aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mescid-i Haram
B) Mescid-i Nebî
C) Kubâ Mescidi
D) Mescid-i Aksâ

2. Çevremize baktığımızda dinin izlerini ilk gördüğümüz eserler mimari yapılardır. Aşağıdakilerden hangisi bu tür yapılara örnek <u>gösterilemez?</u>

A) Villa
B) Medrese
C) Kümbet
D) Cami

3. Cuma ve bayram namazlarında cemaati bilgilendirmek için yapılan dinî içerikli konuşmaya ne ad verilir?

A) Mihrap
B) Hatip
C) Minber
D) Hutbe

4.

Yusuf Has Hacib tarafından şiir tarzında yazılmıştır.
Dinin izlerini gördüğümüz ilk eserlerden biridir.
Eserin adı “mutluluk veren bilgi” anlamına gelmektedir.
Kitapta verilen bilgilere göre, devleti yönetenlerin görevi halkı adaletle yöneterek onların mutlu olmalarını sağlamaktır.

Yukarıda özellikleri sıralanan kitap aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kutadgu Bilig
B) Divân-ı Hikmet
C) Divânu Lügâti't-Türk
D) Mesnevi

5. *Hz. Süleyman (a.s.) tarafından yaptırılmıştır. Kâbe kıble olmadan önce Müslümanlar buraya yönelerek namaz kılıyorlardı. Yahudiler ve Hristiyanlar için de kutsal kabul edilir.*

Yukarıda özellikleri verilen yapı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mescid-i Haram
B) Mescid-i Aksâ
C) Mescid-i Nebî
D) Kubâ Mescidi

Öz Değerlendirme

Bu ünite hakkında neler bildiğimizi ve neler öğrendiğimizi kendimiz bulabiliriz. Aşağıdaki soruların cevaplarını kutucuklara işaretleyelim. Hangi konuda iyi olduğumuzu ve hangi konularda kendimizi geliştirmemiz gerektiğini bulalım.

Öz Değerlendirme	Bunu çok iyi yapabiliyorum.	Bunu kısmen yapabiliyorum.	Bunu henüz yapamıyorum.
Mimari eserlerimizdeki dinin izlerini öğrendim.			
Edebiyatımızdaki dinî izleri biliyorum.			
Musikimizde dinin etkisini fark ettim.			
Cami musikisinin nasıl oluştuğunu öğrendim.			
Hz. Süleyman'ın (a.s.) nasıl bir hükümdar olduğunu fark ettim.			
Örf ve âdetlerimizde dinin nasıl bir etkisinin olduğunu biliyorum.			
Caminin iç ve dış kısmındaki bölümlerini biliyorum.			
Çevremizde dinî izler taşıyan eserlerin neler olduğunu öğrendim.			

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

B Bölümü			
1- samed	2- Râhim	3- İhlas	4- Esmâ-i Hüsnâ

C Bölümü				
1- D	2- Y	3- D	4- D	5- D

D Bölümü				
(1) c	(2) d	(3) a	(4) e	(5) b

E Bölümü							
1- A	2- B	3- B	4- D	5- B	6- C	7- C	8- B

2. ÜNİTE

B Bölümü				
1- teravih	2- aşure	3- tekne orucu	4- Kadir Gecesi	5- fidye

C Bölümü				
D	Y	Y	D	D

D Bölümü				
1- C	2- C	3- B	4- A	5- C

3. ÜNİTE

B Bölümü			
1- adap	2- helal kazanç	3- besmele	4- hayır

C Bölümü				
D	D	D	Y	D

D Bölümü					
1- C	2- A	3- B	4- D	5- B	6- B

4. ÜNİTE

B Bölümü			
1- eziyet	2- israf	3- Medine	4- Kevser

C Bölümü				
Y	D	D	Y	D

D Bölümü			
1- B	2- A	3- D	4- A

5. ÜNİTE

B Bölümü				
Y	D	D	Y	D

C Bölümü				
(1) d	(2) e	(3) a	(4) c	(5) b

D Bölümü				
1- B	2- A	3- D	4- A	5- B

SÖZLÜK

A

adap: 1. Töre. 2. Yol, yordam. 3. Ahlakın gerektirdiği şekilde konuşmak ve hareket etmek.

âdet: 1. Görenek. 2. Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre.

ahlak: 1. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları. 2. Huylar.

amel: 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Çalışma, didinme, davranış, uygulama. 3. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi. 4. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.

âmin: "Allah kabul etsin." anlamlarında duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz.

arif: Çok anlayışlı ve sezgili (kimse).

ashap: Hz. Peygamber devrine yetişmiş, Müslüman olarak Hz. Peygamberi görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak ölmüş olan kimseler.

aşure orucu: Muharrem ayının 10. günlerinde tutulan oruç.

Azrail: 1. Dört büyük melekten biri, ölüm meleği. 2. Allah (c.c.) tarafından insanların canını almakla görevli melek.

B

Basar: 1. Görme, bakma, anlama, kavrama, sezme, tanıma. 2. Göz, görme duyusu. 3. "Her şeyi bütün ayrıntılarıyla görmesi." anlamında Allah'ın (c.c.) zati sıfatlarından biri.

Basîr: "Kusursuz ve eksiksiz olarak tam gören; her yönden işlere vâkıf olan, olayların içyüzünü bilen." anlamında Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri.

bereket: Bolluk, gürlük, ongunluk.

bilge: Bilgili, iyi ahlaklı, olgun ve örnek (kimse), hakîm.

C - Ç

Cebrail: 1. Dört büyük melekten birinin adı. 2. "Allah'ın kulu, Allah eri" anlamına gelen ve Allah (c.c.) tarafından peygamberlere vahiy iletmekle görevlendirilmiş melek.

cemaat: 1. Bir imama uyup namaz kılan kişiler. 2. İnsan kalabalığı, topluluk.

çadır: Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak.

D

darüşşifa: Hastane.

davet: İnsanları dine ve salih ameller işlemeye, Allah (c.c.) ve Peygamberine itaat etmeye, iyilikler yapmaya, kötülüklerden sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tanıtmak.

değer: 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha. 3. Üstün nitelik, meziyet.

derya: 1. Deniz. 2. Bilgili kimse. 3. Bir şeyin bol olduğu yer.

diş kirası: Eski ramazanlarda iftara gidilen saray ve konaklarda misafirlere verilen hediyeler için kullanılan bir tabir.

dua kubbesi: Arasta ve çarşı esnafının her sabah dükkânını açmadan önce altında toplanıp dua ettiği kubbe ile örtülü bölüm.

düzen: Belli yöntem, ilke veya yasalara göre kurulmuş olan durum, uyum, nizam, sistem.

E

ebâbil: 1. Kırlangıca göre kanatları daha uzun ve kavisli bir tür kuş, dağ kırlangıcı. 2. Kur'an-ı Kerim'de Ebrehe'nin ordusunu helâk eden kuşlar hakkında kullanılan bir tabir.

ebedî: Sonsuz, ölümsüz, bengi.

edep: 1. Toplum töresine uygun davranma. 2. İyi ahlak, incelik, terbiye.

Ehl-i Beyt: Hz. Muhammed'in (s.a.v.), kızı Fatıma (r.a.), damadı Hz. Ali (r.a.) ve torunları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) içine alan ailesine verilen ad.

emanet: 1. Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, kimse. 2. Bir kimse ile birine gönderilen şey. 3. Eşyanın ücret karşılığı geçici bir süre bırakıldığı yer.

empati: Bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması.

ensar: Hicret sırasında Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onlara her türlü destek veren Medineli Müslümanlar.

erdem: 1. Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet. 2. İnsanın ruhsal olgunluğu.

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın (c.c.) zatını, sıfatlarını ve fiillerini en güzel şekilde tanımlayan Allah'a (c.c.) ait güzel isimler.

estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu. 2. Güzellik duygusu ile ilgili olan. 3. Güzellik duygusuna uygun olan.

evrensel: 1. Evrenle ilgili. 2. Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul. 3. Dünya ölçüsünde, dünya çapında.

F

farz: İslam dininde akıllı ve ergenlik çağına gelenler tarafından yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller, emirler.

fazilet: 1. Kişinin iyilik yapmasını ve kötülüklerden uzak durmasını sağlayan güzel davranışlar. 2. Erdem.

fena: 1. İyi nitelikte olmayan, kötü. 2. Üzücü: 3. İstenilen ve gereken nitelikte olmayan (kimse). 4. Hoşa gitmeyen, rahatsız edici.

fidye: Esaretten kurtulmak için veya yerine getirilmeyen yahut kusurlu olarak eda edilen bazı ibadetlerin telâfisi amacıyla ödenen bedel.

fitre: 1. Ramazan ayının sonunda gücü yeten Müslümanın ödemekle yükümlü olduğu sadaka. 2. Fıtır sadakası.

G

gıybet: Dedikodu.

göçebe: Değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan (kimse veya topluluk), göçer, göçkün.

görgü: Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye.

gülbenk: 1. Bazı dinî ve resmî törenlerde belli bir makamla okunan dua. 2. Alevi-Bektaşi geleneğinde bir dua çeşidi.

günah: Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.

H

hadis: 1. Söz, haber. 2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sözleri, fiilleri ve takrirleri.

halife: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse. 2. Hükümdar.

haram: 1. Dinen sorumluluk çağına ulaşmış olan herkese, Allah'ın (c.c.) yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış. 2. Yasak.

hat: 1. Çizgi. 2. Yazı. 3. Ayet ve hadis metinlerini veya güzel sözleri, değişik yazı stili ile göze hoş gelecek şekilde levhalar üzerine yazma sanatı.

hatim: 1. Kur'an'ın tamamını okuma. 2. Sona erdirme, bitirme.

hatip: 1. Konuşmacı. 2. Cuma ve bayram namazından önce camilerde hutbe okuyan kimse.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

helal: 1. Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan. 2. Kurallara, geleneklere uygun.

hicret: 1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Mekke'den Medine'ye göç etmesi. 2. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve diğer Müslümanların 622 yılında Mekkeli müşriklerin baskıları sonucu Medine'ye göç etmeleri olayı.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hikmet: 1. Bilgelik. 2. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilme bilgisi. 3. İnsanı cahilce davranışlardan alıkoyan şey. 4. Öğüt verici söz.

hitap: Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme.

hutbe: Cuma ve bayram namazları başta olmak üzere bazı ibadet ve törenlerin yerine getirilmesi esnasında topluluğa karşı yapılan konuşma.

huy: 1. İnsanın yaradılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat. 2. Alışkanlık.

İ

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

İblis: 1. Şeytan. 2. Kötü, düzenci kimse.

iftar: Oruç tutan bir kimsenin, güneşin batıp akşam vaktinin girmesiyle beraber yiyip içmeye başlaması, başladığı orucunu bitirmesi.

ihlas: 1. Temiz sevgi ve yürekten bağlılık. 2. İbadetlerdeki içtenlik. 3. Kur'an-ı Kerim'deki bir surenin adı.

ilah: 1. Tapılmaya lâyık görülen yüce varlık. 2. Allah.

ilahi: Allah'ı (c.c.) övmek, ona dua etmek için yazılıp makamla okunan dinî şiir.

iletişim: 1. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması. 2. Telefon, telgraf, televizyon, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme.

imsak: Havanın aydınlanmaya başlamasından itibaren güneşin batışına kadar yeme, içme ve orucu bozan diğer şeylerden kaçınma.

imsakiye: Ramazanda imsak vaktini ve namaz vakitlerini gösteren çizelge.

inkar: 1. Yaptığını, söylediğini, tanık olduğunu saklama, gizleme, yadsıma. 2. Kabul etmeme, tanımama.

irade: 1. Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç. 2. İstek, dilek.

israf: Gereksiz yere para, zaman, emek…vb. harcama, savurganlık, tutumsuzluk.

istişare: Birinin veya bir topluluğun fikrini sorma, görüşünü alma, danışma.

K

Kadîr: 1. Kuvvetli, güçlü, kudret sahibi. 2. Değer, onur, kıymet, şeref. 3. Allah'ın (c.c.) adlarından biri.

Kadir Gecesi: Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı ramazan ayının yirmi yedinci gecesi.

kâinat: 1. Evren. 2. Dünya.

kalfa: Çırakla ustalık arasında yer alan zanaatçı.

kamet: Camilerde farz namaza kalkmak için okunan ve ezan lafızlarına benzeyen sözlerdir. Ezandan farkı ise, "hayya ale'l-felâh" cümlesinden sonra "kad kâmeti's-selâh" cümlesinin eklenmesidir.

kandil geceleri: Müslümanlarca mübarek sayılıp kutlanan özel geceler.

kaza: 1. Can veya mal kaybına, zararına neden olan kötü olay. 2. Vaktinde kılınmayan namazı veya tutulmayan orucu sonradan yerine getirme. 3. Allah'ın (c.c.), ilmiyle takdir ettiği şeylerin zamanı gelince meydana gelmesi.

kefaret: 1. Bir günahı Allah'a (c.c.) bağışlatmak umuduyla verilen sadaka veya tutulan oruç. 2. Diyet.

Kerbelâ: 1. Irak sınırları içinde bulunan bir şehir. 2. Peygambermizin torunu Hz. Hüseyin'in (r.a.) Kerbela'da şehit edilmesi dolayısıyla bu olaya verilen ad.

Kevser: 1. Cennette bir havuzun adı. 2. Kur'an-ı Kerim'in bir suresi. 3. Maddî ve manevî çokluk, kalabalık.

kıble: 1. Müslümanların namaz kılarken yöneldikleri Kâbe'nin bulunduğu yön. 2. Bulunulan yerden Kâbe'yi gösteren yön.

kibar: Davranış, düşünce ve duygu bakımından ince ve nazik olan kimse.

kibir: Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur.

konuk: Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse, misafir.

kubbe: Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten dam, kümbet.

kudret: 1. Güç, erk, iktidar. 2. Allah'ın (c.c.) sadece kendisinde var olan sonsuz gücü ile dilediği her şeyi hiçbir zorlukla karşılaşmadan yapması.

kurban: 1. Belli nitelikleri olan bir hayvanı belirli günlerde ibadet niyetiyle usulüne uygun bir biçimde kesme. 2. Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan.

Kureyş: Hz. Peygamber'in mensup olduğu Arap kabilesi.

külliye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kütüphane, hastane vb. yapıların bütünü.

kültür: 1.Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.

kümbet: 1. Kubbe. 2. Koni, piramit biçiminde damı olan, yuvarlak veya köşeli yapı.

M

mabet: 1. İbadet edilen yer, tapınak, ibadethane. 2. Müslümanların toplu olarak ibadet edebilmeleri için yapılmış olan yer, cami, mescit.

mahremiyet: Gizlilik, kişisel gizlilik.

mahya: Ramazan gecelerinde, camilerde iki minare arasına gerilen ipler üzerine kandil veya elektrik ampulleriyle yazılan yazı veya yapılan resim.

makbul: 1. Kabul edilen. 2. Beğenilen, hoş karşılanan.

manevi: 1. Maddi olmayan. 2. Manaya ait, manayla ilgili.

mani: Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri.

meal: 1. Anlam, kavram, mefhum. 2. Kur'an ayetlerini her yönüyle aynen çevirme iddiası olmaksızın başka bir dile çevirme, yakın anlamlar verme.

medrese: İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

melâike: Melekler.

melike: 1. Kadın hükümdar. 2. Padişah karısı.

merhamet: Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan duyulan üzüntü, acıma, şefkat.

mescit: Genellikle minaresiz, küçük cami.

Mevla: 1. Efendi, sahip, malik. 2. Allah (c.c.).

mihrap: Cami, mescit…vb yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

Mikâil: 1. Kur'an'da adı geçen dört büyük melekten biri. 2. Tabiat olaylarının oluşumu ve rızıkların dağıtımı ile görevli olan melek.

minare: Camilerde müezzinin ezan okuduğu, sala verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı.

minber: Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

muhabbet: 1. Sevgi. 2. Dostça konuşma, yârenlik.

mukabele: 1. Karşılık verme, karşılama, karşılık. 2. Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi.

musiki: 1. Müzik. 2. Kulağa hoş gelen sesler dizisi.

mübarek: 1. Kutlu, kutsal. 2. Uğurlu: 3. Çok saygı duyulan.

müsamaha: Bağışlama, kolaylık gösterme.

müstehap: Dinin yapılmasını hoş gördüğü, tavsiye ettiği ama yapılmasını zorunlu kılmadığı işler.

mütevazı: 1.Alçak gönüllü. 2. Gösterişsiz.

N

nâfile: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nankör: Kendisine yapılan iyiliğin değerini bilemeyen, iyiliğe kötülükle karşılık veren.

nefes: 1. Soluk. 2. Şifa amacıyla hastaya okunan dua. 3. Bektaşi ve Alevilerin görüş ve düşüncelerini belirtmek için yazılmış şiir.

nefis: 1. Ruh, can, akıl, insanın şahsı, bir şeyin varlığı. 2. Kötülüğü emreden benlik.

nesil: Aynı çağda yaşayan ve hemen hemen aynı yaşta bulunan kimselerin tümü, kuşak.

nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik, zarafet.

niyaz: Yalvarma, yakarma.

O - Ö

oruç: Sorumluluk çağına gelmiş olan Müslümanların ibadet niyetiyle imsak vaktinden itibaren, güneşin batışına kadar yeme ve içmeden uzak durmaları.

öneri: 1. Bir sorunu çözmek üzere öne sürülen görüş, düşünce, teklif. 2. İncelenmek için ileri sürülen şey.

örf: Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.

P

peygamber: 1. Resul, elçi, nebi, yalvaç. 2. Allah'ın (c.c.) göndermiş olduğu inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, ahlaki kuralları, tüm emir ve yasaklarını bildirmek, insanlara güzeli, doğruyu ve yanlış olan şeyleri açıklamak üzere görevlendirdiği ve vahiyle desteklediği seçilmiş insan.

put: Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne.

putperest: Puta tapan.

R

Rahîm: 1. Koruyan, acıyan, merhamet eden. 2. Ahirette sadece müminlere merhamet eden anlamına gelen Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri.

rahip: Hristiyanlarda genellikle manastırda yaşayan evlenmemiş papaz, keşiş.

Rahman: "Dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan." anlamında Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri.

rahmet: Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama ve merhamet etme.

rızık: 1. Yiyecek, içecek şey, azık. 2. Allah'ın (c.c.) bütün yarattıklarına verdiği nimet.

S

sabır: Acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi.

sahur: Oruca hazırlık amacıyla imsak vaktinden önce yenen yemek.

sala: Müslümanları bayram veya cuma namazına çağırmak, bazı yerlerde cenaze

için kılınacak namazı haber vermek amacıyla minarelerde okunan dua.

Samed: “Hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı ve varlığının devamı kendisine bağlı bulunan, tüm var olanların başvurup yardım dileyeceği tek varlık” anlamında Allah’ın (c.c.) isimlerinden biri.

samimi: 1. İçten (duygu vb.). 2. Candan, açık yüreklikle davranan.

selamet: 1. Esen olma durumu, esenlik. 2. Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu.

Semî: “Gizli ve açık her şeyi duyan, insanın kalbinden geçenleri bile işiten.” anlamında Allah’ın(c.c.) isimlerinden biri.

sevap: 1. Hayırlı bir davranış karşısında Allah (c.c.) tarafından verilecek olan ödül. 2. Allah (c.c.) tarafından ödüllendirileceğine inanılan davranış.

suhuf:1. “Sayfa” kelimesinin çoğulu olup “sayfalar” anlamına gelir. 2. Peygamberlerden bazılarına verilen küçük kitapçıklar, risaleler.

sünnet: Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu sözleri.

sürur: Sevinç.

Ş

şefkat: Acıyarak ve koruyarak sevme, sevecenlik.

şehit: Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse.

şükür: 1. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme. 2. Allah’ın (c.c.) verdiği nimetleri yerli yerince kullanma.

T

tan: Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir.

tapmak: İbadet etmek, aşırı bağlılık göstermek.

tasavvuf: İslâm’ın zâhir (açık) ve bâtın (gizli) hükümleri çerçevesinde yaşanan manevi hayat tarzı.

taziye: Ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme.

tebliğ: 1. Bildirme, haber verme. 2. Peygamberlerin vahiy yoluyla Allah’tan (c.c.) gelen ilahî hükümlerin hiçbirini gizlemeden, eksiltmeden ve herhangi bir ilavede bulunmadan olduğu gibi insanlara bildirmesi.

tekne orucu: Çocukların, oruca alışmaları için günün belli bir süresinde tuttukları oruç.

teravih: Ramazan ayı boyunca, yatsı namazından sonra genellikle yirmi rekat olarak kılınan namaz.

teşvik: İsteklendirme, özendirme.

tevhid: 1. Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. Allah’ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, O’na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapma.

tövbe: İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

türbe: Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan

yapı.

U - Ü

uygarlık: 1. Uygar olma durumu, medeniyet, medenilik. 2. Bir ülkenin, bir toplumun, maddî ve manevî varlıklarının, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü, medeniyet.

uzay: 1. Bütün varlıkların içinde bulunduğu sonsuz boşluk, feza, mekân. 2. Bütün gök cisimlerinin içinde bulunduğu sınırsız boşluk.

uzlaşmak: Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödünlerle kaldırarak uyuşmak, karşılıklı anlaşmak.

ümmet: Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

V

vaaz: 1. Cami, mescit gibi yerlerde yapılan dinî konuşma. 2. Bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe götürecek biçimde söz söyleme.

vaaz kürsüsü: Camilerin içinde vaaz vermek için yapılan hafifçe yüksek yer.

vacip: 1. Yapılması gerekli, zorunlu olan. 2. Dince yükümlü sayılan insanların yerine getirmesi zorunlu olan işler, farz emirler.

vahiy: Allah'ın (c.c.) peygamberlerine iletmek istediği mesajları doğrudan doğruya veya melek (Cebrail) aracılığıyla bildirmesi.

vahiy kâtibi: Peygamberimize gelen vahiyleri, onun emri ile yazan sahabeye verilen isim.

vahiy meleği: Peygamberlere vahiy getirmekle görevli melek (Cebrail).

vaiz: İbadet yerlerinde öğüt niteliğinde dinî konuşmalar yapan kimse, öğütçü.

vecize: 1. Özdeyiş. 2. Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan, genellikle kim tarafından söylendiği bilinen özlü söz.

vicdan: Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

Z

zalim: Acımasız ve haksız davranan, kıyıcı, zulmeden.

zarif: 1. Çekicilik, biçim, görünüş, durum, konuşma ve davranışlarıyla hoşa giden, beğenilen. 2. Hoşa gider bir biçimde konuşan ve davranan.

zekât: Müslümanlıkta, zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın belli bir kısmının dağıtılmasını öngören İslam'ın beş şartından biri.

zulüm: Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kaygı, eziyet, cefa.

KAYNAKÇA

AKSEKİ, Ahmet Hamdi, **En Sevgili - Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Müslümanlık,** İstanbul: Mavi Lale Yayınları, 2012.

AKSEKİ, Ahmet Hamdi, **İslam Dini,** Ankara: Nur Yayınları, 1983.

AKSEKİ, Ahmet Hamdi, **Namaz Surelerinin Türkçe Terceme ve Tefsiri,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

ALTAŞ, Nurullah; Mahmut Ay, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi,** Öğretmen El Kitabı, İstanbul: Morpa Yayınları, 2007.

ASYA, Arif Nihat, **Duâlar ve Âminler,** İstanbul: Ötüken Yayınları, 1997.

AVCI, Casim; Mevlâna İdris, **Hz. Muhammed'in Hayatı,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

AVCI, Casim, **Muhammedü'l Emin/Hazreti Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı,** İstanbul: Hayykitap, 2008.

AYDIN, Hüseyin, **Yaratılış ve Gayelilik,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.

BERKİ, Ali Himmet; Osman Keskioğlu, **Hatemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayatı,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, **Delâilü'n-Nübüvve** (thk. Dr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî), C. I-VII, 1405/1985.

BİLGİN, Beyza; Mualla Selçuk, **Din Öğretimi,** Ankara: Gün Yayınları, 1999.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali,** İstanbul: Bilmen Yayınları (tarihsiz).

BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Hz. Muhammed Kâinatın Efendisi,** İstanbul: Mavi Lale Yayınları, 2013.

BIRIŞIK, Abdülhamit, "Kur'an", **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C. 26.

BOZKURT, Nahide,Remziye Yılmaz, **Peygamberim(Editör; M.Emin Özafşar, Recai Doğan),** Ankara: DİB Yayınları, 2009.

BOZKURT, Turan, **Hünkâr Hacı Bektaşi Veli,** İstanbul: Yılmaz Basım Yayın ve Dağıtım, 2011.

BOZKURT, Turan, **Yunus Emre**, İstanbul: Yılmaz Basım Yayın ve Dağıtım, 2011.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim b. el-Mugîre, **Sahîh-i Buharî,** C. VIII, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1315.

CANAN, İbrahim, **Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi,** C. 17, İstanbul: Akçağ Yayınları, 2012.

CEVDET PAŞA, Ahmed; Mahir İz, **Peygamber Efendimiz** (Haz. M. Ertuğurul Düzdağ), İstanbul: Print City Tesisleri, 2003.

CİCERO, M. T, **Tanrılar'ın Doğası,** (çev. F. G. Özaktürk – Fafo Telator), Ankara: Dost Yayınları, 2006.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Ahlak", **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C. 2.

ÇELEBİ, İlyas, "Şeytan", **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C. 39.

ÇELEBİOĞLU, Amil, **Ramazan-Nâme,** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.

ÇETİN, Firdevs, "XVI. Asır Alman Seyyahlarına Göre Osmanlı Toplumu (Müslüman Davranış ve Törenleri ile Dini Mekânlar)", **Vakıflar Dergisi,** Sayı: 34, Aralık 2010.

ÇETİNTAŞ, Sedat, “Türklerde Su-Çeşme, Sebil”, **Güzel Sanatlar**, S. 5, İstanbul, 1944.
ÇÜRÜK, Cenap, “Çadır”, Diyaten İslam Ansiklopedisi, C. 8.
DESCARTES, R, **Metafizik Düşünceler,** (çev. Mehmet Karasan), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1967.
DEDEKARGINOĞLU, Hüseyin , “Muharrem ve Aşure”, **Hünkâr Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi,** 2014, S: 1.
DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,** Ankara: Aydın Kitabevi, 2010.
DERGAH YAYIN KURULU, **Karacaoğlan,** İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982.
DİB, **Dini Kavramlar Sözlüğü,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
DİB, **Hadislerle İslam,** C. 1-7, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
DİB, **Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
DİB, **Kur’an Yolu Meâli,** Ankara Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018
DİB, **Peygamberimi Öğreniyorum,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005.
DİKMEN, Mehmet, **Ailemle Peygamberimi Öğreniyorum,** İstanbul: Cihan Yayınları, 2011.
DOĞAN, Recai; Cemal Tosun, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi,** Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2003.
DURMAZ, Özlem, “İstanbul’un Tarihi Mekânları Bir Büyük Eser: Süleymaniye”, **Büyükşehir Ailesi Dergisi,** Sayı: 32 (ed. Adem Baştürk), İstanbul, Ağustos 2012.
EBU DAVUD, Süleyman b. Eş’as es-Sicistani, **Sünen-i Ebî Davud/ Kitabü’l Edeb,** (çev. Ahmet Necati Yeniel- Hüseyin Kayapınar), İstanbul: Şamil Yayınları, 2013.
EMRE, M. Efdal, **Yunus Emre Divanı ve Şerhi,** İstanbul: Eser Yayınları, 2017.
ERDEN, Münire; **Yasemin Akman, Eğitim Psikolojisi,** Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1995.
ERİŞ, Cahit, **Alemlere Rahmet Hz. Muhammed; Aile Hayatı - Vahiy - Tebliğ Savaşları - Örnek Ahlakı,** İstanbul: Gülhane Yayınları, 2012.
EVLİYA ÇELEBİ, **Evliya Çelebi Seyahatnâmesi,** C. III, (nşr. Ahmet Cevdet), İstanbul, 1314.
FAYDA, Mustafa, “Muhammed”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C. 30.
FIĞLALI, Ethem Ruhi, “Hasan”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** C. 16.
GÖVSA, İbrahim Aladdin, **Çocuk Şiirleri,** İstanbul: Kardelen Yayınları, 2005.
GÜVENÇ, Rahmi Oruç, **Türk Musikisi Tarihi ve Türk Tedavi Musikisi,** İstanbul: Metinler Matbaacılık, 1990.
HİZMETLİ, Sabri, **İslam Tarihi,** Ankara: Bizim Büro Yayınevi, 1999.
HULUSİ, Seyyid Hüseyin, **Mecma’ul-Âdâb,** İstanbul: Salah Bilici Yayınları, 1975.
KANDEHLEVİ, Muhammed Yusuf, **Hayatü’s-Sahabe - Hz. Muhammed ve Ashabının Yaşadığı İslami Hayat,** C. 3, (Çev. Ali Arslan). Ankara: Akçağ Yayınları. 1997.
KANDEMİR, M. Yaşar, **Allah’a İnanıyorum,** İstanbul: Damla Yayınevi, (tarihsiz).
KANDEMİR, M. Yaşar, **Meleklere İnanıyorum,** İstanbul: Damla Yayınevi, (tarihsiz).
KAYA, Mevlut, **Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum,** Samsun: Etüt Yayınları, 1998.

KAYA, Murat, **Cennet Reyhanları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (r.a.) 111 Hayat Ölçüsü,** İstanbul: Erkam Yayınları, 2015.

KILIÇ, Cevdet, **Bilgelik Hikâyeleri,** İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.

KORLAELÇİ, Murtaza, **İbn-i Sina'da Müzik,** Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1984.

KÖKSAL, M. Asım, **Peygamberler Tarihi,** C.I-II, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.

KURT, Celalettin, **Mavi Kuşun Rüyası,** Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

MERT, Musa, "Büyük Hatır", **Diyanet Çocuk Dergisi,** Şubat 2017.

MERT, Musa, "Dedesinin Torunu", **Diyanet Çocuk Dergisi,** Kasım 2014.

NİSABURÎ, Hakim, **el-Müstedrek ales sahihayn,** C.II. Kâhire: Dârü'l-Harameyn, 1997.

ORHAN, Yadigar Aydın, **Âşık Daimi Hayatı ve Eserleri,** İstanbul: Can Yayınları, 1999.

ÖCAL, Mustafa, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar,** Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1990.

ÖCAL, Mustafa, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri,** İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015.

ÖMÜRLÜ, Yusuf, "Dinî Mûsiki", **Kubbealtı Akademi Mecmuası, Sayı: 3,** İstanbul, 1995.

ÖZDEN, H. Ömer, "Türk Ramazan Kültürü", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,** Sayı: 30, Erzurum, 2006.

ÖZDEN, Hilmi, **Gönül Kardeşliği ve Yunus Emre,** İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2015.

ÖZER, Rahmi, **Dinî ve Ahlaki Hikâyeler,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

ÖZMEN, İsmail, **Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi,** C. III, Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

SABAN, Ahmet, **Öğrenme Öğretme Teknolojisi,** Ankara: Nobel Yayınları, 2002.

SADİ ŞİRAZİ, **Hikmetli Sözler,** (çev. Cevdet Toprak), İstanbul: Mavi Lale Yayınları, 2010.

SARIÇAM, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

SERİNSU, Ahmet Nedim, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, Ömer Akyürek, Bilal Deliser, Ayhan Baştürk, Ali Çınar, Yusuf Mavili ve Recep Toparlı, **Dini Terimler Sözlüğü,** (ed. Ahmet Nedim Serinsu), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2010.

ŞATIROĞLU, Aşık Veysel, **Dostlar Beni Hatırlasın,** Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1970.

TABERÎ, Muhammed b.Cerîr, **Târihu'l-İslam**, (Nşr. Elif Ofset), İstanbul, 1983

TABERSÎ, Ebû Nasr, **Mekârimu'l-Ahlak,** C. 2, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1989.

TDK, **Türkçe Sözlük,** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

TDK, **Yazım Kılavuzu,** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

TOSUN, Cemal; Recai Doğan, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Kavram Haritaları,** Ankara: Pegem A Yayınları, 2005.

VAROL, Mehmet Bahaüddin, **Ehl-i Beyt Gerçeği,** İstanbul: Şamil Yayınları, 2001.

YALSIZUÇANLAR, Sadık, **Hikmet Öyküleri,** İstanbul: Timaş Yayınları, 2003.

YAZICI, Şerafettin, **Temel Dini Bilgiler,** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001.

YÜKNEKİ, Edip Ahmed Bin Mahmud, **Günümüz Diliyle Atabetü'l-Hakâyık Gerçeklerin Eşiği** (haz., Yaşar Çağbayır), İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2009.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa 9: https://steamcommunity.com/sharedfiles/filedetails/?l=danish&id=940963629 (09.09.2018)

Sayfa 20: http://homeetrend.blogspot.com.tr/2012/07/cebelitarik-bogazi-akdeniz-ve-atlas.html (18.05.2018)

Sayfa 27: http://www.dinihaberler.com/muftuluk/7-asirdir-her-cuma-esnaf-duasi-ediyorlar-h118738.html (03.04.2018)

Sayfa 37: http://www.ensonhaber.com/mahya-nedir.html (19.09.2018)

Sayfa 41: https://izmir.afad.gov.tr/tr/19271/Izmir-AFAD-dan-Ramazan-Yardim-Paketi-Dagitimi (15.05.2019)

Sayfa 50: http://www.yasemin.com/foto-galeri/46849-osmanli-iftar-sofralarindan-50-ozel-yemek/p1/(19.09.2018)

Sayfa 51: http://www.hikayelerimiz.com/cikar-agzindaki-baklayi/ (27.07.2018)

Sayfa 52: http://www.gokyuzu.com.tr/gokyuzunde-asure-yaptik/(20.09.2018)

Sayfa 53: http://www.kervanfm.com.tr/haberdetay.php?id=1868 (16.08.2018)

Sayfa 64: http://www.bursadazaman.com/egitim/cocuklarda-mahremiyet-egitimi-nasil-olmalidir-h49266.html (28.07.2018)

Sayfa 65: http://www.yeniakit.com.tr/foto-galeri/orucun-fotografi-2301(19.09.2018)

Sayfa 88: https://pixabay.com/tr/%C5%9Firin-%C3%A7ocuk-portre-bebek-sevin%-C3%A7-3234832/ (19.09.2018)

Sayfa 94: http://www.on5yirmi5.com/haber/saglik/hastaliklar/142639/torun-bakan-anne-anne-ve-dedeler-dikkat.html (16.08.2018)

Sayfa 95: https://www.yeniakit.com.tr/haber/kadina-deger-ve-hakki-aslinda-islam-vermistir 287403.html (31.07.2018)

Sayfa 99: http://3.bp.blogspot.com/-WarNaxWmBR8/USSBnUj02aI/AAAAAAAACjw/RelCFdA3Svc/s1600/2.jpg/(19.09.2018)

Sayfa 108: http://www.islamtarihi.info/2017/12/mescid-i-nebevinin-insas-ve-ilk.html (28.07.2018)

Sayfa 109: https://pixabay.com/tr/mahal-taj-mimari-minare-din-mozole-3212516/ (01.09.2018)

Sayfa109: https://slideplayer.biz.tr/slide/11974068/(18.0.2018)

Sayfa 115: https://sultanabdulaziz.com/abdulaziz-donemi-bestekarlar/turk-osmanli-muzigi-ve-muzik-aletleri-hakkinda-bilgiler/ (19.09.2018)
Sayfa 120: http://www.enpolitik.com/haber/134435/hoca-ahmet-yesevi.html (15.09.2018)
Sayfa 123: http://www.kastamonur.com/ad-koyma-ve-hz-peygamberin-isimlere-karsi-tutumu/(08.08.2018)
Sayfa 124: https://www.yalihuyuk.com/2015/10/23/yalihuyukte-asker-adaylari-dualarla-ugurlandi/ (17.08.2018)

www.shutterstock.com adlı siteden telif hakkı ödenerek alınmış görseller:

Sayfa Numarası	Shutterstock Numarası	Erişim Tarihi
Sayfa 10	95900884	25.04.2019
Sayfa 11	187701872	25.04.2019
Sayfa 12	614788043	25.04.2019
Sayfa 14	544256512	30.04.2019
Sayfa 14	93913381	24.04.2019
Sayfa 15	26289820	24.04.2019
Sayfa 16	227550832	24.04.2019
Sayfa 19	290587808	24.04.2019
Sayfa 24	322110437	24.04.2019
Sayfa 28	406720909	24.04.2019
Sayfa 31	1332991502	24.04.2019
Sayfa 39	1093001834	24.04.2019
Sayfa 40	257937392	14.05.2019
Sayfa 45	657274273	15.05.2019
Sayfa 47	171747647	24.04.2019
Sayfa48	662803399	24.04.2019
Sayfa 49	1081907120	24.04.2019
Sayfa 49	1234494016	24.04.2019
Sayfa 50	1042563982	30.04.2019
Sayfa 52	722642764	15.05.2019

Sayfa Numarası	Shutterstock Numarası	Erişim Tarihi
Sayfa 61	559707847	15.05.2019
Sayfa 68	306873251	24.04.2019
Sayfa 71	457850884	15.05.2019
Sayfa 73	536245612	15.05.2019
Sayfa 84	717934129	15.05.2019
Sayfa 87	139160471	01.05.2019
Sayfa 89	1175422930	24.04.2019
Sayfa 91	45340903	24.04.2019
Sayfa 92	1176809908	24.04.2019
Sayfa 95	1097230037	15.05.2019
Sayfa 96	1230253450	15.05.2019
Sayfa 99	617915732	15.05.2019
Sayfa 100	652309777	15.05.2019
Sayfa 102	1298230639	24.04.2019
Sayfa 107	1184665921	15.05.2019
Sayfa 111	31128313	15.05.2019
Sayfa 114	244610812	15.05.2019
Sayfa 121	434354656	15.05.2019
Sayfa 126	652078282	24.04.2019

Not: Sayfa numarası verilmeyen görseller yayınevi arşivinden alınmıştır.